

გიორგი ჭყონია

ძალური ტრანსფორმატორების დიაგნოსტიკის თანამედროვე
მეთოდები და საშუალებები

წარდგენილია დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
თბილისი, 0175, საქართველო
ივნისი, 2012 წელი

© საავტორო უფლება გიორგი ჭყონია, 2012 წელი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ენერგეტიკისა და ტელეკომუნიკაციის ფაკულტეტი

ჩვენ, ქვემოთ ხელისმომწერნი ვადასტურებთ, რომ გავაცანით ჭყონია გიორგის მიერ შესრულებულ სადისერტაციო ნაშრომს დასახელებით: „ძალური ტრანსფორმატორების დიაგნოსტიკის თანამედროვე მეთოდები და საშუალებები“ და ვაძლევთ რეკომენდაციას საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ენერგეტიკისა და ტელეკომუნიკაციის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოში მის განხილვას დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად.

თარიღი

ხელმძღვანელი: სრული პროფ. თ. მუსელიანი

რეცენზენტი:

რეცენზენტი:

რეცენზენტი:

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

2012 წელი

ავტორი: ჭყონია გიორგი
დასახელება: ძალური ტრანსფორმატორების დიაგნოსტიკის
თანამედროვე მეთოდები და საშუალებები
ფაკულტეტი : ენერგეტიკისა და ტელეკომუნიკაციის
ფაკულტეტი
აკადემიური ხარისხი: დოქტორი
სხდომა ჩატარდა: თარიღი

ინდივიდუალური პიროვნებების ან ინსტიტუტების მიერ
ზემომოყვანილი დასახელების დისერტაციის გაცნობის მიზნით მოთხოვნის
შემთხვევაში მისი არაკომერციული მიზნებით კოპირებისა და გავრცელების
უფლება მინიჭებული აქვს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტს.

ავტორის ხელმოწერა

ავტორი ინარჩუნებს დანარჩენ საგამომცემლო უფლებებს და არც
მთლიანი ნაშრომის და არც მისი ცალკეული კომპონენტების გადაბეჭდვა ან
სხვა რაიმე მეთოდით რეპროდუქცია დაუშვებელია ავტორის წერილობითი
ნებართვის გარეშე.

ავტორი ირწმუნება, რომ ნაშრომში გამოყენებული საავტორო
უფლებებით დაცული მასალებზე მიღებულია შესაბამისი ნებართვა (გარდა
იმ მცირე ზომის ციტატებისა, რომლებიც მოითხოვენ მხოლოდ სპეციფიურ
მიმართებას ლიტერატურის ციტირებაში, როგორც ეს მიღებულია
სამეცნიერო ნაშრომების შესრულებისას) და ყველა მათგანზე იღებს
პასუხისმგებლობას.

რეზიუმე

ukanasknel aTwl eul ebSi samrewvel o warmoebis vardnam mogviyvana gacveTil i el eqtrodanadgarebis raodenobis mkveTr zrdasTan. el eqtromowyobil obis muSaobis saSual o xangrZI i-vobam gadaaWarba 40 wel s da maTma 80 % -ma gamoimuSava Tavisi fizikuri resursi. SeiniSneba teqnol ogiuri darRvevibisa da avariebis raodenobis zrdis myari tendencia, romel Ta umetesoba modis zeTiT avsebul mowyobil obebze, pirvel rigSi Zal ovan transformatorebze avtotransformatorebsa da reaqtorebze.

Zal uri transformatori warmoadgens nebismieri qvesadguris yvel aze ufro ZviradRirebul el ements, romel Ta umetesoba mraval i wl is ganmavl obaSi muSaobs sxvadasxva kl imatur piro-bebSi da ganicdis el eqtromagnituri da meqanikuri bunebis Sina-gad da garegan zemoqmedebas. amitom transformatorebis eqspl ua-tacis dros gamoricxul i ar aris aRiZras sxvadasxva saxis defeqtebi, roml ebic sxvadasxva xarixiT aisaxeba maT muSaobaze.

dReisaTvis saqarTvel os el momaragebis sistemaSi Zal uri trans-formatorebis mniSvnel ovanma nawil ma amowura Tavisi muSaobis resursi. Qqveynis ekonomiuri situacia, agreTve trans-formatorebis saerto raodenobis didi ricxvi ar iZl eva uaxl oes xanSi maTi Secvl is saSual ebas. Amitom transfor-matorebis droul i diagnostika metad aqtual uri Temaa.

sazRvargareT Catarebul ma statistikurma gamokvl evebma aCvena, rom Zal uri transformatoris mtyunebis al baToba wel iwadSi Seadgens 0,0062. sxva sityvebiT rom vTqvaT, es niSnavs, rom 160 zeTiani transformatoris mqone energosistemaSi ukidures SemTxvevaSi SesaZI ebel ia erTi avaria wel iwadSi.

amJamad Zal uri transformatorebisa da avtotransfor-matorebis saeqspl uatacio maxasiaTebl ebis gansazRvrisa da sistemebis defeqtebis ganvitarebis donis mdgomareobis Sefase-bisaTvis, sul ufro farTod mimarTaven kompl eqsur diagnos-tikur gamokvl evas. aseTi gamokvl evebi saSual ebas gvaZI even ara marto gamovavl inoT ganvitarebadi defeqtebi, SevasoT maTi saSiSroebis done, aramed dasabuToT kapital uri remontis saWiroeba, mocul oba da vadebi.

principul probl emas warmoadgens koncefciis Teoriul i uzrunvel yofis arsebiTi CamorCena diagnostikis Tanamedrove saSual ebebisa da informaciul i teqnol ogiebis miRvevibis real uri SesaZI ebl obebisagan.

ukanasknel i ori aTwl eul is ganmavl obaSi msofli o masS-tabiT ganuwvyvetl iv muSavdeba da praqtikaSi inergeba qvesad-gurebisa da transformatorebis diagnostikuri meTodebi da xel sawyoebi, roml ebic damzadebul ia Tanamedrove mikro-el eqtronikis bazaze, roml ebic advil ad uRI debian personal ur kompiuterebTan.

teqnikurad dasabuTebul i diagnozis dasma SesaZI ebel ia mxol od srul yofil i informaciis pirobebis statistikuri mona-

cemebis Sekrebis, gare daTval ierebisa da special uri xel sawyobebis saSual ebiT Catarebul i eqsperimentul i gamokvl evebis Sedegad.

amitom udaod aqtual uri xdeba kontrol is iseTi axal i meTodebis damuSaveba, roml ebiTac transformatoris gaxsnis gareSe moxdeba misTvis damaxasiaTebel i sxvadasxva parametrisa da monacemis gazomva, defeqtebis aRmoCena da aRmofxvra.

naSromis I Tavi eZRvneba I literaturul mimoxil vas, sadac moyva-nil ia transformatoris mokle istoria da Zal uri transformatorebis daniSnul eba, ZiriTadi el ementebi da muSaobis principi. transformatorebis nominal uri monacemebi da teqniki maxasiaTebi ebi. maTi dazianebis ZiriTadi saxeebi. Zal ovani transformatorebis kontrol is ZiriTadi meTodebi. Eel eqtrul i da qimiuri gamocdebis aucil ebel i da damatebiTi CamonaTvl ebi; transformatoris diagnostikis xerxebi.

naSromis II TavSi ganxil ul ia MmaRal i Zabvis el eqtromowobil obebis diagnostikis sistemis meTodol ogia. rogorc cnobil ia maRal i Zabvis mowyobil obebi eqvemdebarebian defeqtebisa da uwesivrobemis Camoyal ibebis maRal risks da aqvT sakmaod maRal i avariul i SemTxvevebi. dReisaTvis gamoyenebul i uwesivrobis gamovl enisa da profil aqtikis meTodebi saSual ebas iZI evian mxol od ramdenadme SevamciroT mtyunebebi.

am TavSi warmodgenil ia saqarTvel os saxel mwifo el eqtro-sistemaSi 110-500 kv Zabvis 1500 erTeul i mowyobil obis saxeobebis mixedviT mtyunebebis, uwesivrobisa da defeqtebis gamovl enis jamuri ganawil eba qvesadgurebSi, Ria da daxurul gamanawil ebel mowyobil obebSi eqspl uataciis sami wl is Sedegebis mixedviT.

mocemul ia diagnostikis sistemis samdoniani struqturul i sqema,sadac moyvanil ia diagnostikuri parametrebis ricxvi da saxeebi. diagnostikuri parametrebis gansazRvraSi mniSvnel ovan moments warmoadgens maTi registraciis periodul oba, romel ic damokidebul ia obieqtis nebismier sakontrol o kvanZsa da detal Si defeqtebis warmoqmniisa da ganvitarobis siCqareze.

amave TavSi mocemul ia diagnostirebis al goriTmi, roml is ZiriTad nawil s warmoadgens model i. model i Sedgeba mTel i rigi nawil ebisagan (bl okebisagan), romel Tac erTmaneTTan gaaCniaT funqcional uri kavSirebi. rogorc wesi aseTi nawil ebi erTmaneTisagan izol irebul ad ar ganxil ebian. maTi jamuri wvl il i mTli anad model is funqcionirebaSi ganpirobepul ia nawil ebs Soris urTierTqmedebiT. mowyobil obis diagnostirebisas mniSvnel ovania vicodeT movl enaTa Tanmimdevroba, romel Tac SeuZl iaT migviyanon detal ebisa da kvanZebis mtyunebamde.

naSromis mesame TavSi ganxil ul ia Zal uri transformatorebis maTematikuri model ebi.

maTematikuri model ireba warmoadgens adamiannis mier gare samyaros movl enebis Secnobis erT-erT ZiriTad instruments. igi aris real uri obieqtis, procesis an sistemis Seswavl is saSual eba maTi maTematikuri model iT Secvl is gziT, romel ic ufro mosaxerxebel ia gamomTvl el i manqanis gamoyenebiT eqsperi-

mentul i kvl evebis Catarebisas. maTematikuri model irebis qveS igul isxmeba Sesaswavl i movl enis ZiriTadi kanonzo-mierebani da kavSirebi. es SeiZl eba iyos formul ebi an gantol ebebi, wesebis an SeTanxmebebis krebul i gamosaxul i maTematikuri formiT.

maTematikuri model ireba samecniero-teqnikuri progresis ganuyofel i nawil ia. Ees aris meTodol ogia, romel ic ar cvl is samecniero discipl inebs, ar uwevs maT konkurencias, magram monawil eobs yvel a sferoSi mimdinare SemoqmedebiT kvl evebSi.

maTematikuri model irebis farTo gamoyeneba saSual ebas iZl eva aiwios Teoriul i gamokvl evebis saerTo done, Catardes isini eqsperimental ur gamokvl evebTan mWidro kavSirSi.

el eqtrodanadgarebis maTematikuri model ebis Seqmna da Seswavl a iZl eva el eqtrodanadgarebis kvl evis did perspeqtivebs. Del eqtromowyobil obaTa diagnostikis sferoSi mimdinare samecniero - kvl eviT samuSaoebSi kompiuteris farTod gamoyenebam aucil ebel i gaxada maTematikur model irebasTan erTad el eqtrul i wredebis Teoriis sferoSi axal i Teoriul i midgomebis damuSaveba da miRebul i Sedegebis WeSmaritebis Sefaseba.

dReisaTvis aqtual urad iTvl eba induqciurad dakavSirebul i wredebis model irebis amocana. aseTi saxis wredebSi mimdinare fizikuri procesebis Sesabamisi maTematikuri model ebis Sesadgenad saWiro gaxda axal i aTvl is sistemis SemoReba. adekvaturi model irebis amocana didi xania aRel vebs swavl ul el eqtroteqnikosebs, razec metyvel ebs el eqtroteqnikosTa saerTaSoriso komisiis kongresze gamarTul i diskusiebi. Zal uri transformatori induqciurad dakavSirebul i wredis kl asikuri magal iTia. Aamitom naSromSi Sedgenil ia erTfaza da samfaza transformatorebis iseTi maTematikuri model ebi, roml ebic srul ad asaxaven maTSi mimdinare fizikur procesebs.

datvirTvis reJimSi samfaza transformatoris Sesabamisi gantol ebaTa sistemis amosaxsnel ad Sedgenil i iqna bl ok-sqema, xolo mis safuZvel ze - pirvel adi da meoreul i denebis gamosaangariSebel i programa.

naSromis meoTxe TavSi moyvanil ia Cems mier damuSavebul i Zal ur transformatorSi ganvitarebadi defeqtebis gansazRvris al goritmi, romel ic saSual ebas iZl eva qromatografiul i anal izis monacemebis mixedviTa da special uri diagnostikuri cxril ebis gamoyenebiT gansazRvrul i iqnes defeqtis ganvitareba.

amave TavSi moyvanil ia Tbovizorul i diagnostikis dros mdgomareobis Sefasebisatvis gasaTval iswinebel i faqtorebis CamonaTval i da maTi daxasateba, roml ebic gavl enas axdenen infrawitel kontrol ze.

Zal uri transformatoris gragnil ebSi xvიაTaSorisi mokl ed SerTvis Sedegad gamowveul i gragnil ebis deformaciis mimarT yvel aze ufro mgrZnobiarea induqciurobis parametri. aseTi transformatorebis gragnil ebSi sawyisi deformaciebis aRZvrisas da xvიაTaSorisi mokl ed SerTvis SemTxvevaSi periodidan periodamde xdeba induqciurobis ganvitarebadi gazrda an Semicireba, romel sac Tan axl avs sakontrol o transformatoris

gragnil ebis Seuqcevadi rRveva. Mam Mmetodis bazaze Seqmnil ia Zal uri transformatorebis parametrebis kontrol is sainformacio - sazomi sistema, romelic SeiZleba gamoyenebuli iqnes mokled SerTvis cdebisa da eqspluataciis dros qselidan gamourTvel ad Zal uri transformatorebis gragnil ebis mdgomareobis operatiuli kontrolisaTvis. sainformacio-sazomi sistema saWiroa gamoyenebuli iqnes im rejimebisagan swrafmoqmed dacvasTan kavSirSi, romelnic aRizvrebian Zal ovan transformatorebis gragnil ebSi mokled SerTvis gamomatsi el eqtrodinamiuri Zalvebisagan dazianebebisa da narCeni deformaciis Sedegad parametrebis cvlil ebiT.

Abstract

In the result of industrial production fall during last decades the number of worn-out electrical facilities have abruptly increased. Average duration of working capacity of electrical facilities exceeded 40 years and 80% of them generated their physical resources. A strong tendency of technologic disturbances and accidents is noticed, mostly on facilities filled with oil, first of all in power transformers, autotransformers and reactors.

A power transformer represents the most expensive part of any substation most of which work the year round in various climate conditions and undergo internal and external influence of electromagnetic and mechanic nature. That is why, during exploitation of transformers various defects can emerge which are expressed at work in different ways.

Nowadays in the system of electric supply a significant part of power transformers exhausted their resources. Economical condition of the country and great number of transformers' total quantity do not allow to change them. Thus, timely diagnostics of transformers is quite urgent.

Statistical studies, carried out abroad, showed that probability of transformers abort is 0.0062 in a year. Saying in other words this means that in energetic system with 160 oil transformers one accident in a year is possible in extreme case.

At present for estimation of the state of system defects development and determination of exploitation properties of power transformers and autotransformers, complex diagnostic study is widely used. This kind of studies allow to reveal either developing defects, estimate a level of danger, or necessity of major repair, capacity and terms.

Basic problem is a fundamental lagging of theoretical provision of conception of modern facilities and real possibilities of information technology progress.

During last two decades diagnostic methods of transformers, substations and devices are implanted in practice and continually processed worldwide. They are made on the base of modern microelectronics easily interrelated with personal computers.

Making technically confirmed diagnosis is possible only after gathering statistical data of complete informational terms, external inspection and experimental studies carried out by means of special devices.

Thus working out new methods of control is becoming very urgent. By these methods measuring various parameters and data of transformer, revealing defects and their correction will be possible without opening facility.

The first chapter of the work is devoted to the literature review where a short history of transformers, dedication of power transformers and an operation concept, nominal data and technical properties of transformers, main types of their damage, basic methods of power transformer control, main and additional lists of chemical and electrical tests, ways of transformer diagnosis are given.

In the second chapter of the work methodology of diagnostic system of high potential electrical equipment is discussed. It is commonly known that high potential electrical equipment is under the high risk of forming defects and malfunctions and they have too much accidents. Currently, methods used for prophylaxis and revealing malfunctions allow to decrease aborts somehow.

According 1500 units of devices of 110-500 kW voltage in the state electrical system of Georgia, total distribution of revealing aborts, malfunctions and defects

through substations, open and closed allocating arrangements, subsequent to the results of three year exploitation, are given in this chapter.

Three-level structural scheme of diagnostic system with numbers and types of diagnostic parameters is given. In specification of diagnostic parameters periodicity of their registration is important. It depends on defect formation in parts or any control knot of the object and development speed.

In the same chapter diagnostic algorithm is given, the main part of which is a model. The model consists of various parts (blocks) which are related to each other functionally. As a rule such parts are not reviewed separately. Their total bit in the model functioning is conditioned by interaction between the parts. When making diagnosis knowing sequence of events is important. These events may cause an abort of details and knots.

In the third chapter of the work mathematical models of power transformers are discussed.

Mathematical modeling is one of the main instruments for getting to know events of external world by human. It represents a mean for learning a real object, process or system via replacing them with mathematical model. It is more convenient when experimental studies are carried out using calculation machines. Mathematical modeling means basic connections and relationships of learnt event. This can be formulas or equations, collection of rules and coordination in mathematical representation.

Mathematical modeling is an integral part of scientific-technical progress. This methodology does not change scientific disciplines, does not compete them but participates in all fields of current creative studies.

Wide use of mathematical modeling allows rising general level of theoretical studies and to carry out them in close relation with experimental researches.

Making and learning mathematical model of electrical facilities give great perspective for studying electrical facilities. Wide use of computers in scientific works passing in the field of electrical facility diagnostics made it necessary to process new theoretical approaches in the field of electrical circuit theory and estimate validity of the results.

Nowadays modeling problem of inductively connected circuits is quite urgent. To make mathematical model corresponding physical processes in such circuits it is necessary to introduce a new counting system. Electric technologists have been conscious about adequate modeling problem for a long time. This is seen in discussions at the congress of international commission of electric technologists. Power transformer is a classical sample of inductively connected circuit. That is why, in the work there is a mathematical model of single-phase and three-phase transformers which completely expresses physical processes taking place in them.

At download mode for solution of equation systems corresponding to three-phase transformers, block chart was made and basing on it – program calculating primary and secondary currents.

For solving equation system corresponding to three-phase transformer in the mode of load, a block diagram was made and basing on it – a program for calculation of primary and secondary currents was created.

In the fourth chapter an algorithm (worked out by me) for specification of developing defects in power transformers is represented. This allows to determine development of defects using special diagnostic tables, according data of chromatographic analysis.

In the same chapter the list of factors to be considered for estimation of condition during infrared diagnostics and characterization of these factors are given. They influence infrared control.

Induction parameters are the most sensitive to windings deformation caused by turn-to-turn faults of power transformers windings. In the windings of such transformers, at forming initial deformities and in case of turn-to-turn faults, developing increase or decrease of inductivity from period to period accompanied by irreversible destruction of controlling transformer windings. Basing on this method informational-measuring control system of power transformer parameters are made. It can be used at short circuit tests and exploitation without switching off from the system for operating control of power transformers' winding conditions. Informational-measuring system have to be used in conjunction with fast-acting protection from the modes arising in windings of the power transformers due to short circuits with changing parameters in the result of damages due to electrodynamic forces and residual deformations.

შინაარსი

შესავალი	15
1. ლიტერატურის მიმოხილვა	21
1.1. transformatoris mokl e istoria da Zal uri transfor- matorebis ZiriTadi el ementebi da muSaobis principi	21
1.2. transformatoris nominal uri monacemebi da teqnikuri maxasiaTebi ebi	30
1.3. avtotransformatorebi	31
1.4. transformatoris dazianebebis ZiriTadi saxeebi	33
1.5. Zal ovani transformatorebis kontrol is ZiriTadi meTodebi	41
1.6. transformatoris mdgomareobis diagnostikis xerxebi	44
1.7. sakontrol o- sazomi xel sawyoebis CvenebaTa kontrol i da transformatorebis daTval iereba	50
2. შედეგები და მათი განსჯა	54
თავი II. მმარალი და მისი ელექტრომომართობის დიაგნოსტიკის სისტემის შემოწმება	54
თავი III. Zal uri transformatorebis მათემატიკური მოდელები	70
3.1. ზოგადი ცნობები	70
3.2. ერთფაზა transformatoris მათემატიკური მოდელი	71
3.3. სამფაზა transformatoris მათემატიკური მოდელი საშრობის	75
3.4. სამფაზა transformatoris მათემატიკური მოდელი უკუმიწოდების რეჟიმში	77
3.5. სამფაზა transformatoris მათემატიკური მოდელი დამუშავების რეჟიმში	80
თავი IV. Zal uri ზეტიანი transformatorebis დიაგნოსტიკის თანამედროვე მეთოდები	88
4.1. ძალურ ტრანსფორმატორში განვითარებული დეფექტების განსაზღვრის ალგორითმი	88
4.2. ელექტრომომართობის ტვიზორული კონტროლი	98
4.3. transformatoris გრაფიკების დანიშნულების განსაზღვრა ინდუქციური მართობის კონტროლი	103
3. დასკვნა	107

გამოყენებული ლიტერატურა109

ცხრილის ნუსხა

cxრილი 1.1. ჯალივანი ტრანსფორმირის ჯგუფები სიმჯი ავრისა და ჯაბვის მიხედვით.....	30
cxრილი 1.2. ჯეტანი ტრანსფორმირის დასაწვები ხანგრჯი ივობა დენის მიხედვით.....	51
cxრილი 4.1. ჯეტის ერტეული ვანი მოცული ვობასი აირების კონცენტრაციის მნიშვნელი ვობები.....	92
cxრილი 4.2. ნორმები ტგანსაჯრვრული პარამეტრები.....	91
cxრილი 4.3. კავსირი ნისანტა და რეკომენდაციების ნაკრებებს სორის.....	93
cxრილი 4.4 ჯეტსი გახსნილი აირების სედეგების საფუჯველი ჯე კონკრეტული გამოცდების პირიტეტული კატარებზე რეკომენდაციები.....	94
cxრილი 4.5. დეფეტების სახეები.....	96
cxრილი 4.6. დაჯუსტებუი დეფეტების სახეები.....	96
cxრილი 4.7. ჯეტის ჯედა ფენების დასაწვები ტემპერატურა.....	99

ნახაზების ნუსხა

nax.1.1. ერთფაზა და სამფაზა ტრანსფორმატორების მაგნიტური ნაკადები	22
nax.1.2. ჰისტეზის მარჯი	25
nax.1.3. ერთფაზა და სამფაზა ტრანსფორმატორების გარე ხედი	28
nax.1.4. სამფაზა ტრანსფორმატორის გრაფიკების მაგნიტოგამტარზე განლაგების სქემა	28
nax.1.5. სამფაზა ტრანსფორმატორის მოწყობის ობა	29
nax.1.6. ავტოტრანსფორმატორის საერთო ხედი	32
nax.1.7. სამფაზა ავტოტრანსფორმატორის პრინციპული სქემა	33
nax.1.8. ელექტროსაზომი ხელსაწყოების გარეხედი სქემა	46
nax.1.9. ავტოტრანსფორმატორის გრაფიკის საერთო ნაწილის დენის კონტროლის ამპერმეტრის გარეხედი სქემა	48
nax.2.1. მთუნებათა და გამოვლენის დეფექტების განაწილება მოწყობის ობათა სახეობების მიხედვით	55
nax.2.2. ერთი ტიპის სხვადასხვა კლასის იზოლაციის მქონე მოწყობის ობების მთუნებათა განაწილება	56
nax.2.3. მარალი და ზაბის ელექტრომოწყობის დიაგნოსტიკის ალგორითმის სტრუქტურული სქემა	58
nax.2.4. მარალი და ზაბის მოწყობის ობების მთუნებათა განაწილების სიმკვრივე	67
nax.3.1. ერთფაზა ტრანსფორმატორის პრინციპული სქემა	72
nax.3.2. ერთფაზა ტრანსფორმატორის განაცხადების სქემა	73
nax.3.3. სამფაზა ტრანსფორმატორის ეკვივალენტური სქემა	78
nax.3.4. დავრთული სამფაზა ტრანსფორმატორის მაგნიტური ნაკადების მართვა	81
nax.3.5. დავრთული სამფაზა ტრანსფორმატორის გათვალისწინებული სისტემის ამოხსნის ბლოკ-სქემა	87
nax.4.1. ქრომატოგრაფიული მონაცემების შესანიშნავი	98
nax.4.2. ტემპერატურის ცვლილება ტრანსფორმატორში	100
nax.4.3. სემიანის ტერმოპროფილის დადგენის დაზღვევა	102
nax.4.4. ტრანსფორმატორის ტვირთის დასაწვადი იერებლის განაწილება	102
nax.4.5. ექსპლუატაციის პროცესის დაგეგმვა და მართვა ტრანსფორმატორის გრაფიკის კონტროლის ინფორმაცი- საზომი სისტემის სქემა	104

შესავალი

სამუშაოს აქტუალობა. უკანასკნელი ათწლეულები ხასიათდება ელექტრული სადგურებისა და ქსელების ტექნიკურ გადაარჩენის ინვესტიციების დაბალი დონით. სამრეწველო დარგების განვითარება მოვლავნა გაცვტილი ელექტროდანიადგურების რაოდენობის მკვეთრ ზრდას. ელექტრომომარაგების მუშაობის სასუალი ხანგრძლივობა გადართება 40 წელს და მათმა 80 % -მა გამოიყენა თავისი ფიზიკური რესურსი. შეინიშნება ტექნოლოგიური დარღვევისა და ავარიების რაოდენობის ზრდის მყარი ტენდენცია, რომელთა უმეტესობა მოდის ზეტილ ავსებულ მომარაგების გამო, პირველ რიგში ზოვანი ტრანსფორმატორების ავტოტრანსფორმატორებისა და რეაქტორების გამო.

ზოვანი ტრანსფორმირების დარგის განვითარების მიზნით უნდა იქნას შექმნილი სპეციალური დანიშნულების ზოვანი ტრანსფორმატორები. სპეციალური დანიშნულების ზოვანი ტრანსფორმატორების გამოყენება ისეთი ქსელისა და მომარაგების კვებისთვის, რომლებიც არ ხასიათდებიან მუშაობის განსაკუთრებული პირობებით, დავრთვის ხასიათითა და მუშაობის რეჟიმებით. სპეციალური დანიშნულების ზოვანი ტრანსფორმატორების გამოყენება ისეთი ქსელისა და მომარაგების კვებისთვის რომლებიც ხასიათდებიან მუშაობის განსაკუთრებული პირობებით, დავრთვის ხასიათითა და მუშაობის რეჟიმებით. ასეთი ქსელისა და მომარაგების რიცხვის მიკუთვნების მიუხედავად მარტო და სახის ქსელები და დანიშნულები, გამართვლი მომარაგების გამო. ელექტრული რუმელები და სხვა.

ტრანსფორმატორების უმეტესობა მრავალი წლის განმავლობაში მუშაობს სხვადასხვა კლიმატურ პირობებში და განიცდის ელექტრომაგნიტური და მექანიკური ბუნების სინაგად და გარეგანი ზემოქმედებას. ამიტომ ტრანსფორმატორების ექსპლუატაციის დროს გამოიკვლი არ არის არიზრას სხვადასხვა სახის დეფექტები, რომლებიც სხვადასხვა ხარისხით აისახება მათ მუშაობაზე. ერთი სახის დეფექტების ტრანსფორმირების შედეგად ხანგრძლივად დარღვეული მუშაობაში, ხოლო სხვა სახის დეფექტების საშრობა მათი დაუბინივი მუშაობიდან გამო-

yvana. TiToeul SemTxvevaSi muSaobis Semdgomi gagrZel ebis SesaZ-
l ebl oba ganisazRvreba dazianebs xasiaTiT. Ppersonal is araop-
eratiul obisa da umniSvnel o defeqtebis gamosworebisaTvis zo-
mebis udroo miRebas miyvavarT transformatorebis avariul
gamorTvamde.

dReisaTvis saqarTvel os el momaragebis sistemaSi Zal uri
transformatorebis mniSvnel ovanma nawil ma amowura Tavisi muSa-
obis resursi. Oqveynis ekonomiuri situacia, agreTve transfor-
matorebis saerto raodenobis didi ricxvi ar izi eva uaxl oes
xanSi maTi Secvl is saSual ebas. Amitom transformatorebis
eqspl uataciis saimedobis Sesanarcunebl ad mniSvnel ovan rol i
ekisreba maT diagnostikur kontrol s.

msofli io gamocdil eba gviCvenebs, rom mZl avri transforma-
torebis SemTxveviTi avariit miyenebul i ekonomiuri zarali, ro-
mel ic dakavSirebul ia mxol od Zabvis Sewyvetis gamo samrewvel o
sawarmoebis gaCerebasTan milionobiT dol arebiT. ukve ar vl apa-
rakobT im udides danaxarj ebze, romel ic saWiroa am Zviradri-
rebul i mowyobil obis muSaunarianobis aRsadgenad. amitom tran-
sformatorebis droul i diagnostika metad aqtual uri Tema [1].

sazRvargareT Catarebul ma statistikurma gamokvl evebma [2]
aCvena, rom Zal uri transformatoris mtyunebis al baToba wel i-
wadSi Seadgens 0,0062. sxva sityvebiT rom vTqvaT, es niSnavs, rom
160 zeTiani transformatoris mqone energosistemaSi ukidures
SemTxvevaSi SesaZl ebel ia erTi avaria wel iwadSi. meore mxriv,
Tanamedrove el eq-troenergetikis damaxasiaTebel i tendenciaa
ZiriTadi Zal uri mowyobil obebis cveTis xarisxis zrda da
arasakmarisi ganaxl ebis tempebi. Ddazianebs mizezebi dakavSi-
rebul ia eqspl uataciis cud pirobebTan, uxarixso remontsa da
montaJTan. mniSvnel ovan rol s TamaSobs transformatoris
konstruqciis cal keul i el ementebis farul i defeqtebi da
arasakmarisi xarisxis saizol acio masal ebi.

energetikul bazasa da el eqtroenergiis uwyvet moTxovnas
Sor is mdgomareobis obieqturi winaarmdegoba Tav is asaxvas pou-

I obs am probl emis gadasawyvetad samecniero-teqnikuri gzebis Ziebis intensifikaciaSi. ganviTarebis adreul stadiaSi el eqtromowyobil obebis muSaobaSi defeqtebis gamovl ena, avariul i situaciebis aRZvramde maTi i likvidaciisaTvis droul i gadawyvetil ebis miReba, Seamcirebs da ara marto Tavidan agvacil ebs mniSvnel ovan zaral s, aramed Seamcirebs gacdenebsa da remontis xarj ebs, gaaxangrZl ivebs misi muSaobis vadas. el eqtromowyobil obis racional uri, usafrTxo da efeqturi eqspl uataciisaTvis da remontze gadayvanisaTvis diagnostikis arsebul i sistemebi unda Seivsos mTel i rigi special uri meTodebiTa da teqnologi ogiebiT, romel Tac gaaCniaT unari muSa reJimSi awarmoon konkretul i el mowyobil obis mimdinare mdgomareobis statistika.

amJamad Zal uri transformatorebisa da avtotransformatorebis saeqspl uatacio maxasiaTebli ebis gansazRvrisa da sistemebis defeqtebis ganviTarebis donis mdgomareobis SefasebisaTvis, sul ufro farTod mimarTaven kompl eqsur diagnostikur gamokvl evas. aseTi gamokvl evebi saSual ebas gvaZl even ara marto gamovavl inoT ganviTarebadi defeqtebi, SevafasoT maTi saSiSroebis done, aramed davasabuToT kapital uri remontis saWi-roeba, mocul oba da vadebi [3].

teqnikuri mdgomareobis arsebul i meTodebi da saSual ebebi mowyobil obis kompl eqsuri gamokvl evebis dros iZl evian defeqtebis umravl esobis SemCnevis saSual ebas. magram kompl eqsuri gamokvl evebi maTi didi Sromatevadobisa da Rirebul ebis gamosrul deba mxol od strategiul el eqtromowyobil obebze remontze gadayvanis dros da bunebrivia ver uzrunvel yofs ganviTarebadi defeqtebis droul SemCnevas.

principul probl emas warmoadgens koncefciis Teoriul i uzrunvel yofis arsebiTi CamorCena diagnostikis Tanamedrove saSual ebebisa da informaciul i teqnologi ebis miRwevebis real uri Sesazl ebl obebisagan.

ukanasknel i ori aTwl eulis ganmavl obaSi msofi io masStabiT ganuwvyvetl iv muSavdeba da praqtikaSi inergeba qvesad-

gurebisa da transformatorebis diagnostikuri metodebi da xel sawyoebi, roml ebic damzadebul ia Tanamedrove mikroel eqtronikis bazaze. maT safuZvel ze gamoCnda Tanamedrove vibro-diagnostikis, Tbovizorul i kontrol is, zeTis qromatografiul i analizis, oscil ografebisa da registratorebis mraval i saxesxvaobebi, roml ebic advil ad uRI debian personal ur kompiuterebTan [4].

amasTanave diagnostikis Tanamedrove metodebi da teqnikuri saSual ebebi energosistemebSi saSual ebas ar iZi evian Zvirad-Rirebul i el eqtromowobil obis gaxsnis gareSe gamovl enil i iqnas cal keul i el ementebis muSaobis reJimebi. amasTan dakavSirebiT iwel eba el etromowobil obis remontSi gadayvanis dro, ixarj eba operatiul oba da izrdeba avariul i reJimebis gazrdis al baToba.

teqnikurad dasabuTebul i diagnozis dasma SesaZI ebel ia mxol od srul yofil i informaciis pirobebis statistikuri monacemebis Sekrebis, gare daTval ierebisa da special uri xel sawyoebis saSual ebiT Catarebul i eqsperimentul i gamokvl evebis Sedegad.

amitom udaod aqtual uri xdeba kontrol is iseTi axal i metodebis damuSaveba, roml ebiTac transformatoris gaxsnis gareSe moxdeba miSTvis damaxasiaTebel i sxvadasxva parametrisa da monacemis gazomva, defeqtebis aRmoCena da SesaZI o avariebis prognozi rebis mi zniT damuSavdeba miRebul i Sedegebi,

samuSaos mi zania Zal uri transformatoris iseTi monitoringisa da diagnostikuri saSual ebis damuSaveba, romel ic muSa Zabvis qveS uzrunvel yofs ganvitarebadi defeqtebis adreul aRmoCenas.

ZiriTadi amocanebi:

1. saqarTvel os saxel mwifo el eqtrosistemaSi 110-500 kv Zabvis qvesadgurebis, Ria da daxurul i gamanawil ebel i mowobil obebis saxeobebis mixedviT warmodgenil i mtyunebebis, uwesivrobisa da defeqtebis mdgomareobis dadgena;

2. Zal uri transformatoris diagnostikis struqturul i sqemis al goriTmis daxvewa;
3. Zal ur transformatorebSi mimdinare fizikuri procesebis Sesabamisi maTematikuri model is damuSaveba.
4. kontrol is iseTi axal i meTodis damuSaveba, roml ebiTac transformatoris gaxsnis gareSe uwyvetad moxdeba misTvis damaxasiaTebel i induqciurobis parametris mudmivi kontrol i da misi cvl il ebs safuZvel ze swrafmoqmed dacvasTan kavSiriT dazianebul i transformatoris amorTva.
5. Zal uri transformatorebis monitoringis daxvewis teqno- logiaSi mikroprocesorul i teqnkis gamoyenebis Sesaxeb rekomendaciis gacema.

kvI evis meTodebi. sadisertacio samuSaos Sesrul ebisas gamoyenebul i iqna Teoriul i da empiriul i SemecnebiTi meTodebi. Teoriul doneze es meTodebia el eqtrul i wredebisa da gazom- vebis Teoria. Eempiriul doneze gamoyenebul i iqna fizikuri da maTematikuri model irebis meTodebi, maT ricxvSi Catarebul i iqna kvI evebi sanimuSo maketze.

samecni ero siaxl e.

1. Sedgenil i iqna Zal uri transformatorebis diagnostikis struqturul i sqema, romel ic Sedgeba: parametrebis gardaqmnisa da anal izis, teqnkuri mdgomareobis, dinamiuri maxasiaTebI ebisa da ganviTarebadi defeqtebisa da narCeni resursebis model ebis bl okebisagan;

2.damuSavebul i iqna Zal ur transformatorebSi mimdinare fizikuri procesebis Sesabamisi maTematikuri model i uqmi svl isa da datvirTvis reJimSi;

3. Zal uri transformatorebis parametrebis kontrol is sainformacio - sazomi sistemis safuZvel ze damuSavebul i iqna kompiuterul i programa transformatoris gragnil ebis induq- ciuri winaRobis kontrol iT dazianebis gansazRvrisaTvis, romel sac SeuZl ia imuSaos swrafmoqmed dacvasTan kavSiriSi.

praqtikul i Rirebul eba.

1. warmodgenil i meTodika saSual ebas iZl eva operatiul ad ganvsazRvroT muSa Zabvis qveS Zal uri transformatorebis mimdinare mdgomareoba, rac Tavidan agvacil ebs avariul situaciebsa Sesabamisad, did ekonomur zaral s.

2. Zal ur transformorebSi mimdinare fizikuri procesebis Sesabamis, daxvevil maTematikuri model s didi mniSvnel oba aqvs transformatoris optimal uri el eqtrul i da magnituri parametrebis dadgenis saqmeSi, rac saSual ebas mogvcems damzaddes Semcirebul i masal atevadobis Zal uri transformorebi.

sadisertacio samuSaos ZiriTadi Sedegebi moxsenebul i iqna stu-s studentTa Ria 79-e saerTaSoriso samecniero konferencias (2011 wel i); **publ ikaciebi.** sadisertacio samuSaoebis Sedegebi gamoqveynebul i iqna sam samecniero statiaSi.

Ddisertaciis struqtura da mocul oba. Ddisertacia Sedgeba Sesaval isa da oTxi Tavisagan, roml ebic gadmocemul ia 116 gverdze. Seicavs 55 naxazs, 23 cxril s, 1 danarTsa da 96 dasaxel ebis l iteraturas.

1. ლიტერატურის მიმოხილვა

Tavi I. I iteraturul i mimoxil va

1.1. transformatoris mokl e istoria da Zal uri transformatorebis ZiriTadi el ementebi da muSaobis principi.

movl ena, romel ic safuZvl ad daedo el eqtrul i transformatoris moqmedebas aRmoCeni i iqna 1831 wel s ingl isel i fizikosis maikl faradeis mier el eqtrobis dargSi kvl evebis Catarebis dros. Aam kanonis aRmoCenidan 45 wl is Semdeg rusi pavl e iabl oCkovis mier dpatentebul i iqna pirvel i transformatori gaxsnil i gul ariT, xol o 1884 wel s ingl isel i Zmebis j oni da eduard gopkinsonebis mier Seqmnil i iqna Caketil gul ariani transformatori romel ic Seicavda Tanamedrove transformatorebis TiTqmis yvel a ZiriTad el ements.

Tanamedrove Zal uri transformatori wamoadgens rTul mowyobil obas, romel ic Sesdgebra sxvadasxva saxis konstruqciul i el ementebis didi raodenobisagan, roml ebic ama Tu im saxiT gavl enas axdenen mis muSaobaze.

Zal uri transformatoris daniSnul ebaa rogorc el eqtroenergiis gardaqmna el eqtrul qsel ebsa da danadgarebSi, aseve el eqtroenergiis miReba da gamoyeneba. Aarsebobs erTfaza, orfaza, samfaza Zal uri transformatorebi Dda avtotransformatorebi.

nax.1.1-ze mocemul ia erTfaza (a) da samfaza (b) transformatorebis magnituri nakadebi.

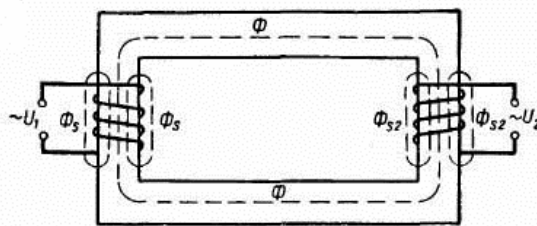
Tanamedrove transformatorebi mcired gansxvavdebian XIX saukunis dasawyisis transformatorebisagan. isini iseve Sedgebian izol irebul i firfitebisagan da spil enZis gamtarebisagan damzadebul i gragnil ebisagan. Tanamedrove transformatorebi Tavis winamor-bedebs simZI avris mixedviT 500-j er aRematebian maTi simZI avre aRwevs 1 ml n kvT-ze mets, xol o Zabvis mixedviT 15-j er aRematebian da SeuZl iaT imuSaon 1150 kv Zabvis dros. eqspl uataciis xangrZl ivoba meryeobs 25 dan 50 wl amde; maTi masa

erTeul ovan simZl avreze gaangariSebiT Semcir da daaxl oebiT 10-j er, xol o margi qmedebis koeficientma gadaaWarba 99 %-s [1].

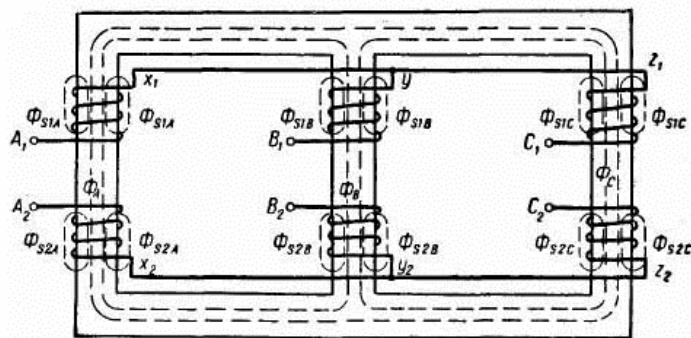
Mmokl ed ganvixil oT Zal uri transformatoris muSaobis principi. transformatorSi gamtarisagan daxveul gragnil s, romel ic mierTebul ia kvebis wyarostan da qmnis magnitur vel s, pirvel adi ewodeba. Mmeore gragnil s, romel Sic am vel is moqmedebiT aRiZvrebela el eqtromamoZravebel i Zal a (emZ) da mierTebul ia el eqtroenergiis momxmarebel Tan, ewodeba meoreul i.

transformatoris muSaoba dafuZnebul ia or bazisur principze:

1. droSi cval ebadi el eqtrul i deni qmnis droSi cval ebad magnitur vel s (el eqtromagnetizmi);
2. magnituri nakadis cvl il eba gragnil Si iwvevs el eqtro-mamoZravebel i Zal is (emZ) aRZvras (el eqtromagnituri induqcia

a)

b)

nax.1.1. erTfaza (a) da samfaza (b) transformatorebis magnituri nakadebi.

Tu pirvel ad gragnil s CavrTavT cvl adi denis wredSi (nax.1.1.a), maSin masSi gavi is cvl adi deni da magnitogamtarSi anu gul araSi Seqmnis cvl ad magnitur nakads. gul aris gavl iT Sekrul i magnituri nakadi ganWol avs meoreul i gragnil is xviebs

da daainduqci rebs masSi induq-ciis emZ-s. Tu meoreul i gragnil is bol oebze mivaerTebT el eqtro-energiis raime mimRebs, maSin induqci rebul i emZ-is moqmedebiT meoreul gragnil Si mimRebis gavl iT gavl is Ddeni. es deni Tavis mxriv qmnis magnitur nakads, romelic pirvel ad gragnil Si gamaval i denis mier Seqmnil i magnituri nakadis sawinaaRmdegoa.

transformatoris efeqturi muSaobisaTvis saWiroa rom pirvel ad da meoreul gragnil ebs Soris iyos ideal uri induqciuri kavSiri da TiToeul maTgans unda gaaCndes maRal i TviTinducia. es niSnavs, rom magnituri vel is yvel a Zal xazi, romelic mocul ia pirvel adi gragni-l iT aseve mocul i unda iyos meoreul i gragnil iTac. ase, rom mocemul i denis cvl il ebis siCqaris dros TiToeul i gragnil is mier Seqmnil i magnituri nakadi unda iyos didi. orive es piroba SeiZl eba Sesrul des Tu orive gragnil s davaxvevT rkinis gul araze ise, rogorc es gaakeTa faradeim Tavis pirvel eqsperimentebSi. rkina daaxl oebiT 10 000 j er zrdis magnituri vel is Zal xazebis raodenobas. aseTi masal ebis Sesaxeb amboben, rom maT aqvT maRal i magnituri SeRwevadoba.Ggarda amisa rkinis gul ara axdens magnituri induqciis Zal xazebis l okal izebas, ris wyal obiTac transformatoris gragnil ebi sivrceSi SeiZl eba iyvnen erTmaneTisagan gayofil i da amave dros induqciurad dakavSirebul ni.

rkinis gul ara warmoadgens yvel a Tanamedrove Zal uri transformatoris ganuyofel nawil s, xol o spil enZi da al umini maTi dabal i el eqtrul i winaRobis gamo iyvnen da rCebian gragnil ebis dasamzadebel masal ad.

ideal uri transformatoris parametrebi mniSvnel ovnad damokidebul ia gul aras Tvissebebze, saxel dobr, am dargSi iqna miRweul i yvel aze didi progresi. Ggul aras dasamzadebel i masal is mniSvnel ovani Tvissebaa magnituri SeRwevadoba, magnituri gaJRenTva, el eqtrul i winaRoba da danakargebi histerezisze. Mmagnituri SeRwevadoba SeiZl eba warmovidginoT rogorc magnitur vel Si moTavsebul i masal aSi warmoqmnil i magnituri Zal xa-

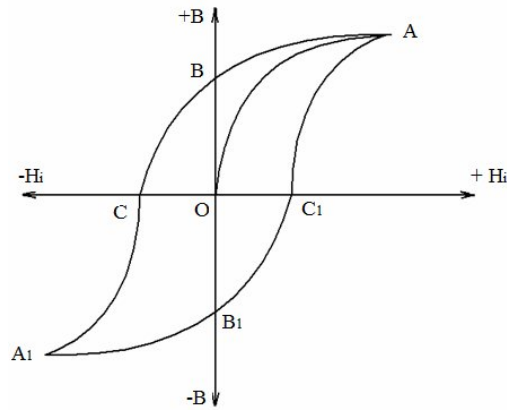
zebis raodenoba. Magnituri gaJRenTva es aris magnituri masal is mdgomareoba, roml is drosac misi damagniteba aRwevs zRvrul mniSvnel obas. Ees ori Tviseba gansazRvavs gul aras Zal ur maxasiaTebel ebs. Gul aras masal as el eqtrul i winaRoba mniSvnelovania imdenad, ramdenadac is saSual ebas iZi eva Semcirdes grigal uri denebiT gamowveul i danakargebi.

histerezisi magnitur masal ebSi amcirebs transformatoris moqme-debis margi qmedebis koeficients. "damagnitebul i" atomebis j gufebs Soris urTierTqmedebis Sedegad masal a agrZel ebs damagnitebul mdgomareobaSi yofnas. Aamitom roca gare magnituri vel is daZabuloba droebiT mcirdeba, masal a myisve ver reagirebs. Aam Seyovnebas transformatorSi cvladi denis yovel cikl Si miyavarT energiis danakargebTan.

transformatorebis gularebis srul yofis mTel i istoriis manZil ze Catarebul i sainJinro kvlebebis Ziritadi miznebi iyo magnituri SeRwevadobis, gaJRenTvis wertil isa da el eqtrul i winaRobis amaRl eba da histerezisze danakargebis Semcireba. Aam gamokvl ebebSi mniSvnelovan rols Tamasobs mrudi, romelic grafikul ad aRwers damokidebul ebas dasamagnitebel i masal is iseT Tvisebebs Soris rogoricaa magnituri SeRwevadoba, magnituri gaJRenTva da histerezisi. es mrudi warmoadgens magnituri vel is induqiasa da daZabulobas Soris damokidebul ebs grafiks. cvladi denis TiToeul i cikl is damaxasiaTebel mruds aqvs S asos forma Seviwroebadi bol oebiT (nax.1.2). misi daxris kuTxe Seesabameba magnituri SeRwevadobis sidi des; is zeda wertil i, (A) romel Sic mrudi swordeba Seesabameba gaJRenTvis wertil s, xolo $ABCA_1B_1C_1A$ mrudiT SemosazRvrul i farTobi Seesabameba histereziss.

mkvl evarebs mudam ainteresebdaT, es Tvisebebi Tu rogor miekuvneba masal is fizikur Tvisebebs. TiToeul i Tviseba damokidebul ia el ementerul magnitebs atomebs Soris urTierTqmedebis xasiaTze. es urTierTqmedeba ganisazRvrebarkinis kristaluri struqturisa da sxva el ementebis – minarTebis atomebis

არსებობს. მეცნიერებას, ამ რთული ურთიერთმედების შესახებ, მანტიური დომენების თეორია ეწოდება. ეს თეორია მეცნიერებს ეხმარება ტრანსფორმატორებისათვის მოზიებულ იქნეს უფრო სრულიყოფილი მასალები.

ნახ.1.2. ისტერეზისის მარყუჯი.

ფოლადისგან დამზადებული ტელის ჩირჩიტები, რომლებიც ისგანაც შესდგება პირველი ტრანსფორმატორების გულარები, ხასიათდებიან ისტერეზისით მნიშვნელოვანი დანაკარგებით. შემდგომში დანაკარგებმა ტანდათან იწყეს შემცირება ფოლადის ხარისხის დაწვრილებითი სერვისის ხარჯზე და 1900 წლისათვის შესაძლებელი გახდა დანაკარგების ორჯერ შემცირება. ამის შემდეგ დადგა მასალები დაწვრილებასთან დაკავშირებული პრობლემა. ექსპლუატაციის ვადის ზრდასთან ერთად იზრდება დანაკარგების ისტერეზისით.

1900 წლიდან გულარის მასალებში მუხის მაქსიმუმები მეცნიერული კვლევების შედეგად მნიშვნელოვნად იკნაგაუმჯობესებული.

ტრანსფორმირის კონსტრუქციის ელემენტები, რომლებიც გადის ელექტრული დენი (გრანილები, გამოყვანები და სხვა) და რომლებიც ერთმანეთთან შეერთებულია განსაზღვრული სქემით, ყოველი ტრანსფორმირის კონსტრუქციის შემთხვევაში ნაწილებს განივობის იზოლირებული ელექტრული ურედას. საიზოლაციო დეტალები შესრულებულია სხვადასხვა სახის მყარი საიზოლაციო მასალებსგან: მუყაოს, კარალიდის, ხის, გეტინაკსისა და სხვა. ზეტიან ტრანსფორმატორების შემთხვევაში სატრანსფორმირო ზეტი.

magnitogamtari masze Camocmul gragnil ebTan erTad war-moadgens transformatoris aqtiur nawil s, xol o danarCeni el ementebi - pasiur nawil s. gragnil ebis sxvadasxva nawil ebis Seer-Teba erTmaneTTan da gadamrTvel ebTan xdeba gamomyvanebis saSual ebiT.

Zal uri transformatoris aqtiuri nawil i moTavsebul ia avzSi, romelic avsebul ia zeTiT. Aavzis kedel ze Cveul ebriv damagrebul ia zeTis gamacivebel i radiatorebi.

transformatorebis gragnil ebis qsel ze misaerTebi ad gamoyenebul ia Semyvanebi, roml ebic Sedgeba dengamtari nawil ebisagan (Reroebi an mil ebi), faifuris safarisagan da sayrdeni mil - tuCasagan. Semyvanebi magrdeba avzis saxuravze an kedel ze.Dam dros misi qveda nawil i moTavsebul ia avzis SigniT zeTSi, xol o zeda nawil i avzis gareT haerSi. zeTiT avsebul Semyvanebs gaaCniaT sakuTari zeTis avtonomiuri mocul oba.

gragnil ebi izol irebul ia rogorc erTmaneTisagan, ise gul arasagan. Uufro maRal i Zabvis gragnil s ewodeba **maRal i Zabvis (mZ) gragnil i**, xol o ufro dabal i Zabvis gragnil s – **dabal i Zabvis (dZ) gragnil i**.

transformatoris pirvel adi gragnil is xviaTa ricxvis Se-fardebas meoreul i gragnil is xviaTa ricxvTan transformatoris transformaciis koeficienti ewodeba. transformaciis koeficienti gamoisaxeba formul iT:

$$K = W_1/W_2,$$

sadac W_1 –pirvel adi gragnil is xviaTa ricxvia, xol o W_2 - meoreul i gragnil is.

Cveul ebriv pirvel adi da meoreul i gragnil ebis Zabvebi sxvadasxvaa. Tu pirvel adi Zabva nakl ebia meoreul ze, maSin transformators ewodeba amamaRI ebel i da $K < 1$, xol o Tu metia – damadabl ebel i da $K > 1$. Cveul ebriv nebismieri transformatori SeiZl eba gamoyenebul i iqnas rogorc amamaRI ebel , ise damadabl ebel transformatorad. amamaRI ebel i transformatorebi gamoiyeneba Sors manZil ze el eqtroenergiis gadasacemad, xol o

damadabl ebel i – momxmarebl ebs Soris el eqtroenergiis gasana-wil ebl ad.

transformatorebis eqspl uataciis dros iqmneba misi koeficientis cvl il ebis (anu Zabvis regul irebis) saWiroeba. Zabvis regul ireba erTi saxis transformatorebSi xdeba qsel idan gamorTvis Semdeg, xol o sxva saxis transformatorebSi – datvirTvis qveS.

erTfaza transformatorebs gamoiyeneben sayofacxovrebo xel sawyo - danadgarebSi, denisa da Zabvis sazom transformatorbad; induqciuri, madanTermul i, ferosadnobi da sxva el eqtroRumel ebis kvebisaTvis. Zal ovani transformatorebi bunebrivi zeTis gacivebiT (nax.1.3.a) gamoiyeneba rkinigzebze avtobl okirebisa da signal izaciis aparaturis kvebisaTvis. aseT transformatorebSi gaTval iswinebul ia Zabvis regul ireba. erTfaza transformatorebi gamoSvebul ia 6, 10, 27 da 35 kv Zabvebze 0,63 – 10 kva simZI avriT. zemZI avri erTfaza transformatorebs 750 kv maRal Zabvamde ageben msxvil i Tbo da hidroel eqtrosadgurebisa da damadabl ebel i qvesadgurebisaTvis. amasTanave el eqtroenergiis gadacemisaTvis ar gamoiyeneben erTfaza cvl ad dens. Aam miznisaTvis farTo gamoyeneba hpova samfaza denma. Aamitom transformatorTa umetesoba samfazaa.

samfaza denis transformireba SesaZI ebel ia sami erTfaza transformatoris gamoyenebiT, romel Ta pirvel adi da meoreul i gragnil ebi SeerTebul ia samfaza sistemaSi varskvl avad (nax.1.1.b) an samkuTxedad. swored amgvarad muSaoben msxvil el eqtrosadgurebSi dayenebul i mZI avri erTfaza transformorebi. isini pirvel adi gragnil ebiT CarTul ni arian generatoris Sesabamis fazebTan; maTi meoreul i gragnil ebi SeerTebul ia varskvl avad da CarTul ni arian sahaero gadacemis xazis Sesabamis fazebTan. umravl es SemTxvevaSi samfaza transformatori warmodgenil ia erT mTI ianobaSi (nax.1.3.b). aseTi transformatoris magnitogamtari Sedgeba sami Rerosagan, roml ebic zemodan da qvemodan Caketil ia uRI ebiT (nax.1.4.).

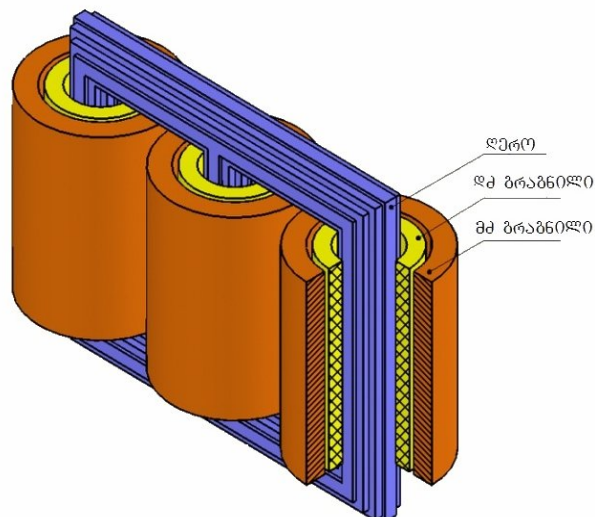
a)

b)

nax.1.3. erTfaza (a) da samfaza (b) transformatorebis gare xedi.

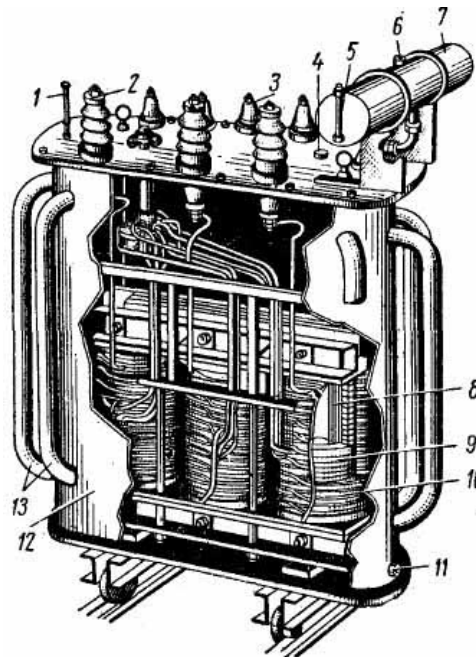
TiToeul Reroze Camocmul ia erTi pirvel adi da erTi meoreul i gragnil i. Ppirvel adi gragnil ebi SeerTebul ia varskvl avad an samkuTx-edad, aseve SeerTebul ia meoreul i gragnil ebi. Rero gragnil ebiT warmoadgens erTfaza transformers. amitom yvel aferi is, rac zemoT iyo Tqmul i erTfaza transformatorze mTI ianad vrcel deba samfaza transformatoris TiToeul fazaze. nax.1.4.-ze naCvenebia samfaza transformatoris gragnil ebis magnitogamtarze ganl agebis sqema, xol o nax.1.5-ze moyvanil ia samfaza transformatoris mowyobil oba.

B

nax.1.4. samfaza transformatoris gragnil ebis magnitogamtarze ganl agebis sqema

սամֆազա տրանսֆորմորիս ԿիՏօւլ ՔըրօՏի քիրվել ադ ցրացնիլ Տի ցաՄաՄալ ի ճենիս Միւր աՔիՅՄրեՄա Մացնիտուրի ճաճաճի. ԿիՏօւլ ի քիրվել աճի ցրացնիլ ի ՄիւկուՏՄնեՄա սամֆազա ՏիստեՄիս ւրՏ ՔօՄել իՄե ֆազաՄ, աՄի ՔօՄ ցրացնիլ ւՄՏի ցաՄաՄալ ի ճենի, ի ՏեՄե Քօրօրճ ՄօճեՄալ ի ՅաՄՄեՄի սամֆազաա ճաճաճա ղեճան ցաՄօճնաճը Մացնիտուրի ճաճաճեՄիճ սամֆազաա, ՔօՄլ ւՄիճ ւրՏՄաՄեՏիճ ՄիՄաՔՏ ճաՅՔըլ ճի աՓաՄ ճաճաճ 120° – իՏ.

Ճաճ.15. սամֆազա տրանսֆորմորիս ՄօՄյօՄիլ օՄա: 1-ՏըՄՅօՄըՏի; 2- ՄաՔալ ի ՅաՄՄիճ ցրացնիլ իճ ՏըՄՄՄաՄի; 3- ճաՄալ ի ՅաՄՄիճ ցրացնիլ իճ ՏըՄՄՄաՄի; 4- աՅՅի ճեՏիճ ՑաճաՄՄըլ իճ ՏաՄօՄի; 5- ճեՏիճ ՄաՑՄեՄեՄըլ ի; 6- Տա֔աՔՏօեՄըլ Տի ճեՏիճ ՑաճաՄՄըլ իճ ՏաՄօՄի; 7-Տա֔աՔՏօեՄըլ ի; 8- ՄացնիտօցաՄՔաՔարի; 9- ճաՄալ ի ՅաՄՄիճ ցրացնիլ ի; 10- ՄաՔալ ի ՅաՄՄիճ ցրացնիլ ի; 11_ ճեՏիճ ցաՄօճաՄՄեՄի ՏաՄօՄի; 12- ճեՏիճ աՅՅի; 12- ճեՏիճ ցաճիեՄիճ ՔաճիաՒօճըՄեՄի.

ՅՄՄել ա ճեՄօՏՄօՄՄաՄիլ ի ՄիւկուՏՄնեՄա սամֆազա օրցրացնիլ ա տրանսֆորՄաՒօճըՄ, ՔօՄըլ Տաճ ԿիՏօւլ Քըրօճը ցաճՑնիաՏ օրի ցրացնիլ ի – քիրվել աճի ճաՄօճըլ ի. աՏըՏ տրանսֆորՄաՒօճ ՏըՅՅիլ իա ցաճաճաՄՄաՄ ըՔՏի Տիճիճիճ ՅաՄՄա Մօճը Տիճիճիճ ՅաՄՄաճ, ՄացրաՄ ւՄըՔ ՏըՄՔՄՄեՄաՏի ւՄ ՏաՄաՓիճի աՔ աՓիճ. Յալ իաՄ ճՏիճաճ ՏաՄիՔօ ճեճա ցՄՅօճճըճ օրի Մօճըլ ի ՅաՄՄա, Մացալ իՏաճ, 110/35/10 կՄ.

1.2. transformatoris nominal uri monacemebi da teqnikuri maxasiaTebi ebi.

Zal ovani transformatorebi erTmaneTisagan gansxvavdebian nominal uri simZl avriT, Zabvis kl asiT, MmuSaobis pirobebiTa da reJimebiT, konstruqciul i Sesrul ebiT.

transformatoris ZiriTadi monacemebi da maxasiaTebi ebi naCvenebia saqarxno firfitaze. Ffirfita damagrebul ia transformatoris avzze. Mmasze naCvenebia Semdegi parametrebi: transformatoris tipisAaRniSvna; fazaTa ricxvi; sixSire, hc; dayenebis saxe (Siga Tu gare); nominal uri simZl avre, kva; samgragnil iani transformatorisaTvis TiToeul i gragnil is simZl avre; gragnil ebis SeerTebis sqema da j gufi; Zabva nominal ur safexurze da gragnil ebis gamStoebebeze, kv; nominal uri deni, a; mokl ed SerTvis Zabva procentebSi; gacivebis xerxi; mTl iani transformatoris, zeTisa da aqtiuri nawil is masa, tona.

nominal uri simZl avrisa da Zabvis kl asis mixedviT Zal ovani transformatorebi pirobiTad iyofa cxril i 1.1 – Si moyvani j gufebad (gabaritebad)

cxril i 1.1. Zal ovani transformatoris j gufebi simZl avrisa da Zabvis mixedviT

Ggabaritis nomeri	simZl avris diapazoni, kva	Zabvis kl asi, kv
I	100 - mde	35- mde
II	100 - 1000	35- mde
III	1000 - 6300	35- mde
IV	6300 –ze meti	35- mde
V	40000 – ze meti	35 - 110
VI	40000 - 80000	330-mde
VII	80000 - 200000	330 -mde
VIII	200000 – ze meti	330 –mde da zemoT

warmoebis mier gamoSvebul ia transformatorebi civ da tropikul kl imatian raionebSi samuSaod, gare da Siga dayenebis, saerTo da special uri daniSnul ebis.

gaciebis mixedviT transformatorebi iyofian: mSral , zeTian da arawvadi Txevadi diel eqtrikiT.

yofil sabWoTa kavSirSi warmoebul i saerTo daniSnul ebis transformorebis asoiT aRniSvnebsi gvxxdeba Semdegi aRniSvnebi: A – avtotransformatori; O an T - erTfaza an samfaza; P – dabal i Zabvis gaxl eCil i gragnil iT; M – gaciebis saxe: haeris bunebrivi gaciebiT an zeTis bunebrivi cirkul aciiT; ДЦ - haeris an zeTis iZul ebiTi cirkul acia Ц-wyl isa da zeTis iZul ebiTi cirkul acia; НДЦ d НЦ - zeTis mimarTul i dineba ДЦ da Ц sistemebSi; T - gaciebis saxis aRniSvnis Semdeg – samgragnil a transformatori; H – datvirTvis qveS Zabvis regul atoriT; C – sakuTari moxmarebis.

nominal uri simZl avre da Zabvis kl asi naCvenebia asoi-TiAaRniSvnis Semdeg wil adis saxiT, roml is mricxvel Si naCvenebia nominal uri simZl avre kil ovol tamperebSi, xol o mniSvnel - Si Zabvis kl asi kil ovol ttebSi.

pirobiTi aRniSvnebis magal iTebi: TM 1000/1074Y1 – samfaza orgragnil a transformatori zeTis bunebrivi gaciebiT. nominal uri simZl avre 1000 kva, Zabvis kl asi 10 kv, 1974 wl is konstrukcia, gare dayenebis. ТРДHC 25000/3574T1 – samfaza orgragnil iani transformatori dabal i Zabvis gaxl eCil i gragnil iT, haeris iZul ebiTi cirkul aciiT gacivebiT, Zabvis datvirTvis qveS regul irebiT, el eqtrosadguris sakuTari moxmarebi saTvis, nominal uri simZl avrit 25 mva, Zabvis kl asi 35 kv, 1974 wl is konstrukcia, tropikul i Sesrul ebiT, gare dayenebis.

1.3. avtotransformatorebi

avtotransformatorebi warmoadgenen qvesadgurebis Zal ovan danadgarebs, romel Ta daniSnul ebaa qsel Si Zabvis donis cvl i - l eba. avtotransformatori transformatoris variantia, romel - Sic pirvel adi da meoreul i gragnil ebi pirdapir aris Seer - Tebul i da erTmaneTTan aqvT aramarto el eqtromagnituri, aramed el eqtrul i kavSiric da el eqtrul i energiis gadacema pirvel adi

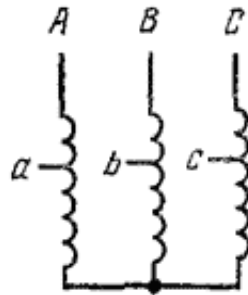
wredidan meoreul ze xdeba rogorc magnituri vel iT, aseve el eqtrul i gziTac. avtotransformatoris gragnil s aqvs ramdenime gamomyvani (minimum 3), romel Ta meSveobiT miiReba sxvadasxva sidiidis Zabvebi. Avtotransformatoris upiratesobas warmoadgens maRal i mqk, radgan simZI avris mxol od nawil i eqvemdebareba gardaqmnas – es arsebiTad mniSvnel ovania, roca Semaval i da gamomaval i Zabvebi erTmaneTisagan mcired gansxvavdebian. maT uaryofiT mxared iTvl eba pirvel ad da meoreul wredebs Soris el eqtrul i izol aciis ar arseboba. samrewvel o qsel ebSi, sadac Camiwebul i nul ovani sadenis arseboba aucil ebel ia, am faqtors mniSvnel oba ara aqvs, magram mniSvnel ovania, rom nakl ebia foladis xarji gul arisaTvis, spil enZis xarji gragnil ebisaTvis, mcire wona da gabaritebi, dabal i Rirebul eba. gansakuTrebiT efeqturia avtotransformatoris gamoyeneba im SemTxvevaSi, roca meoreul i Zabva didad ar gansxvavdeba pirvel adisagan.

Nax.1.6. avtotransformatoris saerTo xedi

eqspl uataciaSi farTo gamoyeneba hpoves avtotransformatorebma 220 kv da zemoT Zabvaze (nax.1.6). isini ZiriTadad, rogorc wesi mzaddeba samgragnil a, romel Tac garda el eqtrul ad SeerTebul i gragnil isa gaaCniat magniturad SeerTebul i gragnil ic. Cveul ebriv es gragnil i dabal i Zabvisaa, romel Tanac SeiZI eba mierTebul i iqnas generatori (el eqtrosadgurebSi), sinqronul i kompensatori (qvesadgurebSi) an SeiZI eba gamoyenebul i iqnas

adgil obrivi momxmarebl ebis kvebisatvis 35 kv Zabvamde. Nmax.1.7-ze mocemul ia samfaza avtotransformatoris principul i sqema.

nax.1.7. samfaza avtotransformatoris principul i sqema.

qsel idan kveba miwodeba A, B, C. Semyvanebze, xol o dabal i Zabva moixsneba a, b, c gamomyvanebidan. samfaza avtotransformatorebSi gamoiyeneba mxol od gragnil ebis varskvl ava SeerTeba.

1.4. transformatoris dazianebebis ZiriTadi saxeebi

transformatoris tipiur dazianebebad iTvl eba izol aciis, magnetogantarebis, gadamrTvel i mowyobil obebis, ganStoebebis, zeTvsebul i da faifuris Semyvanebis dazianebebi.

umetes SemTxvevebSi dazianeba uecrad ar xdeba, aramed raime araxel sayrel i faqtoris xangrZl ivi zemoqmedebiT. warmoqmnil i defeqtis droul i gamovl ena saSual ebas iZl eva miRebul i iqnes zomebi misi Semdgomi ganvitarebis AaRsakveTad da transformatoris muSaunarianobis SesanarCunebl ad.

Zal ovan transformatorebSi dazianebebis yvel aze ufro gavrce-l ebul i saxea maRal vol tiani Semyvanebebis dazianebeba. 110 kv da zeviT Semyvanebebis dazianebeba ZiriTadad dakavSirebul ia qaRal dis fuZis dateni anebasTan. Semyvanis SigniT tenis moxvedra Sesazl ebel ia Semwidrovebis uxarixso Sesrul ebasTan, zeTis damatebisas daqveitebul i diel eqtrikul i simtkicis satransformatoro zeTis CasxmasTan. transformatoris Semyvanebebis dazianebeba gansakuTrebiT saSiSia da iwvevs ara mar to Semyvanebebis, aramed TviT transformatoris mniSvel ovan dazianebas, rasac rogorc wesi, Tan axl avs xanZari. Dda mniSvel ovan material uri

zaral i. saeqspl uatacio personal i yovel Tvis droul ad ver amCnevs dazianebebs da amis gamo ver axdens dazianebul i Semyvanis gamocvl as.

dReisaTvis eqspl uataciaSia hermetul i da arahermetul i zeTvsebul i Semyvanebi da agreTve Semyvanebi myari izol aciiT.

330-500 kv Zabvis zeTiT Sevsebul i Semyvanebi ZiriTadad ziandeba izol aciis el eqtrul i garRveviT, rac gamowveul ia arahermetul konstruqciaSi sinestis SeRweviTa da bakel itisa da qaRali dis izol aciis danestianebiT. Amitom saWiroa izol aciis mdgomareobis droul i kontrol i zeTis qromatografiul i anal izi.

arahermetul i Sesrul ebis Semyvanebi, romel Tac mowyobil obis amuSavebis Semdeg aReniSneba izol aciis diel eqtrikul i danakargebis kuTxis tgd – s da tevadobis mkveTri gauareseba, dauyonebl iv unda Seicval os.

arahermetul i Semyvanebis yvel aze ufro sust kvanZad iTvleba zeTiani hidrosaketisa sil ikagel iani haersaSrobis daxmarebiT zeTis dacvis sistema. xangrZl ivi eqspl uataciis dros, gansakuTrebiT sil ikagel is dagvianebiT gamocvl is SemTxvevaSi, zeTiteniandeba, uaresdeba misi saizol acio maxasiaTebel ebi, ris Sedegadac zeTSi SeiZl eba aRiZras nawil obrivi ganmuxtvebi. SemdgomSi qaRal dis izol aciis zedapirze iwyebs warmoqmnas e.w. "mcoCavi" ganmuxtva: izol aciis dazianebul i zedapiris erTi an ramdenime sawyisi wertil idan cocaven gawvis adgil ebi, roml ebic izol aciis Sesustebul zedapirebze qmnian rTul naxats. rogorc ki "mcoCavi" ganmuxtva miuaxl ovdeba Camiwebul nawil s, xdeba izol aciis garRveva mokl ed SerTvis aRZvriT.

zeTis saizol acio maxasiaTebel ebis mniSvnel ovani gauaresebis SemTxvevaSi garRveva SeiZl eba moxdes "mcoCavi" ganmuxtvis warmoqmnis gareSec. Aanal ogiuri dazianeba SeiZl eba moxdes im SemTxvevaSic, Tu Semyvanis remontis dros qaRal dis izol acia iyo cudad gamSral i.

hermetul i Semyvanebi eqspl uataciaSi nakl ebad Sromatevadi da ufro saimedoa, vidre arahermetul i. isini umetesad ziandebian

wnevis avzebis sil fonebSi warmoqnil i al uminis mtveriT. hermetul i Semyvanebis mdgomareoba da muSaunarianoba ganisazRvrebada kontrol deba manometris CvenebiT, romelic muSaobs indikatoris reJimSi. zeTis wnevis mkveTri amaRI ebis dros, romelic dakavSirebuli ar aris temperaturis awevasTan, transformatori dauyonebliv gamoyvanili unda iqnas muSaobidan da unda moxdes defekturi Semyvanis Secvl a.

rogorc hermetul aseve arahermetul SemyvanebSi zeda sakontaqto sarWis damagrebis zonaSi SeiZi eba adgili hqondes hermetul obis darRvevas. darRveva SeiZi eba moxdes transformatoris yvel aze maRal wertil Si mdebare kvanZis araswori awyobis Sedegad. aRniSnul kvanZSi zeTis Warbi wneva, gansakuTrebiT civ periodSi (safarToebel Si am dros zeTis done minimal uria), nul Tan axl osaa. roca hermetul oba darRveulia, maSin sinestem atmosferodan gaJonos zeTSi, ris Sedegadac transformatoris izolacia dairRveva.

110 – 150 kv Zabvis araHhermetul SemyvanebSi 15-20 wl is muSaobis Semdeg cvdeba SemWidroebebi, maT Soris zeda kvanZSi, ris Sedegadac sineste aRwevs safarToebel Si, aqedan ki igi nawil deba Semyvanis MmTel mocul obaSi, rac iwevs izolaciisa da zeTis danestianebas. zeTvsebuli Semyvanebi ziandebian agreTve Semyvanis qveda ekranis zonaSi Sual eduri milisis axl os Siga izolaciis garRveviT.

moqnil i xazuri Si eifis dasaSvebze metad daWimvis gamowveuli Mneqanikuri zemoqmedebisa da mkveTrad cval ebadi rTuli klimaturi pirobemis gamo xdeba WanWikuri SeerTebisa da sakontaqto kvanZebis moSveba da imavdroul ad Semyvanis hermetul obis darRveva. Kkontaqtis kuTxvilis ("rezba") mdgomareobis gauaresebisa da koroziis gaCenis Sedegad kontaqtis adgil zeizrdeba gardamavali winaRoba, rac iwevs Zier gaxurebas da transformatoris Semyvanis zeda nawilis bunikidan gragnilis gamomyvanis gamodnobas. Aam defektis SeumCnev-l obiT transformatori SeiZi eba Zier daziandes. amitom perioduli datvalie-

rebisa da remonte bis dros saWiroa gansakuTrebul i yuradReba mieqces gragnil ebis gamomyvanebis bunikebTan mirÇil vis xarisxs, gakontrol des momWerebis kontakqtis kuTxvil ebis mdgomare-oba da droul ad Sevcval oT rezinis SemWidroebebi.

sxvadasxva mizezebis gamo, ZiriTadad eqspl uataciisas,xdeba faifuris safaris, zeTis maÇvenebel i minis, manometrisa da sxvaTa dazianeba, wiboebis Camotexva.

remontisa da montajis dros faifuris safaris wanacvl ebis Tavidan acil ebis mizniT dauSvebel ia personal is gadaadgil eba uSual od safaris wiboebze. amisaTvis unda gamoviynoT ki beebi an special uri asawevi moednebi.

Zvel i zeTvsebul i Semyvanebis axl iT (nakl ebi zomebiT, rogorc simaRI iT, aseve diametriT) Secvl is dros saWiroa gaTval iswinebul i iqnes maTi sigrZe da unda moxdes maTi morgeba (gamomyvanis sigrZis damokl eba). Tu es ar moxdeba, maSin axal i Semyvanis dayenebis Semdeg gaÇndeba maryuJi, ris gamoc dairRveva saizol acio daSoreba, rasac miyvavarT transformatoris konstruqciis am ubanze izol aciis garRvevamde.

35 kv Zabvamde Semyvanebi rogorc wesi ziandeba dauSvebel i meqanikuri zemoqmedebiT, rac gamoixateba faifuris safaris dazianebaSi. Sedegad transformatoridan iwyeba zeTis dineba. transformatorTan gare sal teebis uxeSad SeerTebisas Semyvanis zeda kontakqtis sarWis kuTxvil i nawil i swrafad cvdeba.

transformatoris dazianebis aseve gavrcel ebul saxes warmoadgens datvirTvis qveS Zabvis regul irebis mowyobil obis dazianeba. kontakqtibis araswori regul irebis,iSviaTi gadarTvebis gamo kontakqtibis zedapirebze gaÇenil i Jangeul ebis afskebisa da kinematikur sqemebSi darRvevebis Sedegad amomrÇevl is kontakqtur sistemaSi SeiZl eba gaÇndes darRvevebi.

gadamrTvel i mowyobil obebi sakmaod rTul ia da moiTxovs dawvril ebiT gawyobas, Semowmebasa da special uri gamocdebis Catarebas. rogorc anal izma aÇvena Zabvis regul irebis mowyobil obis (Zrm) yvel aze arasiamedo el ementia amZravi. mis mtyunebaTa

მიზეზებია: ამამუშავებელი სისტემების მიუხედავად; მუშა მექანიზმების დაზიანება; საბოლოო დამცავი ამონტველი ების მტყუნება; სინესტიზაციის გამო ამზრავის ელექტროზრავის ხვების მოკლედ სერთვა; ამზრავის მობილობის ელემენტების არასაკმარისი გატობა; კონტროლირებადი მექანიკური ცვლადების გამო მობილობის გამოდის გოგოლიანი; ამზრავის სახურავის არასაკმარისი ჰერმეტიკობის დროს ამზრავის აპარატურა და სხვადასხვა შემართების ხუნდები იწარება ჯანგაფი და მტვერი; ადგილი აქვს ზედა დინამო მდგომარეობის მანქანების მინის კვამლიდან და დაზიანების კვანძებს; ამონტველი სისტემების არასაკმარისი დაზიანების გამო ადგილი აქვს დავას.

ამ მობილობის კონტაქტორი შეიქმნა დაზიანების მისი კონტაქტების სისტემა და კინემატიკური სქემის არასწორი რეგულირებით, აგრეთვე სატრანსფორმაციო ზედა დინამოების გამოცვლით. კონტაქტორის დამზადების დროს კონტაქტების ამუშავების დროს გადართვისას შედგენის დროს შეიქმნა ნაწილები. თუ კონტაქტორი ზედა დინამოების დროს რეგულირების დროს, მაშინ რეგულირების დროს გაიწეოდა და ტრანსფორმაციის რეგულირების გრაფიკის მეზობელი განსტობები არმოცნობიანი ერთმანეთთან შეერთების დროს რეგულირების რეზისტორის გავლით, არადა ელექტრული რეგულირების, რაც მიუყვართ მზომის ავარიის, ტრანსფორმაციის გრაფიკის დეფორმაციის.

კონტაქტორის დამზადების კონსტრუქციული შესრულება და მათი დამზადების არასაკმარისი სიმკაცრე მნიშვნელოვანდ აჩვენებს მათ რევიზიის და ამიტომ საშუალება მთელი გადამრტველი მობილობის ამოშენების ტრანსფორმაციის ავარიის.

უფრო მზომის შედეგად მიუყვართ ტრანსფორმაციის მთავარი იზოლაციის და გრაფიკის დაზიანებას. ყუდად გამოშენების ელექტრო-მუყაო ან ხვების დროსი კარგი დის იზოლაცია და მათი ფენების დროსი ზომების დაუცველობა, სუსტად დახვეული იზოლაცია, გაუშვებელი ან დაზიანებული სატრანსფორმაციო ზედა, იშვებენ მყარი იზოლაციის დაზიანებას, "მცოცავი" განმუხტვის დროს-სობა და შემდგომ გარღვევას.

transformatoris dazianebas iwevs agreTve daRRvevebi gaciebis sistemaSi Ggaciebis sistema transformatoris mniSvnelovani kvanZia, romelic uzrunvel yofs mocemul temperaturul reJims. gaciebis sistemis dazianebam SeiZl eba migviyvanos qaRaldis izolaciisa da zeTis mniSvnelovan Tbur daZvel ebande, rac amcirebs transformatoris winaarmdegobas el eqtruli da dinamiuri zemoqmedebebis mimarT.

gaciebis sistemis el ementebis damaxasiaTebel i dazianebebia: zeTis dena da gaJonva, rasac miyvarT transformatoris gamorTvamde. Am defeqtis gamovl enis mizezi SeiZl eba iyos Sedurebis nakerebis defeqtebi, gaciebis sistemis el ementebis gamaciebel i zedapirebis deformacia, zeTis gaciebis sistemis hermetul obis darRveva, ventilatoris frTebis dauSvebel i vibracia, romel sac Tan axl avS frTebis gatexva.

gaciebis sistemis el eqrotumboebi warmoadgenen gaciebis sistemis nakl ebad saimedo kvanZs. sustad Camocmul i sakisari iwevs rotoris statorTan modebas, ris gamoc warmoisveba meqanikuri mtveri da burbuSela, romelic miitaceba el eqrotumboSi gamdinare zeTiT da xvdeba transformatoris avzSi; dail egeba ra izolaciaze, amcirebs mis el eqtrul simtkices da xel s uwyobs transformatoris dazianebas. amastanave aRiZvrebareZul i datvirTva l il vze, rac xel s uwyobs radialur - sabj eni sakisrebis cveTas.

energetikul i simZl avreebis mudmiv zrdasTan erTad izrdeba mokl ed SerTvis simZl avreebi. simZl avreebis zrdisa da agreTve gragnilebis Sesustebul i dawnexvis dros gragnilebis el eqtrodinamiuri mdgradoba gareSe mokl ed SerTvis denebis mimarT SeiZl eba arasakmarisi aRmoCndes da deformacia ganicados gragnilma, romelic mokl ed SerTvamde karg mdgomareobaSi imyofeboda.

125 mva da zemoT simZl avris axial i tipis transformatorebis didi umravlesoba (da yvel a Zvel i tipis) Semowmebul i ar aris el eqtrodinamiur simtkiceze. aseTi transformatorebis meqanikuri simtkice rogorc wesi mocemul ia mxol od gaangariSebiT.

Aamitom mokl ed SerTvis zemoqmedebis Sedegad Zal ovani transformatorebis dazianebebis al baToba SenarCunebul ia. eqspl uataciis praqtikaSi xSirad gvxxdeba transformatorebis xviaTaSorisi da koWaTaSorisi mokl ed SerTvis Sedegad gamowveul i dazianebebi. statistikam aCvena, rom transformorebi xviaTaSorisi mokl ed SerTvis Sedegad ziandebian rogorc eqspl uataciis dasawyisSi, aseve xangrZl ivi eqspl uataciis Semdeg. xviaTaSorisi mokl ed SerTvis mizezebi SeiZl eba iyos sxvadasxva: koWis xviis izol aciis Sesusteba, romel ic iwvevs sadenis defeqts; mokl ed SerTvis denebis zemoqmedebiT koWebis deformacia; xviebis izol aciis arasakmarisi sisqe; gadaWarbebul i el eqtrul i, Tburi da vibraciul i zemoqmedeba; izol aciis danestianebeba da gaWuWyianebeba. Aam faqtorebis erTobl ivi zemoqmedebiT xviaTaSorisi mokl ed SerTvis al baToba mniSvnel ovnad izrdeba.

radganac transformatoris muSaobaSi mTavari da xviaTaSorisi izol aciis dazianebeba iwvevs mZime Sedegebs, amitom am saxis dazianebebis droul ad gamovl enas didi yaradReba eqceva.

transformatoris magnitogamtarebi ziandeba gadaxurebis Sedegad fol adis furcl ebs Soris l aqis afskis daSl isa da damwnexi sarWebis izol aciis darRvevis gamo. fol adis dazianebas mi vyavarT nakl ebad mZime Sedegebamde, rac ZiriTadad dakavSi-rebul ia avzis SigniT mokl ed SerTul i konturebis SeqmnasTan. Kkonturi SeiZl eba Sei qmnas rogorc magnitogamtaris paketis SigniT, aseve konstruqciul i metal is romel ime detal isa da magnitogamtaris Camiwebis el ementis gavl iT. Mmokl ed SerTul i konturi iwvevs gazrdil adgil obriv gadaxurebas, gansakuTrebiT kontaqtების adgil ebSi, rac auaresebs satransformatoro zeTis Tvisebebs. Tu defeqti droul ad ar iqna gamosworebul i, maSin SeiZl eba moxdes transformatoris myari izol aciis dazianebeba.

transformatorebis daproeqtების dros safarToebel is mocu- l oba ganisazRvrebə angariSiT da ar mowmdeba special uri Tburi gamocdebiT. Aamitom transformatoris safarToebel is tevadoba

yovel Tvis ar Seesabameba avzSi zeTis mocul obis cvl il ebas garemos temperaturisa da datvirTvis yvel a saxis rxevebis dros.

safarToebel Si zeTis donis dasaSvebze metad awevas miv-yavarT arasasurve l movl enebamde:

afskuri dacvis mqone transformatorebSi xdeba afskis srul i SekumSva da damcavi sarqvel is amuSaveba. Ddefekturi sarqvel is amuSavebis Semdeg ar xdeba misi Semdgomi daxurva, ris gamoc zeTis gaJonvis Sedegad gamoirTveba transformatori.

transformatorebSi, romel Tac gaaCniaT Cveul ebriv haersaS-robiT dacva, safarToebel Si zeTis donis awevis SemTxvevaSi zeTis SeRweva haersaSrobSi da Semdgom zeTi gadmodis gareT. datvirTvis gazrdiTa da zeTis mocul obis gafarToebis gamo izrdeba zeTis wneva, irRveva gamosabol qvi mil is da zeTi gamoifrqveva gareT. qvesadgurebSi, sadac ar aris morige personal i, dazianebul i diafragmis gavl iT safar-Toebel Si aRwevs sineste da xdeba zeTis da Semdgom izol aciis danestianeba. amitom Znel ad misadgom adgil ebSi awarmoeben didi mocul obis safarToebl ebis dayenebas.

transformatoris dazianebebi, roml ebic aRmoifxvreb a transformatoris gaTiSvis gareSe, pirobiTad miekuTvneba sxva dazi-anebebs.

aseTi tipis yvel aze ufro gavrcel ebul dazianebas miekuT- vneba konstruqciis kvanZebis sxvadasxva gasarTebSi zeTis dineba cudi xarixis zeTmedegi rezinis gamo, romel ic AaRmoifxvreb a gasarTebis qanCebis moWer iT.

SemamWidroebel i safenis wanacvl ebiT gamowveul i damcavi sarqvel is araswori muSaoba, iwvevs transformatoridan zeTis dinebasa da gaJonvas.

aRsaniSnavia, rom transformatorebis diagnostikis mniSvne- l ovani da sakmaod obieqturi meTodia misi gamokvl eva Tbovi- zoris daxmarebiT infrawitel diapazonSi, roml ic saSual ebas gvaZl evs qsel idan gamorTvis gareSe davinaxoT Zal ovan trans- formatorebSi l okal uri gacxel ebebi da SeerTebis gardamaval i

winaRobebi. ukanasknel i wl ebis ganmavl obaSi infrawiTel i teqnikis xel sawyobis daxmarebiT energosistemebSi SemCneul i iqna aTi aTasobiT ganviTarebadi defeqtebi, romel Tagan aTass SeeZl o gamoewvia msxvil i avaria.

ufro da ufro farTod iwyeba Zal ovani transformatorebis diagnostikaSi nawil obrivi ganmuxtvebis meTodebisa da aparaturis gamoyeneba. el eqtronul -optikuri meTodi da cifrul i aparatura gansakuTrebul adgil s iWers el eqtrul i ganmuxtvebisa da Tburi procesebis kontrol is dros gazomvis distanciurobisa da operatiul obis procesebisa da maRal i informaciul obis wyal obiT.

1.5. Zal ovani transformatorebis kontrol is ZiriTadi meTodebi.

Zal ovani transformatorebis gamokvl eva SeiZl eba moxdes remontSi gadayvaniTa da mis gareSe. Zal ovani transformatoris gamokvl eva remontSi gadayvaniT xdeba el eqtrul i da qimiuri gamocdebis meTodebiT.

aucil ebel i el eqtrul i gamocdebis CamonaTval Si Sedian [5]:

- yvel a gragnil is winaRobis gazomva da absorbciiis koeficientis gansazRvra;
- gragnil ebis diel eqtrikul i danakargebisa da izolaciis tevadobis gazomva;
- satransformatoro zeTis gamrRvevi Zabvis gansazRvra;
- Txevadi diel eqtrikis diel eqtrikul i danakargebis kuTxis tangensis gansazRvra;
- gadamrTvel i mowyobil obis yvel a ganStoebaze mudmivi deniT gragnil ebis winaRobis gansazRvra;
- mcire erTfaza agznebis dros uqmi svl is denisa da danakargebis gansazRvra;
- mokl ed SerTvis srul i winaRobis gansazRvra;
- transformaciis koeficientis gansazRvra;
- maRal vol tiani SemyvanebisaTvis izolaciiswinaRobis gazomva da absorbciiis koeficientis gansazRvra;

- მაშალ ვოლ ტიანი სემყვანებისათვის იზოლაციის დიელექტრიკული დანაკარგებისა და ტევადობის გასაზრვრა;
- 50 ჰც სიხშირის აწეული ზაბვიტ იზოლაციის გამოცდა (სრული კაპიტალი რემონტის დროს გრაგნილების მქონე იანი გამოცდის შემთხვევაში);

დამატებითი ელექტრული გამოცდების სამონაშენიანი სედიანი:

- ელექტრული მეთოდებით ნაწილობრივი განმუხტვის დონისა და ადგილობრუების გასაზრვრა [6];
- გრაგნილების დეფორმაციის გამოვლენა ტრანსფორმირის გარდამავალი ფუნქციის ანალიზის გზით, სიხშირული და იმპულსური მაქსიატებისა და აწეული ზაბვის დროს ნაწილობრივი განმუხტვის გავომის [7], მოქმედების ინდუქციური და სრული წინაშე გასაზრვის მეთოდების, დაბალ ვოლტის ინიპულსების, მაგნიტური ინდუქციის დახმარებით [8];
- ტრანსფორმირის გარე მაგნიტური ველის გავომის გზით გრაგნილების ხვების შორის მოქმედების გასაზრვრა [9];
- ზალოვანი ტრანსფორმირების ელემენტების ვიბრაციის გასაზრვრა [10];
- გადამრთვლის მოწყობის მდგომარეობის სეფაზება გარჯანადამაზადებლიდ მოქონების მიხედვით: წერიული დიაგრამის გადაწება, საკონტაქტო სისტემის ოსცილოგრაფირება [17];

აუცილებელი ღირებულებების სედიანი:

- წყლის იზოლაციის ტენიანობის სეფაზება [12];
- ზედასი გაცხილი აირების გრომატოგრაფიული ანალიზი [13];
- ტევადი დიელექტრიკული მკავური რიცხვის გასაზრვრა [14];
- ვალის სიხშირის მკავების გასაზრვრა [15];
- რადიონობრივი და ხარისხობრივი ტენსიონების გასაზრვრა [16];
- ტევადი დიელექტრიკის ატეკების ტემპერატურის გასაზრვრა [17];
- ტევადი დიელექტრიკის ანტიმკავური მისართის გასაზრვრა (მოწყობილობის კასხმამდე) [18];
- ტევადი დიელექტრიკის სისუფთავის კლასის გასაზრვრა [19];
- ტევადი დიელექტრიკის გაცხილი სიამის ტენსიონების გასაზრვრა [20];

- Txevadi diel eqtriksi airSemcvel obis gansazRvra qarxanadamamzadebl is instruqciis Sesabamisad [21];
- gragnil ebis qaRal dis izol aciis mdgomareobis Sefaseba furanul i SenaerTebis [22] da polimerizaciis xarisxis [23] mi xedvi T;

Txevadi diel eqtrikebis damatebiTi gamocdebis CamonaTval Si Sedian:

- simRvrivis gansazRvra [24];
- infrawitel i spektroskopiis daxmarebiT daZvel ebis produqtebis gansazRvra [25];
- avzidan da maRal vol tiani Semyvanebidan amoRebul i satransformatoro zeTis diel eqtrikul i danakargebis kuTxis tangensis [26], kuTri mocul obiTi gamtarobis [27] gazomvasxvadasxa temperaturul i rejimis dros;

Zalovani transformatorebis uwyveti kontrol is (online monitoring) metodebs mi ekuTvnebian:

- Tbovizorul i [28];
- vibraciul i [29];
- zeTSi gaxsnil i airebis Semcvel obis gansazRvra, transformatorSi temperaturisa da tenianobis kontrol i [30];
- akustikuri [31];
- nawil obrivi ganmuxtvis [32];
- Zabvis qveS regulatoris meqanikuri mdgomareobis sixSirul i metodiT Sefaseba [33];
- yvel aze ufro gacxel ebul i wertil ebis gansazRvra optikurbowkovani gadamwodebiT [34];
- maRal vol tiani Semyvanebis kontrol i muSa Zabvis qveS fazebis Soris gamtarobisa da danakargebis kuTxis gziT [35];
- transformatoris avzis siaxl oves magnituri vel is induqciis gazomva [36];
- zemaRal i sixSiris el eqtromagnituri gamosxivebis maxasiaTebis kontrol i [37] da sxva.

ukanasknel xanebSi intensiurad viTardeba da inergeba didi simZl avris Zal ovani transformatorebis uwyveti kontrol is meTodebi Tanamedrove kompiuterul i teqnol ogiisa da monacemebis avtomaturi aRebis, damuSavebisa da anal izis gamoyenebiT.

am meTodebis gamoyeneba xorciel deba transformatoris gareT dayenebul i sxvadasxva saxis gadamwodebis gamoyenebiT.

1.6. transformatoris mdgomareobis diagnostikis xerxebi

transformatoris diagnostikis qveS igul isxmeba sxvadasxva teqnikuri saSual ebebis gamoyenebiT Catarebul RonisZiebaTa sistemis meSveobiT misi mdgomareobis Semowmeba da Sefaseba.

daxurul i zeTiani trasformatorebis gamoCenisTanave aRiZra maTi mdgomareobis kontrol is probl ema. romel ime Siga kvanZis daTval iere-bisaTvis, saWiros iyo transformatoris gamorTva, zeTis Camosxma, reviziis Catareba da Semdeg zeTis ukan Casxma. yvel a es operacia unda Sesrul des mraval ricxovani wesebis dacviT da bol os CarTvis win unda moxdes transformatoris gaSroba. zeTiani transformatorebis masiuri eqspl uataciis gariJraJze saremontod Zal ian xSirad uxdebodaT transformatoris gaxsna. amasTanave unda aRiniSnos, rom rac ufro xSirad ixsneba transformatori, miT ufro didia misi dazianebis al baToba. Am procesTan dakavSirebul ma siZnel eebma da mouxerxebi obam saWiros gaxada moZebnil iyo da ganviTarebul iyo transformatoris mdgomareobis kontrol is iseTi meTodebi, roml ebic ar moiTxovdnen mis gaxsnasa da zeTis Camosxmas. Ees SesaZl ebel i gaxda mas Semdeg, rac didi warmatebiT ganviTarda transformatoris mdgomareobis Semowmebisa da Sesabamisi maCvenebl ebis gansazRvris xerxebi, anu sxvagvarad rom vTqvaT, diagnostikis dargSi miRweul i warmatebebis Sedegad, romel Ta mixedviTac SesaZl ebel ia vimsjel oT agregatis muSaunarianobaze.

diagnostikaSi gamoyenebul ia martivi vizual uri, meqanikuri, fizikuri, qimiuri da mdgomareobis kontrol is sxvadasxva xerxebi, agreTve maTi kombinaciebi. magal iTad, satransformatoro

zeTis danestianeba SeiZl eba gansazRvrul i iyos sil ikagel is feris cvl il e-biT an qimiuri anal izis gziT. zeTSi an myar izol aciaSi nawil obrivi el eqtrul i muxtis arseboba SeiZl eba gansazRvrul i iqnes nawil obrivi ganmuxtvis indikatoris dax-marebiT, uSual o gazomviT an zeTSi gaxsnil i airebis qromato-grafiul i anal iziT.

Cveul ebriv praqtikul i miznebisatvis ama Tu im parametris kontrol is xerxebidan arCeven yvel aze martivs, xol o dawvril ebiTi Semowmebias, roca saWiroa defeqtis xasiaTisa da adgil is dazusteba, gamoiyeneben ufro rTul xerxebis.

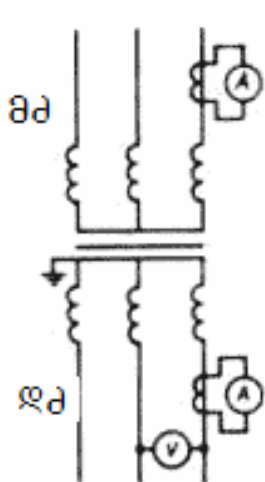
transformatoris mdgomareobis kontrol i atarebs kompl eqsur xasiaTs. Cveul ebriv is iwyeba misi damzadebis stadiaze. swored maSin mowmdeba saizol acio da aqtiuri masal ebis, cal keul i kvanZebisa da detal ebis da agreTve awyobis xarisxi. Mmza transformatori eqvemdebareba kompl eqsur Semowmebas, romelic tardeba diagnostikis yvel a saWiro saSual ebebiT aRWurvil qarxana- damamzadebl is sacdel sadgurSi.

transformatoris transportirebis dros xorciel deba misi kontrol i hermetul obasa da meqanikur zemoqmedebebze. Aadgil ze mitanil i transformatori agreTve moiTxovs misi mdgomareobis kontrol s rogorc Senaxvisas, aseve montaJis procesSi teqnikuri dokumentaciis Sesabamisad. montaJis damTavrebis Semdeg eqspl uataciaSi Seyvanis win transformatoris mdgomareobis diagnostikis mizniT igi gamoicdeba el eqtrodanadgarebis mowyobis wesebiT gaTval iswinebul i mocul obiT. Utransformatoris mdgomareobis Semowmebis ufro didi mocul obis samuSaoebi srul deba eqspl uataciis procesSi.

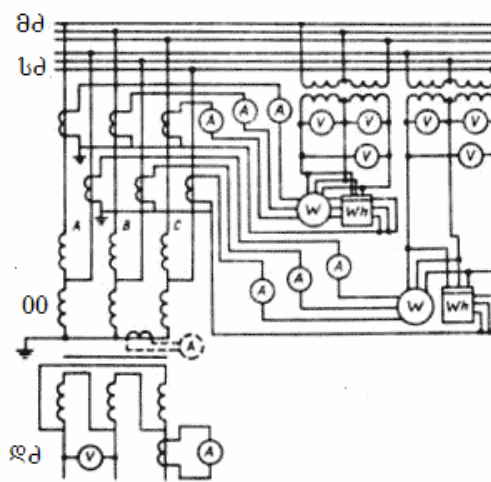
winamdebare saxel mZRvanel oSi ganxil ul ia transformatoris diagnostikaSi dReisaTvis gamoyenebul i xerxebi. gansakuTrebul i yuradReba miqceul ia imisaken, Tu miRebul i Sedegebis mixedviT rogor SevafasoT transformatoris mdgomareoba da gavakeToT daskvna misi Semdgomi eqspl uataciis SesaZl ebl obis Sesaxeb.

transformatoris mdgomareobis Semowmebis wesi moyvanil ia mraval i direqtiul i meToduri masal ebiT. Yyvel aze ufro srul ad es sakiTxebi ganxil ul ia transformatorebis eqspl uataciis instruqciasa da el eqtromowyobil obis gamocdis normebSi.

muSaobis reJimis Sesafasebl ad transformatorebi aRWurvil ia saWiros kontrol o-sazomi xel sawyoebiT. maTi mierTebis wertil ebisa da adgil ebis raodenoba damokidebul ia maT daniSnul ebaze, simZl avreze, transformatoris dadgmis punqtsa da sxva faqtorebze. 1 mva da zeviT simZl avris transformatoris TiToeul i Zabvis mxareze ayeneben erT ampermetrs, zogierT SemTxvevaSi SeiZl eba dayenebul i iqnas TiToeul fazaze. Zabvis kontrol i Cveul ebriv xorciel deba Semkreb sal teebze dayenebul i voltmetrebiT. cal ke mdgom transfor-matorebze voltmetrebs ayeneben mxol od Ddabal i Zabvis mxares. Nnax.1.8.a - ze moyvanil ia 6/0,4 kv 1 mva simZl avris transformatoris el eqtrosazomi xel sawyoebis CarTvis umartivesi sqema.

Aa)

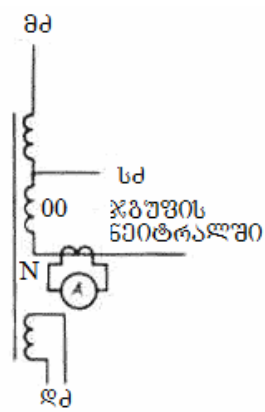
b)

Nnax.1.8. el eqtrosazomi xel sawyoebis CarTvis sqema. Aa- 6/0,4 kv Zabvisa da 1 mva simZl avris transformatorTan; b- 220/110/10 kv Zabvis samgragnil a avto-transformatorTan.

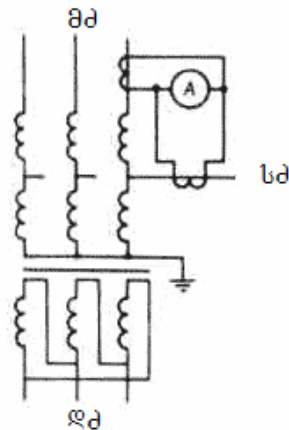
vatmetrebi da varmetrebi dayenebul ia el eqtrosadguris amwev da 110 kv da zeviT transformatorebze. Aaqtiuri da reaqtul i energiis mricxvel ebi dayenebul ia samgragniliani transformatorebis maRal i da saSual o Zabvis mxares, xol o

oragnil ianis – maRal i Zabvis mxares. Ddamabol oebel transformatorebSi dayenebul ia dabal i Zabvis mxares. Nnax.1.8.b-ze moyvanil ia 220/110/10 kv samgragnil ian avtotransformatorTan el eqtrosazomi xel sawyoebis CarTvis sqema. maRal i Zabvis mxares CarTul ia sami ampermetri, vatmetri da aqtiuri energiis mricxveli. Zabvebi izomeba Zabvis transformatoris sal teebTan CarTul i sami vol tmetriT. aseTive xel sawyoebi CarTul ia saSual o Zabvis mxares. dabal i Zabvis mxares dayenebul ia TiTo ampermetri da vol tmetri.

samgragnil a avtotransformatorebSi, gansakuTrebiT maSin, roca dabal i Zabvis gragnil Tan mierTebul ia generatori an sinqronul i kompensatori da mTel i simZl avre gadaecema saSual o Zabvis mxares an moedineba saSual o Zabvis mxridan, saWi roa gakontrol des avtotransformatoris gragnil is saerTo nawil is (00 gragnil is, romel sac zogjer pirobiTad saSual o Zabvis gragnil s uwodeben. nax.9.7.b) datvirTva. zogierTi reJimis dros SeiZl eba adgil i hqondes SemTx-vevas, roca saSual o Zabvis mxares deni araRemateba nominal urs, xol o saerTo nawil is deni aRemateba dasaSveb mniSvel obas. Aam dros deni izomeba erTi special urad CarTul i ampermetriT. EerTfaza avtotransformatorebSi ampermetri irTveba j gufis erTi avtotransformatoris neutral is SemyvanSi dayenebul i denis transformatoris gavliT (nax.1.9.a). samfaza avtotransformatorebSi ampermetri irTveba maRal i da saSual o Zabvis mxares xazuri denebis jamze denis transformatorebis gavliT, romel Tac aqvT transformaciis erTnairi koeficienti (nax.1.9. b). ampermetri SeiZl eba CairTos agreTve avtotransformatoris erTi fazis neutral ur sadenSi CarTul i denis transformatoris gavliT ise, rogorc naCvenebia punqtiriT nax.1.9.b-ze.

Aa)

b)

Nmax.1.9. avtotransformatoris gragnil is saerTo nawil Si gamaval i denis kontrol isaTvis ampermetris CarTvis sqema:

- a- erTfaza avtotransformatoris neitral is Semyvanze;
- b – samfaza avtotransformatoris maRal i da saSual o Zabvis mxaris xazuri denebis j amze.

garda el eqtrosazomi xel sawyobisa transformatorze dayenebul ia kontrol is sxva saSual ebebic. zeTis done ganisazRvreba isriani zeTmaCvenebi iT an zeTsazomi miniT, romel ic moTavsebul ia safarToebi is torsze. zeTis zeda fenebis temperatura mowmdeba manometrul i masignal ebel i Termometris CvenebiT, romel sac gaaCnia ori gadasaadgil ebel i sasignal o kontakti. transformatoris hermetul zeTvsebul Semyvanebze zeTis wnevis kontrol isaTvis dayenebul ia manometrebi. satransformatoro zeTis mdgomareobis Sesaxeb mniSvnel ovan informacia iZl eva indikatorul i sil ikagel is feri, roml is Secvl is SemTxvevaSi saWi roa zeTis Secvl a.

transformatoris SeberviTi gaciebis mowyobil obebi aRWurvil ia gaciebis sistemis muSaobis Sewyvetis, sarezervo gaciebisa da sarezervo kvebis wyaros CarTvis signal izaciis mowyobil obebiT, xol o zeTis iZul ebiTi gaciebisas - TiToeul i el eqtro tumbos CarTva-gamorTvis, mwyobridan gamosul i el eqtro tumbos magier sarezervos CarTvis, yvel a muSa el eqtro tumbos muSaobis Sewyvetisa da sarezervo kvebis wyaros CarTvis signal izaciiT. gaciebis yvel a sistemaze, romel Tac gaaCniaT el eqtro tumbo, sa-

dawneo mil ze zeTis wnevis kontrol isaTvis dayenebul ia mano-
metrebi.

eqspl uataciis dros transformatorebis mdgomareobis diag-
nostikis RonisZiebaTa pirvel j gufs Seadgenen is samuSaoebi,
roml ebic ar moiTxoven muSa transformatorTan Sexebas, esenia:
CamoTvl il i kontrol isa da sazomi saSual ebebisa da sasignal o
mowyobil obebis CveneBaTa kontrol i; transformatorebis gare-
gani daTval iereba.

meore j gufs miekuTvnebian is samuSaoebi, roml ebic ar
moiTxoven gamorTvebs, magram dakavSirebul i arian transforma-
toris an mis damxmare mowyobil obebTan SexebasTan. maT miekuT-
vneba: zeTis sinj is aReba el eqtrul i Tvisebebis Sesamowmebl ad
da qimiuri anal izisaTvis an zeTSi gaxsnil i airebis qromato-
grafiul i anal izisaTvis. Aamave j gufs miekuTvneba transforma-
toris avzisa da sxva nawil ebis vibraciisa da special uri
aparaturiT nawil obrivi ganmuxtvis donis gazomva, amuSavebul i
gazuri rel edan gazis aReba da sxva.

mesame j gufs miekuTvneba samuSaoebi, roml ebic srul deba
gamorTul transformatorze. Eesenia: izol aciis, gragnil ebis,
magnitogantaris, maRal i Zabvis Semyvanebis, gadamrTvel i da
damxmare mowyobil obebis mdgomareobis gamocdisa da gansazRvris
samuSaoebi. Aam j gufs miekuTvneba agreTve profil aqtikuri samu-
Saoebis yvel a saxeoba, el eqtrotumboebis daTval iereba, reviziis
sxvadasxva saxeebi da sxva.

meoTxe j gufs miekuTvnebian remontSi gamoyvanil i trans-
formatoris samuSaoebi. Aam dros swarmoebis cal keul i nawil ebis
mdgomareobis Sesaxeb srul i anal izi remontis mocul obis gansa-
zRvrisa da dazustebis mizniT. agreTve ganisazRvreba is sakon-
trol o operaciebi, rac ganisazRvreba transformatorebis dam-
zadebisa da montaJis dros. amasTanave transformatorebis remon-
tSi gadayvanis saWiroebis Sesaxeb gadawyetil eba miReba diag-
nostikis pirvel i sami j gufis operaciebis Sedegebis safuZvel ze.

qvemoT ganvixil avT eqspl uataciaSi myofi Zal ovani transformatorebis mdgomareobis Semowmebis erTerT xerxs.

1.7. sakontrol o - sazomi xel sawyoebis CveneBaTa kontrol i da transformatorebis daTval iereba

teqnikiuri eqspl uataciis wesebiT dadgenilia transformatoris daTval ierebis aucil ebel i periodul oba. Mmudmivi morige personal is arsebobis dros el eqtrul i sadgurebisa da qvesadgurebis mTavari da sakuTari moxmarebis transformatoribisa da reaqtoebis daTval iereba swarmoebs gamorTvis garse erTxel dReRamis ganmavl obaSi. xol o danarCeni transformatoribi SeiZl eba daTval ierebul ni iqnen kviraSi erTjer. transformatorze dayenebul i sazomi xel sawyoebis Cvenebebi, Tu saWi roeba moiTxovs, el eqtrosadguris an energosistemis romel ime ubnis datvirTvis rejimis kontrol isaTvis, aRebul i unda iqnes yovel saatSi an naxevarsaatSi.

Tu ar aris mudmivi morige personal i, maSin transformatoris daTval iereba swarmoebs gamsvl el i brigadis mier TveSi erTxel ,xol o aseTi transformatorebis datvirTvis kontrol i xorciel deba wel iwadSi orjer, maT Soris erTjer zamTris periodSi datvirTvis maqsimumis dros.

periodul i daTval ierebis dros Semowmebul i unda iqnes faifuris izol atorebis, Semyvanebis safarisa da ganmuxtvel ebis mdgomareoba. gansazRvrul i unda iqnes arsebobs Tu ara faifurze CamonaxeTqebi da bzarebi, gaWuWyianebul ia Tu ara zedapiri, adgil i aqvs Tu ara zeTis gaJonvas SemWidroebebSi. saWi roa davrmundeT sazomi xel sawyoebis, Termosignal izatorebisa da Termometrebis. zeTmaCvenebl ebis, gazuri rel eebis, gamasabol qvi mil is membranis mTI ianobasa da wesivrul obaSi. agreTve unda Semowmdes safarToebel Tan mil ze avtomaturi wamkveTi sarqvel is mdebareoba, haersaSrobSi indikatorul i silica-gelis, zeTsadenebSi mil tuCebis SeerTebisa da Sedurebis nakerebis mdgomareoba.

transformatorze dayenebul i el eqtrosazomi xel sawyoebi j er kidev ar iZl evian misi mdgomareobis Sefasebis saSual ebas. isini gvexmarebian droul ad gamovavl inoT denisa da Zabvis mixedviT gadatvirTvebi.

teqniki eqspl uataciis wesebSi, qarxana-damamzadebl is Sesabamis standarteba da instruqciebSi naCvenebia nominal uri mniSvnel obis zemoT Zabvebisa da denebis zRvrul ad dasaSvebi mniSvnel obebi da maTi dasaSvebi xangrZl ivoba. magal iTad, amJamad moqmedebaSi myofi 1985 wl amde gamoSvebul i transformatorbisaTvis nominal uri datvirTvis dros xangrZl ivad dasaSvebia nominal urs zeviT Zabvis 5 % -iT gadaWarbeba. Mmcire datvirTvis dros (nominal uris araumetes 25 % - s dros) dasaSvebia Zabvis 10 %- iT gadaWarbeba. amdeniTve SeiZl eba Zabvis xanmokl e (araumetes 6 sT dReRameSi) gadaWarbeba nominal uri datvirTvis dros.

zeTiani transformatorebisaTvis dasaSvebia nominal urs zeviT 5 % - iT gadatvirTva, Tu Zabva nominal uria. Avariul reJimebSi dasaSvebia denis mixedviT xanmokl e gadatvirTvebi cxril Si 1.2 naCveneb sazRvrebSi.

cxril i 1.2. zeTiani transformatoris dasaSvebi xangrZl ivoba denis mixedviT

gadatvirTva denis mixedviT, %	30	45	60	75	100
dasaSvebi xangrZl ivoba, wT	120	80	45	20	10

100 mva simZl avris CaTvl iT axal i transformatorebisaTvis dasaSvebi sistematuri da avariul i gadatvirTvebi naCvenebia standartSi GOCT 14209-85 Si. masSi adre moqmedi GOCT 14209-69 – sagan gansxvavebiT dasaSvebi avariul i gadatvirTvebi daSvebul ia wina datvirTvisa da garemo temperaturaze damokidebul ebiT. avariul i gadatvirTvebis normebis anal ogiuri garTul ebebi Setanil ia 100 mva-ze zeviT simZl avris transformorebis eqspl uataciis axal instruqciebSi. bevr SemTxvevaSi axal i instruqciebiT Zvel Tan SedarebiT dasaSvebia nakl ebi gadatvirTvebi.

Zabvis qveS regul irebis mowyobil obebis daTval ierebisas saWiroa yuradReba mieqces amZravi meqanizmsa da marTvis faris maCvenebl ebze mdebareobis Sesabamisobas. amZravi meqanizms yvel a el ementi unda iyos fiqsirebul mdgomareobaSi. Semowmebul i unda iqnes zeTis done kontaqtoris avzSi an safarToebl is Sesabamis nakveTurSi, gansarTebisa da saxSobis SemWidroebebi, zamTris periodSi – amZravis gamaTbobel is mdgomareoba. saWiroa Zabvis qveS regul irebis mowyobil obis gadamr-Tvel is mricxvel is Cveneblis dafiqsireba.

transformatoris periodul i gareSe daTval ierebisas unda Semowmdes masze arsebul i yvel a sakontrol o saSual eba, radganac isini afiqsireben saSiSroebis aRZvris SesaZl ebl oba. magal iTad, transformatorSi zeTis donis daweva dasaSvebze metad mowmobs imas, rom adgil i aqvs gadinebebs an Casxmul i iyo arasakmarisi raodenobis zeTi.Ddaweul i zeTis doniT transformatoris Semdgonma muSaobam SeiZl eba migviyvanos gazuri rel es amuSavebamde, zeTis daCqarebul daZvel ebamde an gaciebis sistemis mtyunebamde. xol o Tu gragnil ebis izol acia aRmoCnda zeTis donis zeviT, maSin SesaZl ebel ia haerSi moxdes gadafarva, rac gamoiwvevs gragnil ebs Soris mokl ed SerTvas da seriozul avarias. zeTis donis aweva iwvevs mis gadmoRvras. azotis dacvis mqone transformatorebSi am dros sasunTq sistemaSi warmoiqmneba sacobi, am sistemis muSaoba uaresdeba da SeiZl eba amuSavdes gazuri rel e an gamosabol qvi mil is membrana.

transformatoris TiToeul i daTval ierebis dros saWiroa Semowmdes da Caiweros zeTis temperatura. normebiT dadgenil ia zeTis zeda fenebis temperatura. nominal uri datvirTvis dros es temperatura ar unda aRematebodes 95°C zeTis bunebrivi gaciebisa da ventil ato-rebiT dabervis dros, 75°C –s iZul ebiTi dabervis dros da 70°C - s zeTsacivaris Sesasvl el ze zeTis wyl iT gaciebis dros. Tu zeTis temperatura aRemateba dasaSvebs, maSin unda gairkves mizezebi da miRebul i iqnes RonisZiebebi uwesivrobis gamosaworebl ad. pirvel rigSi unda Semowmdes gaciebis

sistemebis: ventil atorebis, zeTis el eqtro-tumboebis, haerisa da wyl is zeTsacivrebis wesivrul oba. Tu gaciebis sistemaSi darRvevebi ar aRmoCnda, maSin zeTis temperaturis aweva umravles SemTxvevaSi mowmobs transformatorSi Siga dazianebris arsebobs: mokl ed SerTuli konturis warmoqmnas, kontaqtur SeerTe-bebSi gardamaval i winaRobis gazrdas, izol aciis gajirjvebis Sedegad zeTis arxebis kveTis Semicirebas, arxSi gareSe sagnebis moxvedras da a.S. yvel a SemTxvevaSi transformatorebis xangrZlivi muSaoba aweuli temperaturiT dauSvebelia.

maRali Zabvis SemyvanebSi zeTis wnevis dacema umravles SemTxvevaSi ganpirobepul ia Semyvanis hermetul obis darRvevis Sedegad. aseTi dazianeba Zal ian saSiSia. Tu manometri dazianebul ia, maSin hermetul obis dazianeba droul ad ver iqneba SemCneuli, amitom manometrebi regul arul ad unda Semowmdes.

maRal vol tiani Semyvanebis daTval ierebisas yuradReba unda mieqces SemWidroebepSi zeTis gadinebebs, sazomi da Camamiwebeli sade-nebis mTli anobasa da maTi mierTebis saimedobas.

indikatoruli silikageli warmoadgens satransformatoro zeTis danestianebris gansazRvris umartives saSual ebas. igi Seisrutavs zeTSi moxvedril nests da iRebs vardisfer Seferilobas, xolo Semdgom iRebs ufro kaSkaSa fers. Aam dros mizansewonilia aviRoT zeTis sinji misi tenianobis uSual od gazomvisaTvis da agreTve Semowmebuli unda iqnas misi sxva Tvisebebic, radgan zogierT SemTxvevaSi indikatoruli silikagelis feris Secvli a SeiZleba gamowveuli iyos zeTis intensiuri daZvel ebit.

bunebrivia, rom daTval ierebisas SeiZleba gansazRvruli iqnes transformatoris normaluri muSaobis xel SemSielis sxva darRvevebic. magalitad, transformatorisa da misi el ementebis momatebuli vibracia, gare kontaqturi SeerTebebis da salteebis damagrebis darRvevebi, raime el ementis deformacia, avtomaturi xanZarmqrobi sistemebis dazianeba da sxva.

2. შედეგები და მათი განსჯა

Tavi II.MmaRal i Zabvis el eqtromowyobil obebis diagnostikis sistemis meTodol ogia.

el eqtromowyobil obebis teqniki mdgomareobis kontrol i, maTi uwesivrobobis gamovl ena, aRmofxvra da saeqspl uatacio resursebiT uzrunvel yofa miiRweva mowyobil obebis diagnostikis efeqturi meTodebisa da saSual ebebis gamoyenebiT.

rTul teqniki saSual ebebs Soris, roml ebic eqspl uataciis dros moiTxoven diagnostirebas, gansakuTrebul adgil s iWeren maRal i Zabvis mowyobil obebi, romel Tac miekuTvnebian transformorebic. es mowyobil obebi eqvemdebarebian mZI avri el eqtrul i, el eqtromagnituri da Tburi vel ebis kompl eqsur zemoqmedebasa da el eqtrodinamiur datvirTvebs. amasTan dakavSirebiT am el eqtromowyobil obebSi advil ad warmoiveba defeqtebi, uwesivrobebi da mtyunebebi. amitom defeqtebisa da uwesivrobobis Camoyal ibebis droul ad Setyobinebis mizniTa da mowyobil obebis saeqspl uatacio saimedobis SenarCunebisaTvis gamoiyeneba el eqtromowyobil obis kontrol i diagnostikis sistemis saxiT.

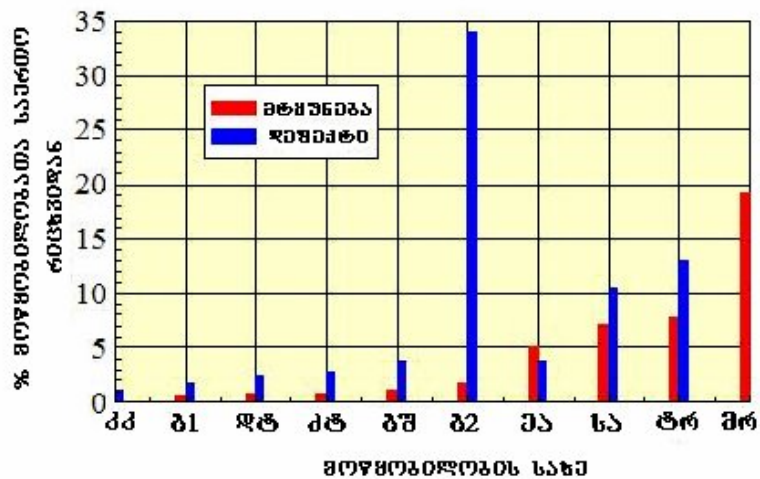
saerTod teqniki mowyobil obebisa da maT Soris maRal i Zabvis el eqtromowyobil obis diagnostika es aris codnis sfero, romel ic moicavs eqspl uataciis pirobobSi el eqtromowyobil obebis muSaobis Teorias, teqniki mdgomareobis gansazRvris meTodebsa da saSual ebebs [63-65]. diagnostika rogorc mecniereba da misi praqtikul i gamoyeneba imyofeba sxvadasxva mecnierebis ganyofil ebebis zRvarze. pirvel rigSi es exeba fizikasa da qimias sxvadasxva saxis masal ebis (dawyebul i gazisebridan damTavrebული i myari sxელ eბiT) Tvisebebis cvl il ebisa da qcevis nawil Si da procesebs, roml ebic mimdinareobs maTSi sxvadasxva faqtorebis zemoqmedebiT.

diagnostika miekuTvneba aseve maTematikas eqსperimentul i monacemebis statistikური დამუშავებისა და ანალიზის მეტოდებისა

და რთული ამოცანების გადასაწყვეტად კომპიუტერული პროგრამების დამუშავების ნაწილი.

როგორც ცნობილია მარალი ზაბვის მობილობები ეკვმდებიან დეფექტებისა და უსივრცეების გამოყენების მარალი რისკს და ავტოსაკმაოდ მარალი ავარიული შემთხვევები. დრეისატივის გამოყენების უსივრცეების გამოყენებისა და პროფილ ატიკის მეთოდებისას უაზრობა იქონიან მოლოდინადმე სავამცირებელი მყუნეები.

ნახ.2.1-ზე წარმოდგენილია საკრებლოს სახელმწიფო ელექტროსისტემაში 110-500 კვ მობილობების სახეობების მიხედვით მყუნეების, უსივრცეებისა და დეფექტების გამოყენების რაოდენობის განაწილება კვადრატულ გრამში ელ მობილობების.

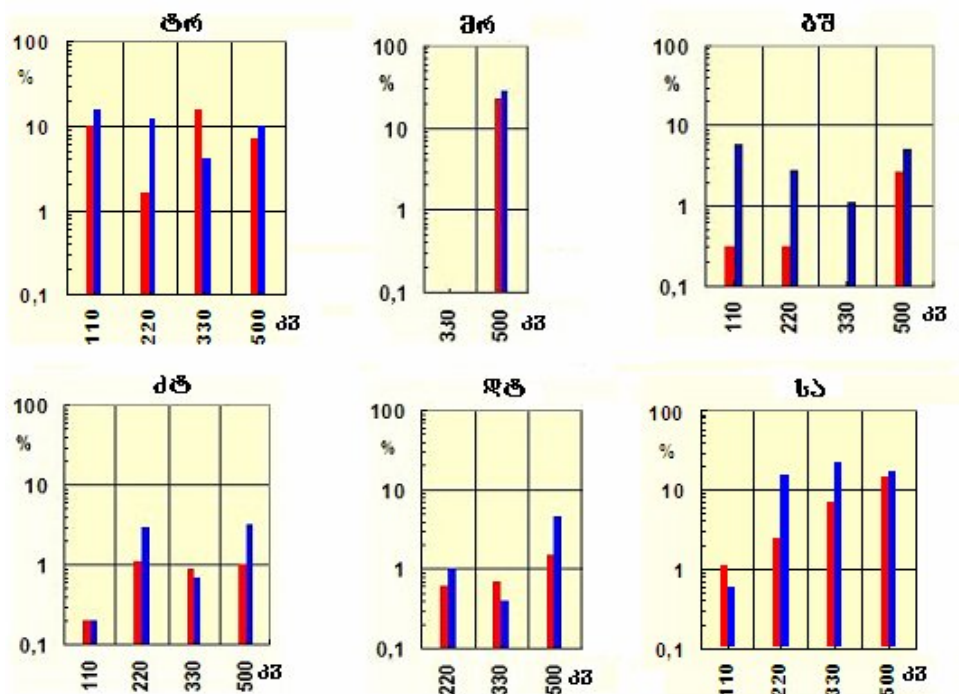

ნახ.2.1. მყუნეებისა და გამოყენების დეფექტების განაწილება მობილობების სახეობების მიხედვით: KK- კავსირის კონდენსატორი; G1 – გამტისები; DT, ZT – დენისა და ზაბვის ტრანსფორატორები; GS- გადაზაბების სემზრუდელი; G2- განმუხტვები; EA, SA – ელგაზური და საჰაერო ამორტვები; TR- ზალოვანი ტრანსფორატორები; MR - მასუნტირებილი რეაქტორები.

ნახ.2.2-ზე წარმოდგენილია სხვადასხვა კლასის იზოლაციის მქონე კაბელების სხვადასხვა მობილობების მყუნეებისა და გამოყენების დეფექტების განაწილება. მყუნეებისა და გამოყენების დეფექტების განაწილება მიეკუთვნება მობილობების სახეობების მიხედვით. აქ წარმოდგენილია სამი კლასის განმავლობაში დაახლოებით 1500 ერთეული მობილობების ექსპლუატაციის შედეგები. როგორც აქ წარმოდგენილი

diagramებიდან Cans, გამოვლინილი დაზიანებების რაოდენობა ზირითადად აღემატება მთლიან რიცხვს. გამოყენების რომელიმე მოწყობის დიაგნოსტიკა, მაშინ მისი დაზიანების მოწყობის რიცხვის კიდევ 10-20% -ით გაზრდა [66].

დამზადების განვლილი ანალიზიდან გამომდინარე შესაძლებელია ავრის ნოტი, რომელიც მოწყობის იზოლაციის კლასის ზრდასთან ერთად არსებობს მთლიან რიცხვში ტენდენცია. გამოვლინილი უსივრცის დაზიანების დიდი ნაწილი პირველი რიგის მიერთების ელემენტების სევიანი აქალი ტიპის მოწყობის დაზიანება, რაც გამოწვეულია მათი დაზიანების ხარისხით.

ნახ.2.2. ერთი ტიპის სხვადასხვა კლასის იზოლაციის მქონე მოწყობის დაზიანების რაოდენობის გამოვლინილი დაზიანების განვლილი დაზიანება.

დიაგნოსტიკის უმთავრესი ამოცანებია:

- ელექტრომოწყობის ტექნიკური მდგომარეობის განსაზღვრვა ცალკე ელემენტების დაზიანების მიხედვით;
- დაზიანების სასივრცის სახის დაზიანების ხარისხის გამოვლინა;
- ნარჩენი რესურსის ან მოწყობის ხანგრძლივობის ვადის პროგნოზირება.

ეს ამოცანები საკმაოდ ფართოა და მოწყობილობის სახეობისა და მისი ელექტრომარაგების რეგიონის ადგილის მიხედვით მოითხოვენ კონკრეტიზაციას. დიაგნოსტიკის სახეობის შესახებ გადაწყვეტილებების მიღება დაფუძნებულია ტექნიკოეკონომიურ დასაბუთებზე. ასეთი გადაწყვეტილება სუფთა მოხმარებლის ურთიერთობისაა. ერთი მხრივ ისემა დიაგნოსტიკის პარამეტრებისა და მათი ფუნქციონალი ურთიერთობის კომპლექსების გამოყენებით მოწყობილობის ობიექტური მდგომარეობის სეფების ამოცანა, ხოლო მეორე მხრივ მოითხოვება მატერიალური რესურსების გამოყენების შეზღუდვა, ანუ ეკონომიკა, რომელიც არსებითად ამცირებს დიაგნოსტიკის ამოცანებს, რამაც შეიძლება ვერ უზრუნველყოს მოწყობილობის მდგომარეობის ობიექტური განსაზღვრა.

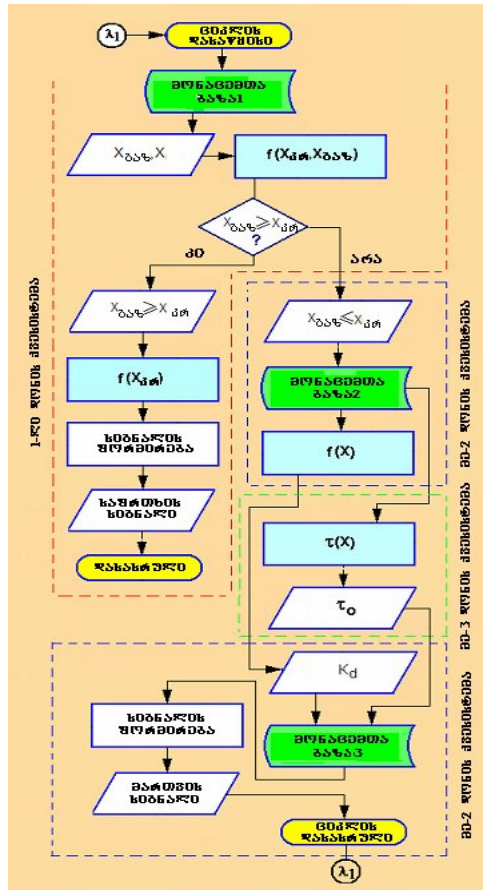
ტექნიკური დიაგნოსტიკის სისტემა წარმოადგენს ობიექტებისა და სასუალეების ერთობლიობას, რომელიც საშუალო ნორმატიული-ტექნიკური დოკუმენტაციის დახმარებით დიაგნოსტიკის (კონტროლის) ცენტრებისათვის.

დიაგნოსტიკის სისტემის სტრუქტურული სქემა მრავალ დონიანა წარმოადგენს იმის მიხედვით ფუნქციონარული ნაწილის (ნახ. 2.3).

ნახ. 2.3-ზე მოცემული ალგორითმის სტრუქტურული სქემაზე $f(X_{kr}, X_{gaz})$ არის პარამეტრების გარდაკმისა და ანალიზის ბლოკი; $f(X_{kr})$ – ტექნიკური მდგომარეობის ბლოკი; $f(X)$ – დინამური მაქსიმუმებისა და განვითარების დეფექტების მოდელი ბლოკი; $\tau(X)$ – ნარკენი რესურსების მოდელი ბლოკი; მონაცემთა ბაზები 1, 2, 3 – დიაგნოსტიკური პარამეტრების მონაცემთა ბაზები.

სტრუქტურული სქემაზე წარმოადგენს პირველი დონის კვების სისტემა უზრუნველყოფს:

- ინფორმაციის პარამეტრების შენახვა;
- დიაგნოსტიკური პარამეტრების გაცემა;
- გაცემის დიაგნოსტიკური პარამეტრების დამუშავებას, მათ ნორმალიზებული სახესი წარმოადგენსა და დამუშავების გაცემის სეფების მონაცემთა ბაზის გადამცემს.

nax.2.3.maRal i Zabvis el eqtromowyobil obis diagnostirebis al goriTmis struqturul i sqema.

- gazomil i parametrebis mniSvnel obebis normirebul mniSvnel obebTan Sesabamisobis gansazRvrasa da obieqtis teqniki mdgomareobis normatiul - teqniki dokumentaciis moTxovnebTan Sesabamisobaze daskvnis Fformirebas;

- gazomil i parametrebis mniSvnel obebis normirebul mniSvnel obebze gadaWarbebis SemTxvevaSi obieqtis eqpl uataciis safrTxis Sesaxeb signal is formireba;

- gadamwodebis mgrZnobiarobis cvl il ebis, gazomvisa da sinqronizaciis xangrZI ivobisa da periodul obis Sesaxeb brZanebis signa-l is miReba.

meore donis qvesistema uzrunvel yofs:

- ganviTarebadi defeqtების saxebisa da adgil is gansazRvras;

- warmoebul i da dinamiuri diagnostikuri maxasiaTebI ebis gaangariSe-bas;

- retrospektul i diagnostikuri parametrebis gansazRvras;
- ganviTarebadi defeqtebis safrTxis xarisxis gansaRvras;
- pirvel i donis qvesistemi dan miRebul i brZanebis mixedvit muSaobis al goriTmis cvl il ebas;

- gaangariSebisa da anal izis Sedegebis monacemTa bazaSi gadacemas;

- obieqtis gacivebis sistemis muSaobis reJimis cvl il ebis Sesaxeb signal is formireba.

mesame donis qvesistema uzrunvel yofs obieqtis narCeni resursis Sefasebas.

teqniki diagnostikis ZiriTadi amocanebidan gamomdinare, pirvel adi aqtiT gansazRvrul i unda iyos teqniki mdgomareobis saxe. uwesivrobisa da defeqtis faqtis dadgenis Semdeg moZiebul i unda iyos daziane bis adgil i, saxe, misgan gamowveul i safrTxe da gansazRvrul i unda iqnes uwesivrobis mizezi.

obieqtze SeiZl eba warmoiqmnas da ganviTardes defeqtebis cxadi da aracxadi saxeebi, xol o diagnostireba SeiZl eba mxol od cxadi defeqtebisa. aracxadi defeqtebis kategorias miekUTvneba is defeqtebi, roml ebic SemCneul i ver iqnen misi SemCnevis meTodebisa da saSual ebebis ar arsebobis gamo.

el eqtromowyobil obebis el ementebisa da detal ebis teqniki mdgomareobis, maT funqcionirebaSi yvel a saxis darRvevebis gansazRvras xdeba diagnostikuri parametrebis gamoyenebiT.

diagnostikuri parametrebi iyofa sam tipad:

- informaciul i saxis parametrebi, roml ebic warmoadgenen obieqtis maxasiaTebl ebs, X_{inf} ;

- obieqtis (kvanZebis) el ementebis mimdinare teqniki maxasiaTebl ebis parametrebi, X_i ;

- parametrebi, roml ebic warmoadgenen ramdenime parametr is warmoebul s, X_{war} .

informaciul i saxis (X_{inf}) parametrebs miekUTvnebian:

- obieqtis tipi;

- obieqtis eqspl uataciaSi Seyvanis dro da eqspl uataciis periodi;

- obieqtze Catarebul i saremonto samuSaoebi;

- obieqtis arasaStato situaciebSi yofnis dro;

- obieqtis teqniki maxasiaTebi ebi, roml ebic miRebul ia qarxana-damamzadebel Si an eqspl uataciaSi Seyvanisas Catarebul i gamocdebis dros;

- diagnostikuri parametrebis (X_{kr}) normirebul i mniSvnel obebi;

- X_i obieqtis teqniki maxasiaTebi ebi, roml ebic warmodgenil ia drois mixedvit absoluturi - $X_i(t)$ mniSvnel obiT an maTi warmoebul is (dx/dt) saxiT.

diagnostikuri parametrebis (X_{kr}) normirebul i mniSvnel obebi gamoiyeneba gazomvit miRebul diagnostikur parametrebTan maTi mniSvnel obebis Sepirapirebisavis.

informaciul i saxis sxva parametrebis upiratesad gamoiyeneba im SemTxvevebSi, roca gazomil diagnostikur parametrebis aqvT X_{kr} normirebul mniSvnel obebTan miaxl oebul i mniSvnel obebi da dinamiur maxasiaTebis ebs (dX_i/dt) gaaCniaT didi mniSvnel obebi.

diagnostikur parametrebis, roml ebic warmoadgenen X_i obieqtis el ementebis (kvanzebis) mimdinare teqniki maxasiaTebi ebs, miekuvnebian mimdinare momentSi gazomil i parametrebis. es parametrebis mowyobil obis saxeobebis mixedvit erTmaneTisagan gansxvavdebian. amastanave mTel i rigi obieqtების kontrol isavis gamoiyeneben parametrebis erTsa da imave saxes. es parametrebis erTmaneTisagan gansxvavdebian mxol od sxvadasxva normirebul i mniSvnel obebi T.

gasazomi diagnostikuri parametrebis raodenoba damokidebul ia mowyobil obis saxeobaze da diagnostirebis metodebis ganvitarebis xarisxe. ase magal iTad, gasazomi diagnostikuri parametrebis ricxvi Zal ovan transformatorebsa da masuntirebel reaqtorebSi arwevs 38; zetian amomrTvel ebSi - 29; el gazur amomrTvel ebSi - 25; gadaZabvebis SemzRudvel ebsa da gamTisebSi -

10; ganmamxol oebli ebSi (amZraviT) – 14; zeTiT Sevsebul sazom transformatorebsa da kavSiris kondensatorebSi – 9.

teqniki mdgomareobis ufro obieqturi SefasebisaTvis mizanSewonil ia gamoyenebul iqnas diagnostikuri parametrebis kompl eqsi. amasTanave am kompl eqsis gamoyeneba mTel i mocul obiT ZiriTadad damokidebul ia sakontrol o obieqtis Zabvis kl assa da Zal ovani mowyobi-l obebis, saxel dobr, transformatorebisa da reaqtorebis simZl avreze. Tu 330-500 kv mowyobil obebisaTvis parametrebis naCvenebi kompl eqsi srul ad misaRebia, maSin 110 kv mowyobil obebisaTvis teqniko-ekonomiuri araefeqturobis niSniT es maxasiaTebi ebi SeiZl eba iyos Warbi.

rogorc zemoT moyvanil i diagnostikuri parametrebis saxebidan Cans, patrametrebis ricxvi da saxe damokidebul ia sakontrol o obieqtis saxeze, mxol od parametrebis SezRudul i raodenoba warmoadgens nebismeri obieqtis saerTo saxes.

diagnostikur parametrebs, roml ebic warmoadgenen ramdenime parametris warmoebul s, pirvel rigSi miekuTvnebian iseTi saangariSo maxasiaTebi ebi, rogoricaa satransformatoro zeTSi gaxsnil i airebis kritikul i mniSvnel obebis Semcvel obis fardobebi, magal iTad, CH_4/H_2 ; C_2H_2/C_2H_4 ; CO_2/CO ; C_2H_4/C_2H_6 da sxva; nebismeri K datvirTvisas (datvir-Tvis denis fardoba nominal urdenTan) transformatoris yvel aze ufro gaxurebul i wertil is maqsimal uri temperatura tol ia:

$$\theta_h = \theta_a + \Delta\theta_{hr} [(1+RK_2)/(1+R)] + H_{qr}K^y$$

sadac θ_a – aris gamaciebel i garemos temperatura; θ_{hr} – yvel aze ufro gaxurebul wertil Si temperaturis aweva; R- datvirTvis danakargebis fardoba uqmi svl is danakargebTan, romel ic aiReba 5-6 fargl ebSi; H_{qr} – yvel aze ufro gaxurebul wertil Si temperaturis gradienti, romel ic gaciebis sistemis mixedviT aiReba 22-29 fargl ebSi. y – aris gragnil is xarisxis maCvenebel i da aiReba 1,6 tol i.

cel ul ozis (qaRal dis, muaos) izol aciis fardobiTi cveTis siCqare tol ia:

$$V = 2^{(98-h)/6}$$

nawil obrivi ganmuxtvis saSual o deni $I = (\sum q_i n_i) / T$ da sxva.

warmoebul diagnostikur parametrebs miekuTvnebian aseve $x_i(t)$ dinamiuri maxasiaTebi ebi da maTi warmoebul ebi (dx_i/dt) . dinamiuri parametri $x_i(t)$ SeiZl eba iyos mimdinare, roca ganisazRvreba fardoba drois mezobel momentebS Soris da SeiZl eba iyos ganzogadoebul i, roca ganisazRvreba fardoba drois arCeul interval ebSi.

nebismieri obieqtis teqniki mdgomareoba SeiZl eba dadgenil i iqnes erTjeradi da mraVal jeradi diagnostirebis dros. mraVal i el ementisagan Sedgenil i maRal i Zabvis aparaturis erTjeradi diagnostirebis dros teqniki mdgomareobis obieqturi Sefasebis al baToba mcirea. maSasadame, mxol od SemTxveviT SeiZl eba SevamCni oT defeqti erTjeradi diagnostirebis dros. teqniki mdgomareobis saimedo da obieqturi Sefasebis al baToba izrdeba kontrol is ricxvis zrdasTan erTad. es garemoeba warmoadgens garkveul i periodul obiT mraVal jeradi diagnostirebis SemoRebis, anu diagnostikuri parametrebis monitoringis safuZvel s.

diagnostikuri parametrebis gansazRvraSi mniSvnel ovan moments warmoadgens maTi registraciis periodul oba. registraciis periodul oba damokidebul i unda iyos obieqtis nebismier sakontrol o kvanZsa da detal Si defeqtebis warmomqnis da ganvitarebis siCqareze. mowyobil obis normal ur reJimSi muSaobis dros daZvel ebis procesebi Zal ian nel a mimdinareobs. mowyobil obis dadgenil i muSaobis xangrZl ivoba gaTvl il ia swored am procesebis moqmedebidan gamomdinare. muSaobis es vada dadgenil ia mowyobil obis yvel aze ufro kritikul i kvanZebis daZvel ebidan gamomdinare. Tu miviRebT, rom muSaobis xangrZl ivoba 40 wel ia, maSin daZvel ebis xarisxis gamosavl enad sakmarisia daaxl oebiT 3 Tvis periodul oba. defeqtebis gamovl enis dros daZvel ebis procesi SeiZl eba mniSvnel ovnad daCqardes. praqtikaSi gamovl enil i defeqtebis

ricxvidan yvel aze ufro swrafad ganviTarebad defeqtebs warmoadgens el eqtrul i ganmuxtvis (nawil ob-rivi ganmuxtvis) defeqtebi. am procesebis kvl evis Sedegebi 220 kv zeTSevsebul i Semyva-nebisa da 500 kv denis sazomi transformatorebis izol aciaSi gviCveneben, rom el eqtrul i izol aciis mdgomareobis damaxasiaTebel i diagnostikuri parametrebis registraciis minimal urma periodul obam SeiZl eba Seadginos 2 saaTi.

arsebobs dacvis mowyobil obidan gamomaval i diskretul i signal ebi, roml ebic zemoqmedeben gamorTvaze. maTi moqmedebis momenti aseve unda mivakutvnoT diagnostikur parametrebs, roml ebic miwodebian diagnostirebis l okal uri sistemis servers. aseTi signal ebis periodul obam SeiZl eba Seadginos 1-2 mil iwami.

arsebobs aseve diagnostikuri parametebi, roml ebic gani-sazRvrebian mxol od warmoqmnis faqtiT. aseT parametrebs miekuvnebian, magal iTad, gazuri rel es amuSavebisa da wnevis davardnis mowyobil obis signal ebi, gadaZabvebis ampl ituda da ZiriTadi sixSire, ganmuxtvel is (gadaZabvebis SemzRudvel i) amuSavebisas an gamTiSebisa da amomrTvel ebis komutaciisas, Zabvis ampl ituda da ZiriTadi sixSire, mokl ed SerTvis SemTxvevaSi denis ampl ituda da ZiriTadi sixSire. am SemTxvevebSi signal ebis registracia swarmoebs sakuTriv am signal ebidan aRZrul i movl enebiT.

dReisaTvis arsebobs SesaZl ebl oba teqniki saSual ebebiT avtomaturad gavzomoT mimdinare diagnostikuri parametrebis ZiriTadi nawil i muSa Zabvis qveS anu on-line reJimSi. diagnostireba swarmoebs cikl ur formaSi. TiToeul i cikl i moicavs parametrebis mTel i kompl eqsis gazomvas, ristvis aucil ebel ia parametrebis erTxel mainc registracia.

nax.2.3-ze mocemul i diagnostirebis al goriTmis struqturul i sqemis diagnostirebis sistemis safuZvel s ESeadgenen anal izuri model ebi.

mowyobil obis diagnostirebis dros defeqtis warmoqmnisas mimdinare movl enaTa urTierTqmedebis codna mniSvnel ovani

pirobaa sistemisa da mTI ianad obieqtis teqniki mdgomareobis model ebis Sesaqmnel ad movl enaTa l ogikuri j aWvis gansazRvri-saTvis. maSasadame, sakontrol o obieqtis parametrebis gazomvis Sedegebis anal izisas movl enaTa sqemis ageba warmoadgens diagnostikis meTodikis Semadgenel nawil s.

diagnostirebis al goriTmis ZiriTad nawil s warmoadgens model i [67-68]. obieqtisa da obieqtSi momdinare movl enebis srul aRwerazea damokidebul i diagnostirebis Sedegebis saimedoba. maRal i Zabvis mowyobil obis struqtura zogadad SeiZl eba SevdaroT myari fizikuri sxeulis struqturas, romel sac gaaCnia makroskopul i araerTgvrovneba. maTSi saerToa mraval i el ementis arseboba, romel Ta Tvisebebis cvl il eban an romel ime maTganis gamoricxvam SeiZl eba migviyvanos obieqtis Tvisebebis cvl il ebasTan da zRvrul mdgomareobaSi SeiZl eba migviyvanos obieqtis funqcionirebis SewyvetasTan. maT Soris saerToa aseve gareSe saeqspl uatacio faqtorebis zegavl eniT maTi Tvisebebis an mdgomareobis Secvl a.

model i Sedgeba mTel i rigi nawil ebisagan (bl okebisagan), romel Tac erTmaneTTan gaaCniaT funqcional uri kavSirebi. rogorc wesi aseTi nawil ebi ertmanetisagan izol irebul ad ar ganixil ebian. maTi jamuri wvl ili mTI ianad model is funqcionirebaSi ganpirobebul ia nawil ebs Soris urTierT-qmedebiT. mowyobil obis diagnostirebisas mniSvnel vania vicodeT movl enaTa Tanmimdevroba, romel Tac SeuZl iaT migviyvanon detal ebisa da kvanZebis mtyunebamde. am dros mxedvel obaSi miireba is fizikuri procesebi, roml ebic gansazRvraven masal ebisa da konstruqciis degradacias [69-70]. mizanSewonil ia Taviseburi e.w. `mtyunebaTa xis" an `movl enaTa xis" ageba, romel ic warmoadgens im pirobaTa aRZvris Tanmimdevrobas, romel sac mihyavs mTI ianad obieqti an misi sistema mtyunebamde. maSasadame, model ebSi maTematikurad aRiwereba obieqtSi mimdinare fizikuri procesebi [71].

teqnikuri mdgomareobis (X_{kr}) model i warmoadgens diagnostikis sistemis pirvel i donis qvesistemis ZiriTad el ements. es aris mTI ianad obieqtis, obieqtis sistemis an kvanZebis teqnikuri mdgomareobis model i da pasuxobs kiTxvaze: aris Tu ara defeqti?, anu gvaqvs Tu ara gazomil i diagnostikuri parametrebis iseTi mniSvnel obiebi, roml ebic aRematebian normirebul mniSvnel obebs. teqnikuri mdgomareobis model Si aris ramdenime model i, roml ebic miekuTvnebian obieqtis sistemebis, magal iTad, el eqtrosaizol acio da gacivebis sistemebi da sxva.

teqnikuri mdgomareobis model i warmoadgens mTI ianad obieqtis, obieqtis sistemis an kvanZis aRweras ramdenime mdgomareobaSi:

- kvanZis, obieqtis sistemis an mTI ianad obieqtisa wesivrul mdgomareobaSi;

- detal s, kvanZs, obieqtis sistemas aqvs defeqti, romel ic mocemul momentSi ar warmoadgens safrTxes eqspl uataciisaTvis, magram mi vya-varT obieqtis funqcionirebis SezRudvasTan;

- kvanZs, obieqtis sistemas an mTI ianad obieqts aqvs defeqti, romel ic mocemul momentSi warmoadgens safrTxes obieqtis eqspl uataciisaTvis da avariis Tavidan asacil ebl ad moiTxovs zomebis miRebas.

diagnostikis sistemis mniSvnel ovani el ementia defeqtebis ganviTarebis xasiaTis gansazRvra dawyebul i maTi warmoqmnis stadiidan am defeqtebis aRmweri diagnostikuri parametrebis normirebul i mniSvnel obebis miRwevamde. ganviTarebadi defeqtebis model i anu deferqtebis safrTxis xarisxis defeqti $f(X, \tau)$ warmoadgens defeqtebis safrTxis donis K_d funqcias, romel ic Tavis mxriv gansazRvreba statikuri $X_{cr} = X_i / X_{kr.i}$ da dinamiuri $X_{dini} = dX_i / dt$ an $X_{dini} = (X_{i2} - X_{i1}) / \Delta t$. safrTxis done K_d gansazRvreba X_{st} da X_{dini} parametrebis maqsimal uri mniSvnel obiebi T.

X_i diagnostikuri parametrebis gazomvis Semdeg warmoebs iseTi X_i da $X_{kr.i}$ mniSvnel obebis Sepirapireba iseTi diagnostikuri

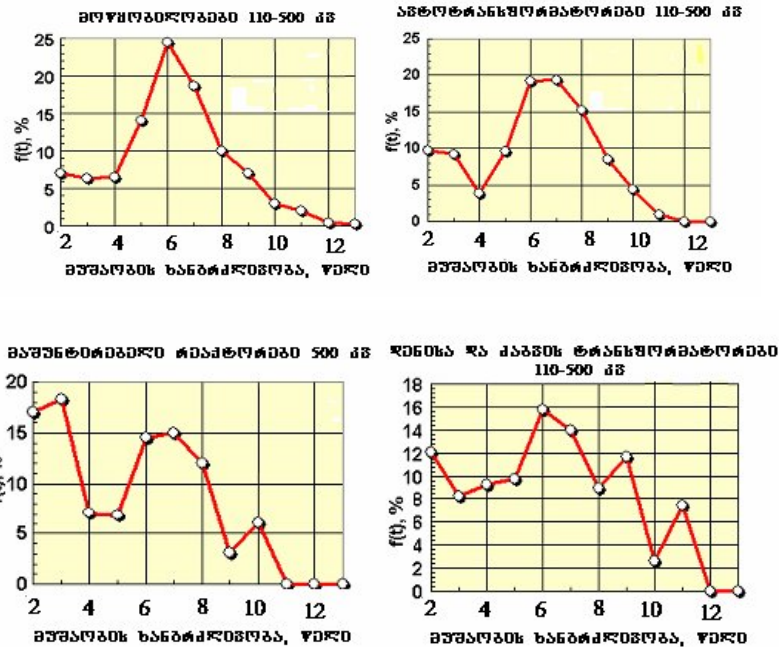
parametrebis moZiebis mizniT, romel Ta mniSvel obebi tol ia an aRematebian Sesabamisi X_{kri} parametrebis mniSvel obebs.

Xi moZebnis dros, roml is mniSvel oba tol ia an aRemateba Sesabamisi X_{kri} -is mniSvel obas, formirdeba signal i "uwesivro mdgomareoba" da diagnostireba mTavrdeba. Xi -is ar arsebobisas, roml is mniSvel oba tol ia an aRemateba Sesabamisi X_{kri} -is mniSvel obas, Xi -is gazomil i parametrebi gadaecema monacemTa bazas 2 da Semdeg ganvitarebadi defeqtis safrTxis xarisxis K_d gansazRvris mizniT swarmoebs maTi anal izi X_{kr} normirebul i mniSvel obebis gamoyenebiT. K_d - s dadgenil i mniSvel obebis Sesabamisad formirdeba marTvis signal i da diagnostirebis cikl i mTavrdeba. diagnostikuri cikl is damTavrebis Semdeg diagnostikuri parametrebis gazomvis dadgenil i periodul obis Sesabamisad gadaecema brZaneba gazomvis axal i cikl is dasawyebad.

narCeni resursis model i dafuZnebul ia narCeni resursis diagnos-tikur parametrebsa da maT warmoebul ze funqcional uri damokide-bul ebis gamoyenebaze. am model is sawyisi monacemebia X_{st} da X_{dini} mniSvel obebi, roml ebic gansazRvrul i iyo $f(X)$ model Si da Seyvanil i K_d blokSi, xolo Semdeg - monacemTa bazaSi 3.τ (X) damokidebul ebis anal izi saSual ebas izl eva miviRoT mniSvel oba, romel ic warmoadgens obieqtis narCen resurss. undaAaRiniSnos, rom gamovlenil i defeqtibus Sesworebas miyavarT diagnostikuri parametrebis mniSvel obebis cvl il ebasTan da Sesabamisad narCeni resursis mniSvel obis cvl il ebasTan.

narCeni resursis Sefasebisatvis gamoiyeneba maTematikur - statistikuri metodebi. Tu ganvixil avT nax.2.4-ze warmodgenil maRal i Zabvis mowyobil obis mtyunebaTa simkvrivis ganawil ebis eqsperimentul monacemebs, advil ad davinaxavT, rom maRal i Zabvis mowyobil obebis mtyunebaTa droiTi ganawil ebis funqciebs ar gaaCniaT statistikuri mdgradoba da erTgvarovneba. mtyunebaTa funqciebi $f(\tau)$ gviCveneben, rom isini ar warmoadgenen movl enaTa

erTobl iobis anarekl s da maT gamoyenebas mi vyavarT narCeni resursis gansazRvris dabal saimedobamde. am SemTxvvaSi iyeneben al baTur - statistikur model ebs

ნახ.2.4. მანქანების დაზიანების მდგომარეობის მიხედვით განაწილების სიმკვრივე.

ექსპერიმენტული გამოკვლევების შედეგად დაგროვილი მანქანების დაზიანების ცვლადის ფუნქცია შეიძლება წარმოდგინდეს შემდეგი სახით:

$$A(t) = A_t = A[1 - (t/t_{res})^\alpha] \quad (2.1)$$

სადა: t_{res} - ობიექტის რესურსია; α - მიმდინარე დროის რაოდენობის რესურსი.

დეფექტის წარმოქმნის t_{def} მომენტში მივყავართ მანქანების მართვით განაწილების შემცირებას, რაც გამოიხატება A_t მნიშვნელობის შემცირებით ΔA სიდიდით. მაშინ ეს ფუნქცია ინტერვალში $t=0$ დან $t=t_{def}$ შეიძლება წარმოდგინდეს შემდეგი სახით:

$$A_t = A[1 - (t/t_{res})^\alpha]$$

ინტერვალში $t = t_{def}$ - დან $t = t_{res}$ - მდე

$$A_t = A[1 - (t'_{res}/t_{res})^\alpha] - \Delta A \quad (2.2)$$

defeqtebis warmoqmnisas, romel ic ar aRmoifxvreb a Semdgomi eqspl ua-taciis dros, daZvel eba da mtyunebebis mimarT gamZl eoba aRiwereba (2.2) damokidebul ebiT, roml is maCvenebel s α -s eqneba defeqtis safrTxis xarisxze damokidebul i mniSvnel oba. t'_{res} moments Seesabameba obieqtis mtyuneba, e.i. $t'_{res} = t_{mty}$. maSasadame, (2.2) damokidebul ebidan mi vi RebT:

$$A_t = A[1 - (t_{mty}/t_{res})^\alpha] - \Delta A = 0 \quad (2.3)$$

$$\text{anu, roca } A_t = 0, \text{ maSin } t_{mtyun} = t_{resurs} \cdot \sqrt[\alpha]{1 - \Delta A} \quad (2.4)$$

maSin narCeni resursi Δt_{res} toli iqneba

$$\Delta t_{resurs} = t_{res} - \sqrt[\alpha]{1 - \Delta A} - t_{def} \quad (2.5)$$

aq narCeni resursi ganisazRvreb a rogorc deterministul i funqcia. magram sinamdvil eSi mtyunebaTa mimarT gamZl eobis (an cveTis) funq-cias aqvs al baTobiTi xasiaTi. Tu cnobil ia sakontrol o mowyobil obis mtyunebaTa (an daZvel ebis) ganawil ebis kanoni, maSin MmTel i rigi kompl eqsebis daSvebebiT, statistikis maTematikuri aparatis gamoyenebiT SeiZl eba SevafasoT SemTxveviTi mtyunebis gamovl enis al baToba. amave dros maRal i Zabvis mowyobil obebis mtyunebaTa ganawil ebis funqciis $f(t)$ eqsperimental uri damokidebul ebani mowmoben mtyunebaTa rTul funqciebs, roml ebic aRwren "daZvel ebis" ramdenime sxvadasxvagvar funqciebs, rac iZl eva saSual ebas ganawil ebis parametrebis misaRebad da saimedobis kriteriუმebis gansazRvrisaTvis gamoviyenoT statistikis kl asikuri meTodebi.

narCeni resursis Sefasebis ganxil ul i principi SeiZl eba realizebul i iqnes defeqtis TiToeul i saxisaTvis ΔA -s Sesabamisi mniSvnel obebis dasabuTebiT, roml ebic gamowveul ia sxvadasxva fizikuri procesebiT. ΔA -s mniSvnel oba defeqtis saxisa da ganviTarebadi defeqtis safrTxis xarisxis K_d sakmaod rTul i funqciaa. igi damokidebul ia aseve sakontrol o obieqtis saxeze. es mniSvnel obebi meTodis gamoyenebis pirvel stadiaze ganisazRvrebian eqsperimentis gziT da azusteben im fizikuri procesebis anal izis Sedegebis safuZvel ze, roml ebic

warმოყმნიან დეფექტებს. ამ ანალიზის დროს დეფექტის მტყუნებასი გადასვლის ალბათობის განსაზღვრისათვის სტატისტიკური მეთოდების გამოყენება მეტად ეფექტურია.

უნდა აღინიშნოს, რომ $f(X_{kr}, X_{gaz})$ პარამეტრების გარდაყმნის, ტექნიკური მდგომარეობის $f(X_{kr})$, დინამიური მაქსიატების და განვითარებადი დეფექტების $f(X)$, ასევე ნარჩენი რესურსის $\tau(X)$ -ის ანალიზის მოდელი არიან დიაგნოსტიკის სისტემის ნაწილი, რომლებიც ასრულებენ ყველა მოქმედებას დიაგნოსტიკური პარამეტრების (X_i) მონიტორინგის ყველა რეჟიმში. ამასთან დაკავშირებით ამოცანების მოდელი გადავყვება უნდა სწავლებდეს გავომვის ტიტოული ციკლის (X_{gaz}) და დიაგნოსტიკის ასეთი სისტემის რეალიზაცია შესაძლებელია მხოლოდ კომპიუტერების ინტენსიური გამოყენების შემთხვევაში შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფით.

Tavi III. Zal uri transformatorebis maTematikuri model ebi

3.1. zogadi cnobebi

maTematikuri model ireba warmoadgens adamianis mier gare samyaros movl enebis Secnobis erT-erT ZiriTad instruments. igi aris real uri obieqtis, procesis an sistemis Seswavi saSual eba maTi maTematikuri model iT Secvl is gziT, romelic ufro mosaxerxebelia gamomTveli manqanis gamoyenebiT eqsperimentuli kveli ebebis Catarebisas. maTematikuri model irebis qves igulisxmeba Sesaswavi movl enis ZiriTadi kanonzomierebani da kavSirebi. es SeiZleba iyos formul ebi an gantolebebi, wesebis an SeTanxmebebis krebuli gamosaxuli maTematikuri formiT.

maTematikuri model es aris real uri obieqtis, procesis an sistemis miavl oebiTi warmodgena gamosaxuli maTematikuri terminebiT, romelic inarcunebs originalis Tvisebebs. es model ebi logikur-maTematikuri konstruqciebis daxmarebiT arweren obieqtis, procesis an sistemis ZiriTad Tvisebebs, maT parametrebs, Sida da gare kavSirebs.

maTematikuri model ireba samecniero-teqniki progresis ganuyofeli nawilia. Eesaris meTodologia, romelic ar cvlis samecniero disciplinebs, ar uwevs maT konkurencias, magram monawilebs yvela sferoSi mimdinare SemoqmedebiT kveli ebebi. uzvel esi droidan meqanikaSi, fizikaSi da sxva zust sabunebis-metyvelo mecnierebebSi Sesaswavi movl enebis arwerisaTvis gamoyenebulia maTematikuri model ebi.

maTematikuri model irebis farTo gamoyeneba saSual ebas izlevali aivos Teoriuli gamokvlebebis saerto done, Catardes isini eqsperimentalur gamokvlebebtan mwidro kavSirs. maTematikuri model ireba SeiZleba ganixilebodes rogorc Semecnebis, konstruirebis, proeqtirebis axali metodi, romelic Tavis TavSi Seicavs, rogorc Teoriis aseve eqsperimentis dadebiT mxareeb [72].

el eqtrodanadgarebis maTematikuri model ebis Seqmna da Seswavi izlevali el eqtrodanadgarebis kvelis did perspectivebs.

el eqtroteqnikur sferoSi mimdinare samecniro-kvl eviT samuSao-ebSi kompiuteris farTod gamoyenebam aucil ebel i gaxada maTematikur model irebasTan erTad el eqtrul i wredebis Teoriis sferoSi axal i Teoriul i midgomebis damuSaveba da miRebul i Sedegebis WeSmari tebis Sefaseba.

induqciurad dakavSirebul i wredebis model irebis amocana DdReisaTvis aqtual urad iTvl eba. aseTi saxis wredebSi mimdinare fizikuri procesebis Sesabamisi maTematikuri model ebis Sesadgenad saWiro gaxda axal i aTvl is sistemis SemoReba. adekvaturi model irebis amocana didi xania aRel vebs swavl ul el eqtroteqnikosebs, razec metyvel ebs el eqtroteqni-kosTa saerTasoriso komisiis kongresze gamarTul i diskusiebi.

induqciurad dakavSirebul i koWebisagan Sedgeba iseTi energetikul i danadgari, rogoricaa Zal uri transformatori, romelic fizikuri procesebis Tval sazrisiT xasiaTdeba rogorc energiis mimRebis, aseve energiis wyaros TaviseburebebiT.

rogorc erTfaza aseve samfaza transformatorebisaTvis maTematikuri model ebisa da Sesabamisi programebis Sedgenisas optimal uri geometriul i da el eqtrul i parametrebis gansazRvrisaTvis udidesi mniSvnel oba eniWebi. maT safuZvel ze SeiZl eba Seiqmnas energoefturi gamanawil ebel i transformatorebi uqmi svl isa da datvirTvis mcire danakargebiT.

3.2 erTfaza transformatoris maTematikuri model i

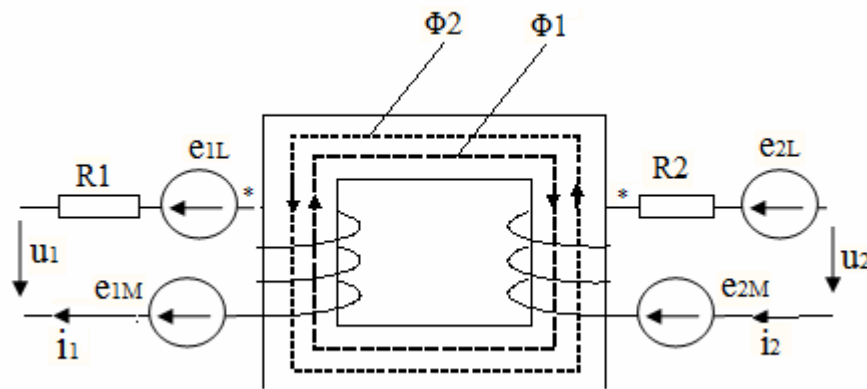
gal vanurad dakavSirebul i wredebisaTvis kirxhofis meore kanoniT wonasworobis gantol ebaTa sistemis Sedgena kargad aris cnobil i, magram induqciurad dakavSirebul i wredebisaTvis kirxhofis gantol ebaTa sistemis Sedgenis sakiTxi probl emuri sakiTxi a.

induqciurad dakavSirebul i wredebis gantol ebebis sworad dasawerad aucil ebel ia erTsaxel a momWerebis moniSvna. radganac transformatori warmoadgens induqciurad dakavSirebul wreds. misi gantol ebebis dawerisas unda gvaxsovdes induqciurad

dakavSirebul i wredebis Tviseba, kerZod Tu erTi maTganis erTsaxel a momWerSi Sedis mzardi deni, maSin es deni iwvevs meore erTsaxel a momWeris potencial is gazrdas, rac damtkicebul ia eqsperimentiT [73].

erTfaza transformatoris pirvel adi gragnil i, romel ic warmodgens energiis mimRebs mierTebul s energiis wyarosTan da mis erTsaxel a momWerSi Semaval i cvl adi i_1 deni qmnis cvl ad magnitur nakads Φ_1 -s, romel ic i_1 denTan dakavSirebul ia marj vena burRis wesiT. nax.3.1-ze mocemul i gragnil ebis daxvevis SemTxvevaSi Φ_1 nakads aqvs pirvel adi gragnil is gul arSi erTsaxel a momWeris mxridan Semaval i mimarTul eba da pirvel ad gragnil Si aRZravs TviTinduqciis emZ-s.

$$e_{1L} = -\frac{d\Phi_1}{dt} = -L_1 \frac{di_1}{dt}, \quad (\Phi_1 = L_1 i_1) \quad (3.1)$$

nax.3.1.erTfaza transformatoris principul i sqema

I encis wesis Tanxmad, niSani (-) miuTitebs imaze, rom am emZ-s aqvs i_1 denis sawinaaRmdago mimarTul eba, rac naCvenebia nax.3.1-ze, xol o meoradi gragnil is gul arSi, romel ic warmoadgens energiis wyaros, am nakads erTsaxel a momWeris mimarT aqvs gamomaval i mimarTul eba da aRZravs masSi urTierTinduqciis emZ-s.

$$e_{2M} = -\left(-\frac{d\Phi_{21}}{dt}\right) = M \frac{di_1}{dt}; (\Phi_{21} = M i_1) \quad (3.2)$$

sadac frCxil ebSi moTavsebul i niSani (-) aris I encis niSani, xol o frCxil ebs gareTa niSani gviCvenebs, rom Φ_1 nakadma

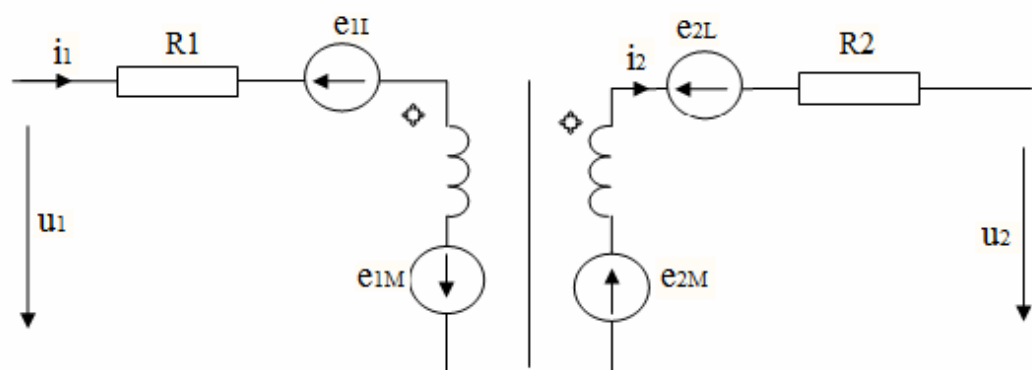
pirvel adi gragnil is gul arTan SedarebiT meore gragnil is gul arSi Seicval a Sesvl is mimarTul eba erTsaxel a momWeris mimarT. am nakadis cvl il ebiT aRZrul i e_{2M} ki ar ewinaaRmdegeba i_2 dens, aramed radgan meore gragnil i warmoadgens energiis wyaros, amitom am wyaros emZ aris swored e_{2M} , romel ic qmnis i_2 dens da aqvs am denis mimarTul eba. anal ogi urad i_2 deni qmnis Φ_2 nakads da meorad gragnil Si aRZravs

$$e_{1L} = -\frac{d\Phi_2}{dt} = L_{12} \frac{di_2}{dt}; \quad (\Phi_2 = L_{21}i_1) \quad (3.3)$$

TviTinduqciis emZ-s, roml is mimarTul eba nax. 3.1-ze iqneba denis sawinaaRmdego mimarTul ebis xol o pirvel ad gragnil Si aRiZvreba urTierTinduqciis emZ

$$e_{1M} = -\left(\frac{d\Phi_{12}}{dt}\right) = M \frac{di_2}{dt}; \quad (\Phi_{12} = M i_2) \quad (3.4)$$

romel sac eqneba i_1 denis Tanxvdenil i mimarTul eba

nax.3.2 erTfaza transformatoris Canacvl ebis sqema

nax. 3.1-ze mocemul i sqemis eqvivalenturi Canacvl ebis sqemas aqvs nax. 3.2-ze mocemul i saxe

nax. 3.2-ze mocemul i Canacvl ebis sqemisaTvis kirxhofis II kanonis safuZvel ze vwerT gantol ebaTa sistemas (Semovl is mimarTul eba emTxveva denebis mimarTul ebas).

$$\text{I konturi} \quad e_{1M} - e_{1L} = i_1 R_1 - u_1 \quad (3.5)$$

$$\text{II konturi} \quad e_{2M} - e_{2L} = i_1 R_2 + u_2 \quad (3.6)$$

anu Zabvebis mixedviT

$$u_1 = i_1 R_1 + e_{1L} - e_{1M} = i_1 R_1 + L_1 \frac{di_1}{dt} - M \frac{di_2}{dt} \quad (3.7)$$

$$u_2 = -i_2 R_2 - e_{2L} + e_{2M} = -i_2 R_2 - L_2 \frac{di_2}{dt} + M \frac{di_1}{dt} \quad (3.8)$$

(3.7) da (3.8) kompl eqsur saxesi Semdegnairad Caiwereba

$$\dot{U}_1 = \dot{I}_1(R_1 + j\omega L_1) - \dot{I}_2 j\omega M = \dot{I}_1 \underline{Z}_1 - \dot{I}_2 \underline{Z}_M \quad (3.9)$$

$$\dot{U}_2 = \dot{I}_2(R_2 + j\omega L_2) - \dot{I}_1 j\omega M = -\dot{I}_2 \underline{Z}_2 - \dot{I}_1 \underline{Z}_M \quad (3.10)$$

(3.7) da (3.8) gantol ebebi gviCvenebs, rom mcdaria sayovel Taod miRebul i formul ireba imis Sesaxeb, rom TviTinduqciis koeficientebi erTfaza transformatorSi L_1 da L_2 yovel Tvis dadebiTia, xol o urTierTin-duqciis koeficienti M SeiZl eba iyos, rogorc dadebiTi ise uaryofiTi. aRniSnul i koeficientebi aris geometriul i sidideebi da yovel Tvis dadebiTi ricxvebia, xol o dadebiTi da uaryofiTi niSnebi gantol ebebis wevrebis win ganpirobepul ia nakadebisa da denebis mimarTul ebiT erTsaxel a momWerebis mimarT. aRniSnul i sakiTxi damtkicebul ia naSromSi [74]. aRniSnul i sakiTxis zusti gadawyvetis meti damajerebl obisaTvis movitanT amerikel i fizikosis robert j. distinctis naSroms [75], sadac mocemul ia, rom faradeis kanoni $e = -N \frac{d\Phi}{dt}$ aris kl asikuri mamozravebel i el eqtrul i kanonis mxol od gansakuTrebul i SemTxveva. Tu faradeis kanonSi $\frac{d\Phi}{dt}$ ganmartepul ia, rogorc nakadis cvl il ebis siCqare konturSi, maSin dadebiTi $\frac{d\Phi}{dt}$ miuTitebs, rom nakadi Sedis konturSi. am dakvirvebis Sedegad faradeis kanoni Semdegnairad Caiwereba:

$$e = -N \frac{d\Phi}{dt} \text{ (Semsvl el i)} = N \frac{d\Phi}{dt} \text{ (gamomsvl el i)} \quad (3.11)$$

aqedan gamomdinareobs, rom konturSi faradeis kanoni warmoqmniis uaryofiT emZ-s Semsvl el i nakadisaTvis da dadebiT emZ-s gamomsvl el i nakadisaTvis [75].

amrigad, imisaTvis, rom Sevadginot kirxhofis gantol ebaTa sistema erTfaza transformatorisaTvis, induqciirebul i denebisa da emZebis mimarTul ebebi ki ar unda SevircioT nebsmierad, rogorc es dRemde literaturaSia, aramed unda ganvsazRvrot energiis Senaxvis kanonis Tanaxmad da davakanonoT erTxel da samudamod, rom urTierTinduqcia pirvel ad da meorad gragnil ebs Soris uaryofiTia, xol o meorad gragnil ebs Soris dadebiti. amastanave unda gavitval iswinot nakadebis mimarTul eba erTsaxel a momwerebis mimarT. amit cxadia, gamartivdeba anal izisa da sintezis amocanebis gadawyveta. ar iqneba Seusabamoba Teorisa da praqtikas Soris. [76].

3.3 samfaza transformatoris maTematikuri model is mniSvnel oba da saWi roeba

samfaza transformatoris swori maTematikuri model is Sedgenas da gamoyenebas udidesi mniSvnel oba eniWeba transformatoris optimal uri parametrebis dasadgenad. dRemde ar arsebobs transformatorebis srulyofil i maTematikuri model i, miuxedavad imisa, rom evropis masStabiT transformatorebis parki Seadgens 4 milionze mets da transformorebi xasiaT-debian sakmaod maRal i margi qmedebis koeficientiT, daaxl oebiT 99%. miuxedavad amisa danakargebi gvaqvs el eqtroenergiis moZraobis TiToeul ubanze, rac dakavSirebul ia Zabvebis gardaqnasTan. Tanamedrove qsel ebSic ki transformatorul i gardamqmnel ebit danakargebi Seadgens mTli anad warmoebul i energiis 2%-s anu mTli ani danakargebis 1/3-s.

sabazro urTierTobebis ganvitarebasTan erTad izrdeba energiis Rirebul eba, romelic mZime tvirtad awevs aramarto mosaxl eobas aramed warmoeba aramed warmoeba-dawesebul ebebs. amitom mTel i evropis masStabiT udidesi mniSvnel oba eniWeba energoekonomiuri gamanawil ebel i transformatorebis gamoyenebas. 2005 wl is monacemebiT evrokavSirSi energoekonomiuri transformatorebis gamoyenebit daizoga wel iwadSi daaxl oebiT

22 ml rd kv/sT energia, ramac Seadgina 1.171 ml rd. evro ful ad gamosaxul ebebSi [77].

cnobil ia rom transformatori xasiaTdeba uqmi svl isa da mokl ed SerTvis anu datvirTvis danakargebiT.

mokl ed SerTvis danakargebis Semicireba SeiZl eba Semdegi RonisZiebebis gatarebiT:

- gragnil is gamtaris kveTis gazrdiT, rasac miyavarT winaRobis Semicirebamde da Sesabamisad mcirdeba danakargebic, magram am SemTxvevaSi izrdeba transformatoris gabaritebi da Rirebul eba.

- maRal i gamtarobis masal ebis gamoyeneba, TviT zegamtarobamde, magram am teqnol ogiebma j er-j erobiT ver miaRwies saWi ro doneb.

uqmi svl is danakargebi SeiZl eba Semicirdes Semdegi gziT:

- gul aris kveTis gazrdiT, rasac miyavarT gabaritebisa da Rirebul ebis gazrdamde

- gul aris firfitebis sisqis Semicireba, rac amcirebs grigal ur denebs.

- gul arSi amorful i metal ebis gamoyeneba. am sakiTxSi yvel aze meti rezervebi gagvaCnia. sxvanairad rom vTqvaT danakargebis Semicirebis teqnikuri rezervebi mTI ianad amowurul i ar aris da efeqturobis done SeiZl eba amaRI des ukve cnobil i teqnol ogiebisa da principebis gamoyenebiT.

unda gvaxsovdes rom konstruqciebis Semdgomi srul yofisaTvis mxedvel obaSi unda miviRoT mraval i urTierTdakavSirebul i faqtori dawyebul i gabaritul i zomebidan damTavrebul i xmaurIT aseve minimumamde unda iqnas dayvanil i teqnol ogiuri riski. aqedan gamomdinare srul yofil i maTematikuri model is saWi roeba aucil ebel ia. Cvens mier Sedgenil i model i iTval iswinebs, rogorc transformatoris geometrul i parmetrebis: gragnil ebis xviaTa ricxvi, gul aras saSual o sigrZe da ganivkveTis farTobi, aseve masal is Tvisebebs: gul aras magnitur SeRwevadobasa da magnitur gamtarobas. amitom transfor-

matorebis optimal uri parametrebis dasadgenad aRniSnul i maTematikuri model i did daxmarebas gauwevs transformatorebis daproeqtebisa da kvl evis saqmeSi dasaqmebul special istebs.

3.4 samfaza transformatoris maTematikuri model i uqmi svl is reJimSi

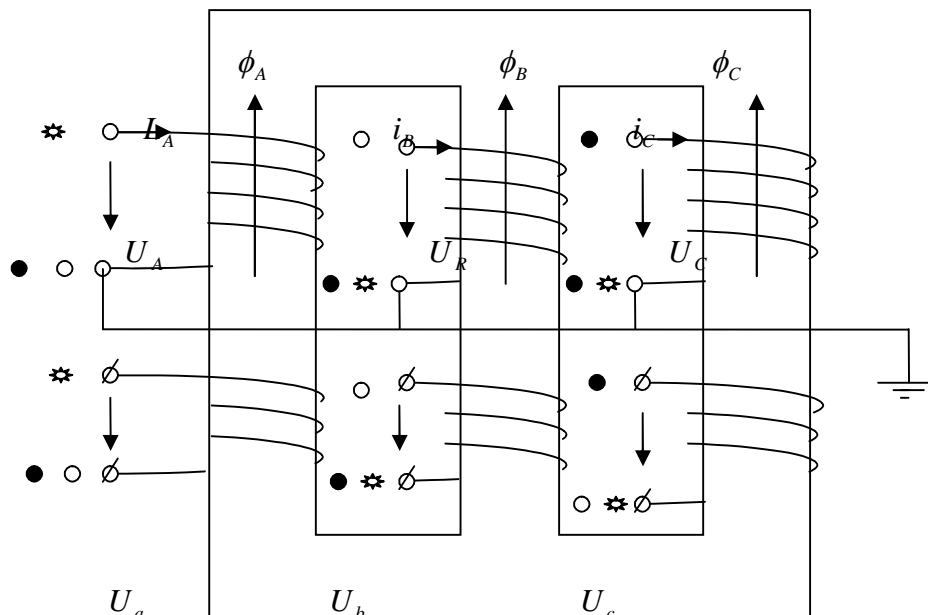
Samfaza transformatorSi adgil i aqvs sami saxis el eqtro-magnitur induqcias: TviTinduqcia, urTierTinduqcia uaryofiT magnituri kavSiriT da urTierTinduqcia dadebiTi magnituri kavSiriT. imisaTvis rom sworad SevadginoT kirxhofis wonas-worobis diferencial uri gantol ebebis sistema, pirvel rigSi saWiroa sworad movniSnoT erTsaxel a momWerebi, ganvsazRvroT induqcirebul i denebisa da emZ-ebis mimarTul eba erTsaxel a momWerebis mimarT, induqcirebul i emZ-ebi ganvixil oT rogorc gareSe emZ-ebi da amis Semdeg daviwoT gantol ebaTa sistemis Sedgena wrfivi el eqtrul i wredebis Teoriis safuZvel ze [78].

ganvixil oT uqmi svl is reJimi, anu roca meoreul i gragnil ebi gaTiSul ia ($i_a = i_b = i_c = 0$). pirvel adi gragnil ebis bol oebi gaertianebul ia erT wertil Si da damiwebul ia. am SemTxvevaSi miReba SeerTeba (Δ/Δ) da gragnil ebis sawyisebis potencial ebi miwis mimarT gansazRvraven Sesabamis fazur Zabvebs. pirvel ad gragnil ebze modebul ia sinusoiduri Zabvebi:

$$\left. \begin{aligned} u_A &= U_m \sin \omega t \\ u_B &= U_m \sin(\omega t - 120^\circ) \\ u_C &= U_m \sin(\omega t + 120^\circ) \end{aligned} \right\} \quad (3.12)$$

es modebul i Zabvebi ganapirobeben pirvel ad gragnil ebSi Sesabamisi i_a, i_b da i_c denebis gavl as. es denebi gragnil ebSi qmni an Φ_A, Φ_B, Φ_C magnitur nakadebs, roml ebic ikvrebian magnituri gamtaris anu fol adis gul aris gavl iT. rogorc viciT, magnituri nakadis wirebi Sekrul i wirebia da fol adis gul arSi gavl is dros es nakadebi erTmaneTis sawinaaRmdegod ikvrebian. TiToeul koWaSi gamaval i denis mier Seqmnil i nakadi gavl enas

axdens danarČeni ori fazis gul arze da rogorc nax.3.3-dan Cans magnitur nakadebs aqvT Semxvedri mimarTul eba e.i. urTierTinduqci uroba uaryofiTi a.

nax. 3.3. samfaza transformatoris eqval enturi Canacvl ebis sqema

amitom aRniSnul i sqemis diferencial uri gantol ebebis sistemas mocemul rejimSi eqneba saxe:

$$\left. \begin{aligned} u_A &= i_A R_A + L_A \frac{di_A}{dt} - M_{AB} \frac{di_B}{dt} - M_{AC} \frac{di_C}{dt} \\ u_B &= i_B R_B - M_{BA} \frac{di_A}{dt} + L_B \frac{di_B}{dt} - M_{BC} \frac{di_C}{dt} \\ u_C &= i_C R_C - M_{CA} \frac{di_A}{dt} - M_{CB} \frac{di_B}{dt} + L_C \frac{di_C}{dt} \end{aligned} \right\} \quad (3.13)$$

Tu mocemul gantol ebaTa sistemaSi maTi simciris gamo ugul vebel vyofT Zabvis vardnebs aqtiur winaRobebze: $i_A R_A, i_B R_B, i_C R_C$, maSin (3.13) gantol ebaTa sistema kompl eqsur saxeSi SegviZi ia warmovadginoT Semdegi saxiT:

$$\left. \begin{aligned} \dot{U}_A &= j\omega L_A \dot{I}_A - j\omega M_{AB} \dot{I}_B - j\omega M_{AC} \dot{I}_C \\ \dot{U}_B &= -j\omega M_{BA} \dot{I}_A - j\omega L_B \dot{I}_B - j\omega M_{BC} \dot{I}_C \\ \dot{U}_C &= -j\omega M_{CA} \dot{I}_A - j\omega M_{CB} \dot{I}_B - j\omega L_C \dot{I}_C \end{aligned} \right\} \quad (3.14)$$

აქედან გამოდინარე ინდუქციურობის მატრიცას სამფაზა ტრანსფორმირების უწყისი რეჟიმის ენებას ხაზს:

$$\begin{pmatrix} L_A & -M_{AB} & -M_{AC} \\ -M_{BA} & L_B & -M_{BC} \\ -M_{CA} & -M_{CB} & L_C \end{pmatrix} \quad (3.15)$$

(3.15) მატრიცის $M_{AB} = M_{BA}$; $M_{BC} = M_{CB}$; $M_{AC} = M_{CA}$ ე.ი. უწყისი რეჟიმის გავსის ურთიერთინდუქციურობის სამი კოეფიციენტი, რომელთაგან ყველა უარყოფითია.

(3.14) განთავსოთ სისტემიდან განისაზღვრებანი უწყისი რეჟიმის დენები პირველად გრანის რეჟიმის დენების მიერ შექმნილი Φ_A, Φ_B, Φ_C მაგნიტური ნაკადების განვლიდან რა მეორადი გრანის რეჟიმის ძაბვები დაინდუქციებენ მათს ურთიერთინდუქციის ემზებს, რომლებიც განსაზღვრავენ შესაბამისი უწყისი რეჟიმის ძაბვების მეორადი გრანის რეჟიმის მომწოდებელს, რომლებსაც ვარდნის დიფერენციალური ხაზის შემდგენელი რადიკალი (ძაბვის ვარდნის აქტიური წინაობაზე უფრო მეტი ყოფილია):

$$\left. \begin{aligned} l_a = -u_a &= -M_{aA} \frac{di_A}{dt} + M_{aB} \frac{di_B}{dt} + M_{aC} \frac{di_C}{dt} \\ l_b = -u_b &= M_{bA} \frac{di_A}{dt} - M_{bB} \frac{di_B}{dt} + M_{bC} \frac{di_C}{dt} \\ l_c = -u_c &= M_{cA} \frac{di_A}{dt} + M_{cB} \frac{di_B}{dt} - M_{cC} \frac{di_C}{dt} \end{aligned} \right\} \quad (3.16)$$

მომწოდებელი განთავსოთ სისტემა კომპლექსური ხაზის შემდგენელი რადიკალი:

$$\left. \begin{aligned} \dot{E}_a = -\dot{U}_a &= -j\omega M_{aA} \dot{I}_A + j\omega M_{aB} \dot{I}_B + j\omega M_{aC} \dot{I}_C \\ \dot{E}_b = -\dot{U}_b &= j\omega M_{bA} \dot{I}_A - j\omega M_{bB} \dot{I}_B + j\omega M_{bC} \dot{I}_C \\ \dot{E}_c = -\dot{U}_c &= j\omega M_{cA} \dot{I}_A + j\omega M_{cB} \dot{I}_B - j\omega M_{cC} \dot{I}_C \end{aligned} \right\} \quad (3.17)$$

(3.17) განთავსოთ სისტემიდან განისაზღვრება ტრანსფორმირების მეორადი გრანის რეჟიმის ძაბვები, რომლებიც უწყისი რეჟიმის ამ გრანის რეჟიმის მომწოდებელი ძაბვის ტოლია სეზონების ნიშნით.

3.5. samfaza transformatoris maTematikuri model i datvirTvis reJimSi

maTematikuri model ireba warmoadgens adamianis mier gare samyaros movl enebis Secnobis erT-erT ZiriTad instruments. igi aris real uri obieqtis, procesis an sistemis Seswavl is saSual eba maTi maTematikuri model iT Secvl is gziT, romel ic ufro mosaxerxebel ia gamomTvl eli manqanis gamoyenebiT eqsperimentul i kvl evebis Catarebisas. maTematikuri model irebis qveS igul isxmeba Sesaswavl i movl enis ZiriTadi kanonzomierebani da kavSirebi. igi samecniero-teqnikuri progresis ganuyofel i nawil ia. Ees aris meTodol ogia, romel ic ar cvl is samecniero discipl inebis, ar uwevs maT konkurencias, magram monawil eobs yvel a sferoSi mimdinare SemoqmedebiT kvl evebSi.

maTematikuri model is ageba niSnavs ama Tu im processa da movl enas Soris kavSiris gansazRvras, maTematikuri aparatis Seqmnas, romel ic saSual ebas gvaZl evs raodenobrivad da xarixobrivad gamovsaxoT kavSiri special istisaTvis sainteresო fizikur sidideebsa da im faqtorebs Soris, roml ebic gavl enas axdenen sabol oo Sedegze.

maTematikuri model irebis warmatebas ganapirobebs yvel a Semadgenel i rgolis erTnairad Rrma damuSaveba. triadaze model i-al goriTmi-programa dayrdnobiT mkvl evars xel T aqvs universal uri, moqnil i da iafi instrumenti, romel ic Tavidan yal ibdeba sacdel i amocanebis nakrebis gadawyvetis safuZvel ze.

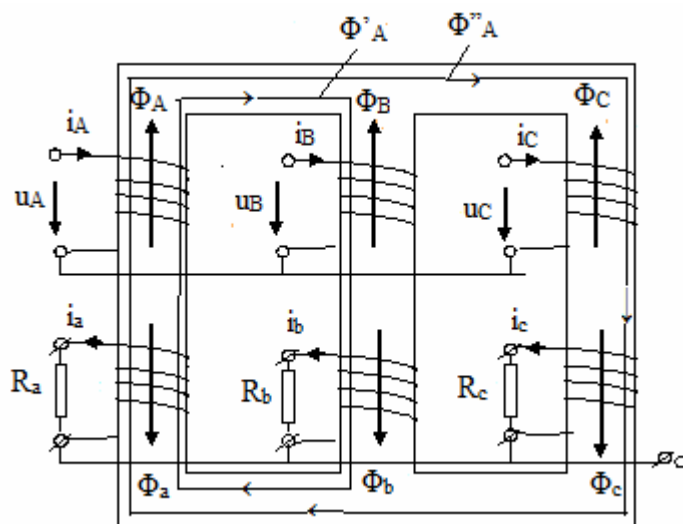
gasul i saukunis 60-70 wl ebi gansakuTrebiT nayofieri gamodga el eqtroteqnikis Teoriul i probl emebis ganviTarebis Tval sazrisiT. egm-is ganviTarebam, maTi gamoyenebis efeqturobis aucil ebel ma amaRl ebam gansazRvra el eqtrul i wredebis Teoriis sferoSi axal i Teoriul i midgomebis damuSaveba. egm-is unarma dai maxsovros ricxvTa didi masivebi, Seasrul os l ogikuri operaciebi, aiZul a mecnierebi gadaexedaT el eqtrul i wredis gaangariSebis meTodebisaTvis. warmoiqmna im meTodebis ganviTarebis moTxovna, roml ebic yvel aze metad gamoiyeneben egm-

ის სპეციფიკურ თავისებურებას. ასეთ მეთოდებს მიეკუთვნება ელექტრული წრედების განთვლების ფორმირებისა და ამოხსნის მატრიცული მეთოდი. ცენტრალური დიდი მოცულობის სამუშაოს მიუხედავად, ელექტროტექნიკის თეორიული პრობლემების განვითარების ტალღის აწევა და აწევა აუცილებელია და ამის საფუძველზე მიღებული შედეგების უმარტივესი სეფაზება.

ზუსტი ინფორმაციის გადამცემა და გარდაცემის საკითხთან დაკავშირებით, მისი წრედების თეორიის ზოგიერთი საკითხის გადამცემის მეთოდიკის გარკვეული ცვლილებების შეტანა. მაგალითად, ასეთ საკითხს მიეკუთვნება ინდუქციურად დაკავშირებული წრედების მათემატიკური მოდელები, რომლის ტიპური მაგალითია ელექტროენერჯის გადამცემის უნივერსალური ოვანის ელემენტი - სამფაზა ტრანსფორმირი.

ნახ.3.4-ზე ნაჩვენებია დავირტული სამფაზა ტრანსფორმირის მანტიური ნაკადების მარტული ებანი, რომელიც შესაბამის დენტად დაკავშირებულია ბურის ვესიტ.

სამუშაოს მისიანია დავირტული სამფაზა ტრანსფორმირის ცალსახა მათემატიკური მოდელი სეგენა, რომელიც შესაბამისა ამ ტრანსფორმირის მიმდინარე ფიზიკურ პროცესებს.

ნახ.3.4 დავირტული სამფაზა ტრანსფორმირის მანტიური ნაკადის მარტული ებანი.

rogorc cnobil ia magnituri nakadebis wirebi Sekrul i wirebia. TiToeul i fazis gragnil Si gamaval i denis mier Seqmnil i nakadi iyofa or nawil ad da ganWol avs danarCeni ori fazis gragnil ebs xviebs da aRZravs maTSi urTierTinduqciis emZ-ebs. magal iTad, A fazaSi gamaval i i_A denis mier Seqmnil i nakadi Φ_A Sedgeba ori nawil isagan da tol ia:

$$\Phi_A = \Phi'_A + \Phi''_A, \quad (3.18)$$

am nakadis nawil i Φ'_A ganWol avs B fazis rogorc maRal i, ise dabal i Zabvis gragnil ebs da orive maTganSi aRZravs urTierTinduqciis emZ-ebs, xol o Φ''_A ganWol avs C fazis rogorc maRal i ise dabal i Zabvis gragnil ebs da aseve maTSic aRZravs urTierTinduqciis emZ-ebs. anal ogiurad gveqneba danarCen fazebSi gamaval i i_B da i_C denebis mier Seqmnil i Φ_B da Φ_C magnituri nakadebisaTvisac, roml ebic Sesabamisad ganWol aven A,C da A,B fazebis maRal i da Ddabal i Zabvis gragnil ebs (naxazis gadatvirTvis gamo $\Phi'_B, \Phi''_B, \Phi'_C$ da Φ''_C nakadebi naCvenebi ar aris).

transformatorebis gantol ebebis Sedgenisas naSromSi [78] cal saxad gaTval iswinebul ia mxol od erTsaxel a momWerebi da transformatoris pirvel ad da meoreul gragnil ebs Soris urTierTinduqciurobis uaryofiTi niSani, magram gaTval iswinebul i ar aris Tu romel sistemaSia Caweril i gantol ebaTa sistema. aseve igi Sedgenilia im SemTxvevisaTvis, rodesac transformatoris meoreul i gragnil i mokl ed aris SerTul i. naSromSi [79] damtkicebul ia, rom Semxvedri SeerTebis mqone induqciurad dakavSirebul wredebisaTvis gantol ebaTa sistemis SedgenisaTvis gaTval iswinebul i unda iqnes erTsaxel a momWerebi, urTierTinduqciis uaryofiTi niSani da sistemis yvel a gantol eba unda Caiweros raime erTsa da imave aTvl is sistemaSi.

aRniSnul idan gamomdinare nax.3.4-ze mocemul i sqemisaTvis vadgenT gantol ebaTa sistemas kirxhofis II kanonis safuZvel ze Φ_A nakadis aTvl is sistemaSi. Tu gaviTval iswinebT, rom meoreul gragnil Si:

$$u_a = i_a R_a ; u_b = i_b R_b ; u_c = i_c R_c \quad (3.19)$$

maSi n gveqneba:

$$\begin{aligned} u_A &= r_A i_A + L_A \frac{di_A}{dt} - M_{Aa} \frac{di_a}{dt} - M_{AB} \frac{di_B}{dt} + M_{Ab} \frac{di_b}{dt} - M_{AC} \frac{di_C}{dt} + M_{Ac} \frac{di_c}{dt} \\ -u_a &= r_a i_a - M_{aA} \frac{di_A}{dt} + L_a \frac{di_a}{dt} + M_{aB} \frac{di_B}{dt} - M_{ab} \frac{di_b}{dt} + M_{aC} \frac{di_C}{dt} - M_{ac} \frac{di_c}{dt} \\ u_B &= r_B i_B - M_{BA} \frac{di_A}{dt} + M_{Ba} \frac{di_a}{dt} - L_B \frac{di_B}{dt} - M_{Bb} \frac{di_b}{dt} - M_{BC} \frac{di_C}{dt} + M_{Bc} \frac{di_c}{dt} \\ -u_b &= r_b i_b + M_{bA} \frac{di_A}{dt} - M_{ba} \frac{di_a}{dt} - M_{bB} \frac{di_B}{dt} + L_b \frac{di_b}{dt} + M_{bC} \frac{di_C}{dt} - M_{bc} \frac{di_c}{dt} \\ u_C &= r_C i_C - M_{CA} \frac{di_A}{dt} + M_{Ca} \frac{di_a}{dt} - M_{CB} \frac{di_B}{dt} + M_{Cb} \frac{di_b}{dt} + L_C \frac{di_C}{dt} - M_{Cc} \frac{di_c}{dt} \\ -u_c &= r_c i_c + M_{cA} \frac{di_A}{dt} - M_{ca} \frac{di_a}{dt} + M_{cB} \frac{di_B}{dt} - M_{cb} \frac{di_b}{dt} - M_{cC} \frac{di_C}{dt} + L_c \frac{di_c}{dt} \end{aligned} \quad (3.20)$$

(3.19) is gaTval iswinebiT da gantol ebaTa sistemis wevrobriv dal agebiT (3.20) sistema kompl eqsur saxesi miRebs (3.21) saxes:

$$\begin{aligned} \dot{U}_A &= (r_A + j\omega L_A) \dot{I}_A - j\omega M_{Aa} \dot{I}_a - j\omega M_{AB} \dot{I}_B + j\omega M_{Ab} \dot{I}_b - j\omega M_{AC} \dot{I}_C + j\omega M_{Ac} \dot{I}_c \\ 0 &= -j\omega M_{aA} \dot{I}_A + (r_a + R_a + j\omega L_a) \dot{I}_a + j\omega M_{aB} \dot{I}_B - j\omega M_{ab} \dot{I}_b + j\omega M_{aC} \dot{I}_C - j\omega M_{ac} \dot{I}_c \\ \dot{U}_B &= -j\omega M_{BA} \dot{I}_A + j\omega M_{Ba} \dot{I}_a + (r_B + j\omega L_B) \dot{I}_B - j\omega M_{Bb} \dot{I}_b - j\omega M_{BC} \dot{I}_C - j\omega M_{Bc} \dot{I}_c \\ 0 &= j\omega M_{bA} \dot{I}_A - j\omega M_{ba} \dot{I}_a - j\omega M_{bB} \dot{I}_B + j\omega (r_b + R_b + j\omega L_b) \dot{I}_b + j\omega M_{bC} \dot{I}_C - j\omega M_{bc} \dot{I}_c \\ \dot{U}_C &= -j\omega M_{CA} \dot{I}_A + j\omega M_{Ca} \dot{I}_a - j\omega M_{CB} \dot{I}_B + j\omega M_{Cb} \dot{I}_b + (r_C + j\omega L_C) \dot{I}_C - j\omega M_{Cc} \dot{I}_c \\ 0 &= j\omega M_{cA} \dot{I}_A - j\omega M_{ca} \dot{I}_a + j\omega M_{cB} \dot{I}_B - j\omega M_{cb} \dot{I}_b - j\omega M_{cC} \dot{I}_C + (r_c + R_c + j\omega L_c) \dot{I}_c \end{aligned} \quad (3.21)$$

miRebul gantol ebaTa sistemaSi, datvirTvis winaRobasTan SedarebiT, maTi Zal ian mcire mniSvel obebis gamo SeiZl eba ugul vebel vyoT gragnil ebis aqtiuri winaRobebi $r_A, r_B, r_C, r_a, r_b, r_c$, ris Semdegac SeiZl eba SevadginoTY winaRobaTa matrica, romel sac aqvs qvemoT moyvani i saxes:

$$\begin{vmatrix} j\omega L_A & -j\omega M_{Aa} & -j\omega M_{AB} & j\omega M_{Ab} & -j\omega M_{AC} & j\omega M_{Ac} \\ -j\omega M_{aA} & (R_a + j\omega L_a) & j\omega M_{aB} & -j\omega M_{ab} & j\omega M_{aC} & -j\omega M_{ac} \\ -j\omega M_{BA} & j\omega M_{Ba} & j\omega L_B & -j\omega M_{Bb} & -j\omega M_{BC} & j\omega M_{Bc} \\ j\omega M_{bA} & -j\omega M_{ba} & -j\omega M_{bB} & (R_b + j\omega L_b) & j\omega M_{bC} & -j\omega M_{bc} \\ -j\omega M_{CA} & j\omega M_{Ca} & -j\omega M_{CB} & j\omega M_{Cb} & j\omega L_C & -j\omega M_{Cc} \\ j\omega M_{cA} & -j\omega M_{ca} & j\omega M_{cB} & -j\omega M_{cb} & -j\omega M_{cC} & (R_c + j\omega L_c) \end{vmatrix} \quad (3.22)$$

moce mul (3.22) winaRobaTa matricaSi zogierTi koeficienti erTmaneTis tol ia. davadginoT tol i koeficientebi da Semovitanot gamartivebul i aRniSvnebi [80]. transformatoris pirveladi gragnil ebis xviaTa ricxvebi erTmaneTis tol ia $W_A = W_B = W_C = W_1$. III-s magvari gul aris A da C fazebis magnituri gamtarebis saSual o sigrZe erTmaneTis tol ia $\square_A = \square_C$, xol o \square_B gansxvavebul ia, amitom fazebis pirveladi gragnil ebis induqciurobebi tol ia:

$$\begin{aligned} L_A = L_C &= W_1^2 \lambda_1 = W_1^2 \mu \mu_0 \frac{l_1}{S} \\ L_B &= W_1^2 \lambda_2 = W_1^2 \mu \mu_0 \frac{l_2}{S} \end{aligned} \quad (3.23)$$

sadac, μ – magnitogamtaris fardobiTi magnituri SeRwevado-baa da misi mniSvneloba aiReba specialuri cxril ebidan foladis markis mixedviT; μ_0 - vakuumis magnituri SeRwevadoba da tol ia $\mu_0 = 4\pi 10^{-7}$ hn/m; S – magnituri gamtaris ganivkvetis farTobia. anal ogiurad meoreul i gragnil ebisatvis gveqneba:

$$\begin{aligned} L_a = L_c &= W_2^2 \lambda_1 = W_2^2 \mu \mu_0 \frac{l_1}{S} \\ L_b &= W_2^2 \lambda_2 = W_2^2 \mu \mu_0 \frac{l_2}{S} \end{aligned} \quad (3.24)$$

Seizl eba miviRoT, rom gragnil ebs Soris kavSiris koeficienti $K=1$ amitom urTierTinduqciurobebi tol ia:

$$\begin{aligned} M_{AB} = M_{BA} = M_{BC} = M_{CB} &= K\sqrt{L_A L_B} = M_1; \quad M_{AC} = M_{CA} = K\sqrt{L_A L_C} = M_2 \\ M_{ab} = M_{ba} = M_{bc} = M_{cb} &= K\sqrt{L_a L_b} = M_3; \quad M_{ca} = M_{ac} = K\sqrt{L_c L_a} = M_4 \\ M_{Aa} = M_{aA} = M_{Cc} = M_{cC} &= M_{Ac} = M_{cA} = M_{Ca} = M_{aC} = K\sqrt{L_A L_a} = M_5 \quad (3.25) \\ M_{Ab} = M_{bA} = M_{Cb} = M_{bC} &= K\sqrt{L_A L_b} = M_6; \quad M_{Bb} = M_{bB} = K\sqrt{L_B L_b} = M_7 \\ M_{Ba} = M_{aB} = M_{Bc} = M_{cB} &= K\sqrt{L_B L_a} = M_8 \end{aligned}$$

gragnil ebis srul i winaRobebi tol ia:

$$\begin{aligned}
\underline{Z}_A &= j\omega L_A = Z_A e^{j90^\circ}; \text{ ևս } Z_A = \omega L_A; \\
\underline{Z}_a &= R_a + j\omega L_a = \sqrt{R_a^2 + (\omega L_a)^2} e^{j \arctg \frac{\omega L_a}{R_a}} = Z_a e^{j\varphi_a}; \\
Z_a &= \sqrt{R_a^2 + (\omega L_a)^2}; \quad \varphi_a = \arctg \frac{\omega L_a}{R_a}; \\
\underline{Z}_B &= j\omega L_B = Z_B e^{j90^\circ}; \text{ ևս } Z_B = \omega L_B; \\
\underline{Z}_b &= R_b + j\omega L_b = \sqrt{R_b^2 + (\omega L_b)^2} e^{j \arctg \frac{\omega L_b}{R_b}} = Z_b e^{j\varphi_b}; \\
Z_b &= \sqrt{R_b^2 + (\omega L_b)^2}; \quad \varphi_b = \arctg \frac{\omega L_b}{R_b}; \\
\underline{Z}_C &= j\omega L_C = Z_C e^{j90^\circ}; \text{ ևս } Z_C = \omega L_C; \\
\underline{Z}_c &= R_c + j\omega L_c = \sqrt{R_c^2 + (\omega L_c)^2} e^{j \arctg \frac{\omega L_c}{R_c}} = Z_c e^{j\varphi_c}; \\
Z_c &= \sqrt{R_c^2 + (\omega L_c)^2}; \quad \varphi_c = \arctg \frac{\omega L_c}{R_c};
\end{aligned} \tag{3.26}$$

radgan samrewel o sixSire $f = 50$ hc, ami tom yvel a SemTxvevaSi $\omega = 2\pi f = 314$ radiani/wm; xol o (3.23), (3.24), (3.25) da (3.26)- is gaTval iswinebi T (3.22) winaRobebis matrica mi iRebs saxes:

$$\left\| \begin{array}{cccccc}
Z_A & -j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & -j\omega M_2 & j\omega M_5 \\
-j\omega M_5 & Z_a & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & j\omega M_5 & -j\omega M_4 \\
-j\omega M_1 & j\omega M_6 & Z_B & -j\omega M_7 & -j\omega M_1 & j\omega M_8 \\
j\omega M_6 & -j\omega M_3 & -j\omega M_7 & Z_b & j\omega M_6 & -j\omega M_3 \\
-j\omega M_2 & j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & Z_C & -j\omega M_5 \\
j\omega M_5 & -j\omega M_4 & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & -j\omega M_5 & Z_c
\end{array} \right\| \tag{3.27}$$

(3.27) winaRobaTa matrica warmoadgens (3.21) sistemis mTavar ganmsazRvrel s, anu

$$\Delta = \left\| \begin{array}{cccccc}
I_A & I_a & I_B & I_b & I_C & I_c \\
Z_A & -j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & -j\omega M_2 & j\omega M_5 \\
-j\omega M_5 & Z_a & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & j\omega M_5 & -j\omega M_4 \\
-j\omega M_1 & j\omega M_6 & Z_B & -j\omega M_7 & -j\omega M_1 & j\omega M_8 \\
j\omega M_6 & -j\omega M_3 & -j\omega M_7 & Z_b & j\omega M_6 & -j\omega M_3 \\
-j\omega M_2 & j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & Z_C & -j\omega M_5 \\
j\omega M_5 & -j\omega M_4 & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & j\omega M_6 & Z_c
\end{array} \right\| \tag{3.28}$$

(3.28) sistemaSi TiToeul i saZiebel i denis qveS moTavsebul ia maTi koeficientebi. garda mTavari determinantisa (Δ) denebis gansazRvrisaTvis gvesaWi roeba damatebiTi ganmsazRvrel ebi. damatebiTi ganmsazRvrel is misaRebad denebis qveS moTavsebul i koeficientebi unda Seicval os (3.21) sistemis

marcxena nawil Si arsebul i Tavisufal i wevreb iT. magal iTad \dot{I}_A denis damatebi Ti gansazRvrel i ganisazRvreba (3.29) matriciT.

$$\Delta \dot{I}_A = \begin{vmatrix} \dot{U}_A & -j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & -j\omega M_2 & j\omega M_3 \\ 0 & Z_a & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & j\omega M_5 & -j\omega M_4 \\ \dot{U}_B & j\omega M_6 & Z_B & -j\omega M_7 & -j\omega M_1 & j\omega M_8 \\ 0 & -j\omega M_3 & -j\omega M_7 & Z_b & j\omega M_6 & -j\omega M_3 \\ \dot{U}_C & j\omega M_5 & -j\omega M_1 & j\omega M_6 & Z_c & -j\omega M_5 \\ 0 & -j\omega M_4 & j\omega M_8 & -j\omega M_3 & j\omega M_6 & Z_c \end{vmatrix} \quad (3.29)$$

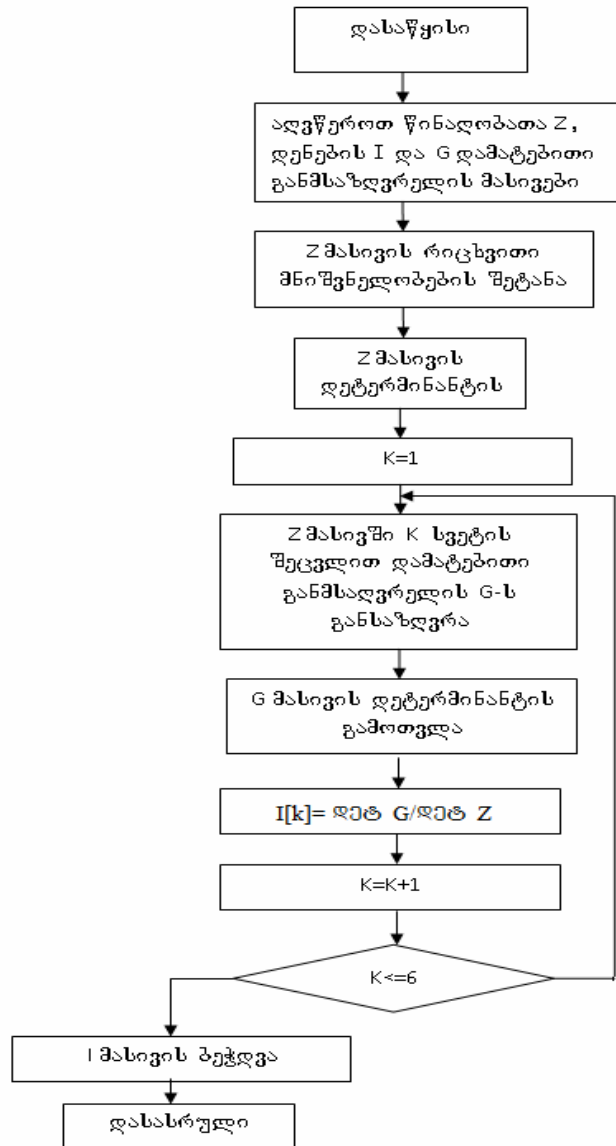
saZiebel i \dot{I}_A deni ganisazRvreba formul iT:

$$\dot{I}_A = \Delta \dot{I}_A / \Delta \quad (3.30)$$

anal ogi urad ganisazRvreba danarCeni denebic:

$$\dot{I}_a = \Delta \dot{I}_a / \Delta; \dot{I}_B = \Delta \dot{I}_B / \Delta; \dot{I}_b = \Delta \dot{I}_b / \Delta; \dot{I}_c = \Delta \dot{I}_c / \Delta; \dot{I}_e = \Delta \dot{I}_e / \Delta \quad (3.31)$$

denebis gansazRvrisaTvis nax.3.5-ze warmodgenilia transformatoris gantol ebaTa sistemis amoxsnis bl ok-sqema, roml is mixedvi Tac SesaZI ebel ia programis Sedgena.

ნახ.3.5. დასაწყისი და სამფაზო ტრანსფორმირების გეგმა
 სისტემის ამოხსნის ბი-ოკ-სგემა.

Tavi IV. Zal uri zeTiani transformatorebis diagnostikis Tanamedrove meTodebi

4.1. Zal ur transformatorSi ganviTarebadi defeqtebis gansazRvris al goriTmi

Zal uri transformatoris daZvel ebis procesSi misi izolacia ganicdis mTel rig fiziko - qimiur cvl il ebobs. am dros gamoiyofa daSi is produqtebi - myari, Txevadi da airisebri nivTierebebi. cel ul ozisagan damzadebul i myari saizolacio masal ebi (qaRal di da muyao) nel i daZvel ebis dros gamoyofen airebs; maT ricxvSi wyal badi da dabal mol ekul uri naxSirwyal badebi, aseve naxSirbadis Jangi da orJangi, roml ebic warmoiqmnebian cel ul ozis daJangvisas. airebi warmoiSveba aseve zeTis daZvel ebisas. amasTanave airis gamoyofis intensivoba damokidebul ia el eqtrul i vel is daZabul obasa da zeTis qimiur Semadgenl obaze; obieqtis muSaobis reJimze; eqspl uataciis xangrZl ivobaze; gamoyenebul masal ebze da mTel rig faqtorebze, romel Ta gaTval iswinebac yovel Tvis advil i ar aris gamoyofil i airebis ricxvSi garda naxSiris Jangisa CO da orJangisa CO₂, gvaqvs aseve wyal badi HO₂, meTani CH₄, eTani C₂H₆, eTil eni C₂H₄ da acetil eni C₂H₂ [54].

airebis zeTSi xsnadoba proporciul ia gareSe wnevisa da 20-100⁰C temperaturis diapazonSi temperaturis wrfivi funqciaa. magal iTad, wyal badisaTvis zeTSi xsnadoba mocul obaSi 7 %-ia, azotisa -8,6%, haerisa- 10,3 %, meTania -30 %,acetil inisa - 400 % da a.S.

izolaciis darRvevis dros, romel ic dakavSirebul ia dazianebis arsebobaTan airebis gamoyofis intensivobis procesi mkveTrad izrdeba; aseve SeiZl eba Seicval os airebis Semadgenl oba da maTi Tanafardoba.

dadgenil ia, rom transformatoris defeqtis TiToeul saxes Seesabameba airebis gansazRvrul i nakrebi da maTi Tanafardoba [55].

ganviTarebadi defeqtebis Sexaseb codnis baza Seicavs mraVal wess, romel Tagan TiToeul i xasiaTdeba ndobis koeficientiT. codnis bazis safuZvel s Seadgens rekomendaciebi [56].

wesebis ndobis koeficienti damokidebul ia masSi Semaval i parametrebis gansazRvrul obaze. Tu erTi an ramdenime parametri gansazRvrul i ar aris, maSin wesebis ndobis koeficienti mcirdeba, rac aisaxeba am wesebis gavl eniT sabol oo Sedegze.

magal iTad, informaciis mTI iani mocul oba sistemaSi miwodeba maSin, roca cnobil ia yvel a airis koncentraciebi. amastanave nebismieri airis ricxviTi mniSnel obebis gverdiT Sesazl ebel ia arsebobsdes Semdegi SemTxvevebi:

- airi saerTod ar arsebobs;
- aris airis mcire raodenoba (kval i);
- airis arseboba an ar arseboba gansazRvrul i ar aris.

ukanasknel i SemTxveva aris im wesis ndobis koeficientis cvl il ebis mizezi, romel Sic Sedis Sesabamisi airi.

damuSavebul i al goriTmi iZl eva saSual ebas miviRoT diagnozi im SemTxvevaSic ki, roca erTi airi mainc namdvil ad aris dafiqsirebul i, xol o danarCenebis mimarT ar gvaqvs mkafio informacia. bunebrivia, rom am SemTxvevebSi faqturi da prognozirebadi defeqtebis Tanxvedris al baToba mcirdeba.

transformatoris diagnostikis procesSi ramdenime gazomvis arsebobisas mimdevrobiT CairTveba axal i wesebi da xdeba defeqtebis TandaTanobiTi dazusteba. miRebul ia, rom transformatoris erTi airis koncentraciis zRvrul i dasaSvebi mniSnel obis gadametebis drosac ki gaaCnia defeqti.

TiToeul i transformatori defeqtis SemCnevis dros dgeba kontrol is qveS. situaciis dazustebis mizniT xuTi dRis Semdeg tardeba ganmeorebiTi anal izi. morigi anal izis dadebiTi Sedegis (ar aris defeqti) SemTxvevaSi dafiqsirdeba transformatorSi mimdinare procesebis normal izacia da transformatori avtomaturad moixsneba kontrol idan.

defektis prognozirebasTan erTad formirdeba transformatoris teqnikuri momsaxureobis Semdgomi RonisZiebebi. am dros dawvril ebiTYanal izdeba defektis ganviTarebis teqnologia, romelic xasiaTdeba niSnebiT 0 an 1.

magal iTisaTvis, ganvixil oT defektis ganviTarebis teqnologia transformatorSi airebis zRvruli koncentraciis anal izis SemTxvevisaTvis.

- o transformatorSi anal izis momentSi defeqtebis arsebobis aRmricxveli avRniSnoT P1-iT. (Tu transformatorSi adgili aqvs zeTis zRvruli koncentraciis gadametebas, maSin igi tolia 0, xolo Tu ara -1);
- o erTi airis mainc koncentraciis zrdis siCqare TveSi 10 %-ze metia - P2 (0 - zrda naklebia 10 %-ze, 1- zrda metia 10 %-ze);
- o mocemul transformatorSi zedized defeqtebis SemCnevis raodenoba - P3 (0- SemCneuli defeqtebis raodenoba naklebia an toli 2-ze, 1- metia 2-ze);
- o erTi airis mainc koncentraciis TveSi zrdis siCqaris 10%-ze meti zrdis zedized SemTxvevebis raodenoba - P4 (0- koncentraciis zrdis siCqare SemCneulia naklebian toli 2-ze, 1- meti 2-ze);
- o airebis zrdis daCqareba - P5 (0 - progresirebadi zrdis raodenoba yovel i Semdgomi gazomvisas naklebian toli 1-ze, 1- metia 1-ze);
- o faqtorebis arseboba, romlebic xels uwyoben airebis koncentraciis gardas -PP6 (0- faqtorebs aqvs adgili, 1- faqtorebi ar aris);
- o faqtorebis arseboba, romlebic xels uwyoben airebis koncentraciis Semcirebas -PP7 (0- faqtorebs aqvs adgili, 1- faqtorebi ar aris);
- o zeTis ukanasknel sinjSi acetil enis ZiriTadi airis saxiT arseboba - P8 (0- ar aris ZiriTadi airi, 1- aris ZiriTadi airi);

- o zeTis ukanasknel sinj Si naxSirbadis Jangisa da orJangis ZiriTadi airis saxiT arseboba -P9 (0- sinj Si es airebi ar aris, 1- sinj Si aris erTi airi mainc);

magal iTi. CavataroT TPДH-40000/110 Zal ovani transfor- matoris diagnostikuri anal izi cxril i 4.1-Si moyvanil i zeTis erTeul ovan mocul obaSi airebis koncentraciis mniSvnel obebi wina da ukanasknel i gazomvebis Sedegebis mixedviT.

anal izi Catarebul ia meorejer, defeqtis pirvel i SemCnevidan erTi Tvis Semdeg.

cxril i 4.1. zeTis erTeul ovan mocul obaSi airebis koncentraciis mniSvnel obebi

TariRi	H ₂	CH ₄	C ₂ H ₂	C ₂ H ₄	C ₂ H ₆	CO	CO ₂
01.03.2011	0.002	0.01	0.001	0.02	0.7	ganusazR.	0.4
01.04.2011	0.003	0.02	0.02	0.05	ganusazR.	ganusazR.	0.5

pirvel rigSi unda ganvsazRvroT airebis zRurbl uri, zRvrul i, fardobiTi koncentraciisa da koncentraciis cvl il ebis absol uturi da fardobiTi siCqareebi. yvel a es parametri gansazRvrul ia normebiTa da formul ebiT. I literatura [54] -is mixedviT maTi mniSvnel obebi moyvanil ia cxril i 4.2 -Si.

cxril i 4.2. normebiT gansazRvrul i parametrebi

parametri	H ₂	CH ₄	C ₂ H ₂	C ₂ H ₄	C ₂ H ₆	CO	CO ₂
zRurbl uri koncentrac.	0.0005	0.0005	0.00005	0.0005	0.0005	0.005	0.005
zRvrul i koncentrac	0.01	0.01	0.001	0.01	0.005	0.02	0.3
<u>fardobiTi koncentracia</u>	<u>0.3</u>	<u>2</u>	<u>19.9</u>	<u>5</u>	<u>ganusaz.</u>	<u>ganusaz.</u>	<u>1.67</u>
koncentraciis cvl il ebis absol uturi siCqare	0,010	0.1071	0.2036	0.321	ganusaz.	ganusaz.	0.107
koncentraciis cvl il ebis fardobiTi siCqare	53.571	107.143	2035.7	160.71	ganusaz.	ganusaz.	26.78

cxrili 4.2-is monacemebis safuZvel ze fardobiTi koncentraciis mniSvel obebis mixedviT xdeba airis koncentraciis xasiaTis gansazRvra. rogorc am cxrili is fardobiTi koncentraciis striqonidan Cans: H₂ - aris maxasiaTebel i airi mcire Semcvel obiT; CH₄ da C₂H₄ -arian maxasiaTebel i airebi maRal i Semcvel obiT; C₂H₂ da CO₂ - ZiriTadi airebia; C₂H₆ da CO airebi ar arseboben.

rogorc cxrili 4.2 -dan Cans oTxi airis (CH₄, C₂H₂, C₂H₄, CO₂) fardobiTi koncentraciis mniSvel obebi aRemateba zRvrul mniSvel obebs. am dros mimdinareobs yvel a airis koncentraciis zrda 10 %-ze meti absoluturi siCqariT. MmaSasadame, saxezea ganviTarebadi defeqtis arseboba. ganviTarebadi defeqtis arsebobs Semdeg SemuSavebuli unda iqnes rekomendaciaTa krebuli. erTi mxriv defeqtis damaxasiaTebel niSnebsa da misi ganviTarebis process, xolo meores mxriv defeqtis gamovlenis dazustebisa da Sedegebis lokalizaciis rekomendaciebis nakrebs Soris arsebobs garkveuli kavSiri, romelic moyvanilia cxrili 4.3 -Si

cxrili 4.3. kavSiri niSanTa da rekomendaciebis nakrebebs Soris.

ni SanTa nakrebi									rekomendaciebis nakrebi					
P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	C1	C2	C3	C4	C5	C6
1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	18	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	0	0	0	3	11	14	0	0	0
1	1	0	0	0	0	0	1	1	3	9	14	0	0	0
1	1	1	1	1	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0
1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
1	0	1	0	0	1	1	0	0	3	10	15	18	0	0
1	0	1	0	0	0	0	0	0	5	6	7	9	14	0
1	0	1	1	0	1	0	0	0	3	4	9	0	0	0
1	1	1	1	0	0	0	0	0	3	9	15	0	0	0
1	1	1	1	0	0	1	0	1	2	3	15	0	0	0

1	1	1	1	0	0	0	1	0	2	3	0	0	0	0
1	1	1	1	0	0	0	0	1	2	3	19	0	0	0
1	1	0	0	0	0	1	1	0	2	3	0	0	0	0
1	1	1	0	0	0	0	0	0	3	10	9	0	0	0
1	1	1	1	0	0	0	1	1	2	3	10	0	0	0
1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	0	1	3	18	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	0	0	1	3	9	14	0	0	0
1	1	1	0	0	0	0	1	1	2	15	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	0	1	3	14	0	0	0	0
1	1	1	0	0	0	0	0	1	2	15	0	0	0	0
1	0	1	0	0	0	0	0	1	3	9	0	0	0	0
1	0	1	0	0	0	0	1	1	3	10	0	0	0	0
1	1	1	0	1	0	0	1	1	2	15	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	0	1	0	3	9	14	0	0	0
1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	1	1	0	1	3	14	0	0	0	0
1	1	0	0	0	1	1	0	1	3	14	0	0	0	0
<u>1</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
1	1	1	0	1	1	1	0	1	2	15	0	0	0	0

defeqtis ganvi Tarebis Ti Toeul i situacia er Tmni Svne-
 l ovnad gansazRvravs ni Snebis sias. Cvens mier moyvani l
 magal iTSi:

- adgil i aqvs zRvrul i koncentraciis gadaWarbebas,
 maSasadame P1=1.

- airebis koncentraciis zrdis siCqare metia 10 %-ze,
 maSasadame P2=1.

- SemCneul i defeqtebis raodenoba tol ia 2, maSasadame P3=0.

- siCqaris 10 %-ze metad gadaWarbebis raodenoba tol ia 1,
 maSasadame P4=0.

- nimuSSi pirvel ad iqna dafiqsirebul i airebis zrdis
 maqsimal uri siCqare, maSasadame P5= 0.

- ar Catarebul a iseTi RonisZiebani, roml ebic xel s uwyobdnen
 airebis koncentraciis zrdis, maSasadame P6 =1.

- ar Catarebul a iseTi RonisZiebani, roml ebic xel s uwyobdnen
 airebis koncentraciis Secirebas, maSasadame P7 =1.

- acetil eni nimuSSi ZiriTadi airia, maSasadame P8 =1.
- NnimuSSi adgil i aqvs CO an CO2, maSasadame P9 =1.

miRebul i niSnebis sias cxril i 4.3 - Si Seesabameba qvemodan meore striqoni, roml is gaswvriw mocemul ia saWiwo RonisZieebis nomrebi #2 da #3. am nomrebi mixedviT zeTSi gaxsnil i airebis Sedegebis safuZvel ze konkretul i gamocdebis prioritetul Catarebaze rekomendaciebi mocemul ia cxril i 4.4-Si. am cxril idan airCeva Casatarebel i RonisZieebi: transformatorebis dagegmil i gamoyvana muSaobidan (#2) da Catardes zeTSi gaxsnil i airebis gaxSirebul i anal izi (#3).

rekomendaciebi konkretul i gamocdebis prioritetul Catarebaze zeTSi gaxsnil i airebis Sedegebis safuZvel ze mocemul ia cxril Si 4.4

cxril i 4.4. zeTSi gaxsnil i airebis Sedegebis safuZvel ze konkretul i gamocdebis prioritetul Catarebaze rekomendaciebi.

#	rekomendaciebi
1	transformatorebis dauyonebl iv gamoyvana muSaobi dan
2	transformatorebis dagegmil i gamoyvana muSaobi dan
3	Catardes zeTSi gaxsnil i airebis gaxSirebul i anal izi
4	SevamowmoT sorbentis mdgomareoba haersaSrobSi
5	SevamowmoT zeTis tumbos mdgomareoba
6	SevamowmoT gadadinebis SesaZl ebl oba (erTdroul ad aviRoT zeTis sinj ebi transformatorisa da gadamrTvel is avzebi dan)
7	CavataroT zeTis degazacia
8	saqmis kursSi CavayenoT dawesebul ebi s qvedanayofi
9	gavaanal izoT wina eqspl uataciis pirobebi
10	movxsnaT zeTSi gaxsnil i airebis gaxSirebul i anal izis kontrol i
11	CavataroT zeTSi gaxsnil i airebis anal izis kontrol i Cveul ebri-vi periodul obiT

12	Sevadarot msgavsi transformatorebis koncentraciebs
13	Sevatyobinot qarxana-damamzadebel s
14	transformatori davayenot kontrol is qveS
15	gavzomot gragnil ebis omuri winaroba
16	Cavatarot anal izi infrawitel i teqniki gamoyenebit
17	gavzomot uqmi svl is danakargebi
18	Cavatarot zetis qimiuri anal izi
19	gavzomot tgd da izol acii kompl eqsuri gamtaroba
20	gavzomot mokl ed SerTvis winaroba
21	gavzomot zetis tgd
22	vawarmoot nawil obrivi ganmuxtvis el eqtrul i gazomvebi
23	vawarmoot nawil obrivi ganmuxtvis akustikur igazomvebi
24	gavzomot izol acii winaroba
25	gavzomot izol acii winaroba
26	Cavatarot vizual uri kontrol i
27	avirot zetis sinjebi kontaqtoria da transformatoris avzebi dan

zetSi gaxsnil i airebis anal izi defeqtis saxis Sesaxeb ver izi eva srul garantias da praqtikul ad ver warmoadgens informacias misi adgil mdebareobis Sesaxeb, amitom saWiroa Catardes sxva gamocdebic. kerZod, unda ganisazRvros airebis koncentraciis maxasiaTebel i fardoba. am maxasiaTebi is gansazRvra xdeba cxrili 2 -is fardobiti koncentraciis striqonis monacemebis mixedvit.

D1 = 0,4 warmoadgens fardobas ($CH_4/C_2H_4 = 2/5$);

D2 = 6,66667 warmoadgens fardobas ($CH_4/H_2 = 2/0,3$);

D3 = gansazRvrel ia warmoadgens fardobas (C_2H_4/C_2H_6);

D4 = gansazRvrel ia warmoadgens fardobas (CO_2/CO).

nimuSSi airebis arsebobisas maTi koncentraciisa da zrdis siCqaris mniSvnel obis, aseve koncentraciis fardobiTi maxasiaTebel ebis anal izis dros koncentraciis maxasiaTebel i fardobis udidesi mTel i ricxvia 6. zusti diagnozis gansazRvrisaTvis am nomris mixedviT winaswari defeqtebis cxril i 4.5 -dan poul oben mis dasaxel ebas: dabal i temperaturis Termul i defeqti. amis Semdeg moiyvaneba mizezebi, romel Ta Sedegia prognozirebadi defeqti [57].

- mil ebisa da mil TaSorisi sivrcis gaWuWyianebe;
- gamaciebel i mil ebis dabinZureba.

amis Semdeg dgeba gamocdis oqmi.

defeqtebis ganmeorebiT SemCnevis SemTxvevaSi ismeba winaswari diagnozi cxril i 5 -Si mocemul i nakrebidan.

cxril i 4.5. defeqtebis saxeebi

#	defeqtis saxe
1	zeTis daZvel eba
2	nawil obrivi ganmuxtvebi energiis dabal i simkvriviT
3	nawil obrivi ganmuxtvebi energiis maRal i simkvriviT
4	mcire simZl avris ganmuxtvebi
5	didi simZl avris ganmuxtvebi
6	dabal i temperaturis Termul i efeqti
7	dabal i temperaturis diapazonSi Termul i efeqti
8	saSual o temperaturis diapazonSi Termul i efeqti
9	maRal i temperaturis Termul i efeqti

SemdgomSi defeqtis xasiaTi zustdeba cxril i 4.6 -s monacemebiT, Tu ram SeiZl eba gamoiwvios aRniSnul i defeqti.

cxril i 4.6 dazustebul i defeqtebis saxeebi.

#	defeqtis saxe
1	dengamtari nawil ebis an ConCxis kontruciiis el emenetebis gadaxureba
2	ConCxis kontruciiis el emenetebis gadaxureba
3	myari izol aciiis gadaxureba

4	el eqtrul i ganmuxtvebi myar izol aciaSi
5	nawil obrivi ganmuxtvebi zeTSi
6	naperwkl uri da rkal uri ganmuxtvebi zeTSi
7	defeqti gaciebis sistemaSi
8	zeTis daZvel eba
9	defeqti gadamrTvel mowyobil obaSi

Semdgomi sakontrol o gazomvis periodul obis gansazRvra. TiToeul i airis koncentraciis zrdis siCqaris Sesabamisad ganisazRv-reba drois Sual edi, roml is gasvl is Semdeg swarmoebis Semdgomi gazomva. sakontrol o gazomvis periodul o-bis minimal uri mniSvnel oba miRebul ia xuTi dRis anu $0,167$ Tvis ($0,167 \times 30 \text{ dR} = 5 \text{ dR}$) tol ad.

qvemoT mocemul ia airebis sakontrol o gazomvis Semdegi periodul obebi: $H_2 = 2,333$ Tve; $CH_4 = 0,233$ Tve; $C_2H_2@ = 0,012$ Tve; $C_2H_4 = 0,078$ Tve; $C_2H_6 = 6,0$ Tve; $CO = 6,0$ Tve; $CO_2 = 0,233$ Tve.

radganac $T(C_2H_2) = 0,012 < 0,167$, ami tom miRebul ia $T = 0,167$ Tve. maSasadame, morigi gazomvis Catareba unda moxdes $0,167$ Tvis anu 5 dRis Semdeg.

winaswari defeqtis gansazRvra. nimuSSi airebis arsebobisas maTi koncentraciisa da zrdis siCqaris mniSvnel obis, aseve koncentraciis fardobiTi maxasiaTebl ebis anal izis dros ndobis maqsimal uri koeficientis mniSvnel obam miRo nomeri 6 , radganac defeqti aRniSnul i iyo mxol od orj er.

zusti diagnozis gansazRvrisaTvis am nomris mixedviT winaswari defeqtebis cxril i 4.2-dan poul oben mis dasaxel ebas: dabal i temperaturis Termul i defeqti. moiyaneba mizezebi, romel Ta Sedegia prognozi ebadi defeqti:

- mil ebisa da mil TaSorisi sivrcis gaWuWyi aneba;
 - gamaciebel i mil ebis dabinZureba.
- amis Semdeg dgeba gamocdis oqmi.

ქრომატოგრაფიული ანალიზი

გაზომვის თარიღი: 29.05.2011
 გაზომვის ტიპი: რემონტის შემოწმების

კონცენტრაცია, %: შენიშვნა

წყალბადი (H ₂)	0.007	ეთანი (C ₂ H ₆)	0.003
მეთანი (CH ₄)	0.001	ნახშირბადი (CO)	0.12
აცეტილენი (C ₂ H ₂)	0.0001	ნახშირორთქანი (CO ₂)	0.35
ეთილენი (C ₂ H ₄)	0.002		

გაზომვის ბ.მ.გ.
 ზეგონა ბ.

დიაგნოსტიკა გამომწვევა უარი

nax.4.1.qromatografiul i monacemebis Sesatani Sabl oni.

manqanuri formis Sevseba. `diagnostika +” kompl eqsur programaSi qromatografiul i analizis monacemebis Sesatanad saWiroa Seivsos nax.4.1-ze moyvanil i Sabl oni. am dros saWiroa gvaxsovdes:

- Tu airi saerTod ar arsebobs, maSin Sesabamis vel Si Caiwereba 0 (nul i);
- Tu aris airis mcire raodenoba, maSin Sesabamis vel Si Caiwereba 0.0000099;
- Tu airis arseboba an ar arseboba gansazRvrul i ar aris, maSin Sesabamisi vel i ar Seivseba.

4.2. el eqtromowyobil obis Tbovazorul i kontrol i.

infrawitel i Termografia warmoadgens kontrol is damxmare saSual ebas, gvexmareba transformatorSi airwarmoqmnis arsebobisas SevafasoT magnitogamtarSi defeqtis warmoqmnis zona, xolo saqarxno dokumentaciis arsebobisas SevaviwrovoT defeqtis moZebnis adgil i.

transformatoris avzSi ganl agebul i defeqturi kvanZebis infrawitel i diagnostika. transformatoris avzSi siTbos gamoyofis wyaroebi. transformatoris avzSi siTbos gamoyofis wyaroebia Semdegi kvanZebi:

- magnitogamtari;

- gragnil ebi;
- transformatoris masiuri metal is nawil ebi, roml ebSic siTbo gamoiyofa fantvis nakadebis mier aRZrul i grigal uri denebiT gamowweul i damatebiTi danakargebis gamo;
- Semyvanebis dengamtari nawil ebi da maTi kontaktebi;
- ganStoebebi da maTi SeerTebebi gragnil Tan da SemyvanTan;
- Zabvis qveS regul irebis gadamrTvel is kontaktebi.

magnitogamtari dan da gragnil ebi dan transformatoris avzze siTbos gadacemis xasiaTi.

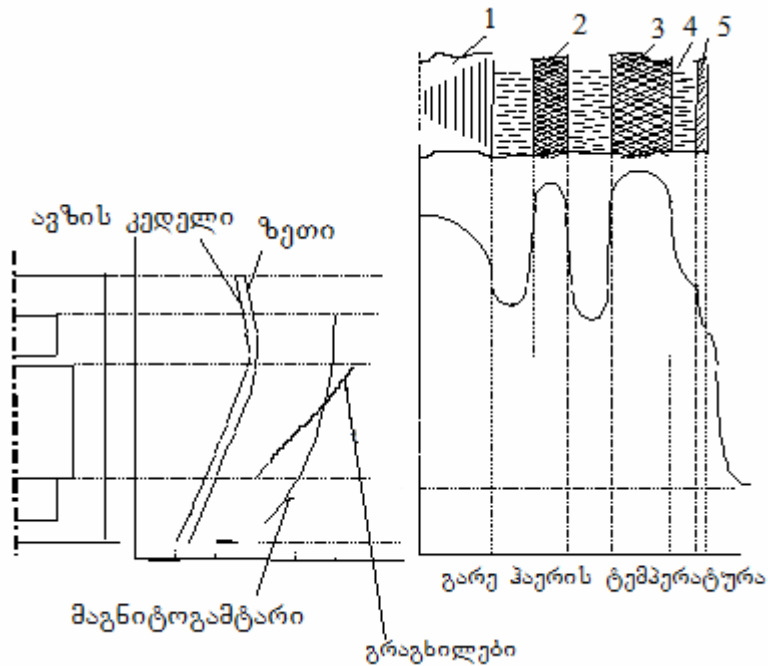
TbovizoriT transformatoris Sinagani Tburi mdgomareobis Sefasebisas saWiroa angariSi gavuwiOT magnitogamtari dan da gragnil e-bi dan siTbos gadacemis xasiaTs (nax.4.2).

[58]-is Tanaxmad transformatoris nominal uri datvirTvis dros zeTis zeda fenebis temperatura ar unda iyos cxril i 4.7-Si naCvene temperatureze meti, Tu qarxana-damamzadebl is mier mocemul i ar aris sxva temperaturebi.

cxril i 4.7. zeTis zeda fenebis dasaSvebi temperatura

transformatorebisa da reaqtoebis zeTiT gacieba Sebevita da zeTis izul ebiti cirkul aciiT	75 ⁰ C
transformatorebisa da reaqtoebis zeTiT bunebrivi gaciebit, Sebevita da zeTis bunebrivi cirkul aciiT	95 ⁰ C
transformatorebisa zeTiTa da wyl iT gacieba, zeTis izul ebiti cirkul aciiT	70 ⁰ C

[59]-is Tanaxmad transformatoris mTel simaRl eze maqsimal ur da minimal ur temperaturaTa Soris sxvaobam SeiZl eba miarwios 20-35⁰C-s

ნახ.4.2. ტემპერატურის ცვლილება ტრანსფორმატორში: ა- სიმარლი ეზე; ბ- კვეთის გასვრის. 1- რერო; 2,3- დაბალი და მაღალი ზაბვის გრაფილები; 4- ზეთი; ავის კედელი.

ტრანსფორმატორის ავის ტურიველი.

ტრანსფორმატორის ავის ზედპირის ტერმოგრამები გადაიღება:

- გრაფილების განსტობების განივების ადგილებში;
- ტრანსფორმატორის ავის სიმარლი ეზე;
- კიდურა ფაზების მიმართ;
- ავის ზარხუფის დამაგრების ადგილებში.

ავის ზედპირის ტემპერატურის გრადიენტის მნიშვნელობებისა და მათი ადგილებების მიხედვით, ტრანსფორმატორის ტექნოლოგიური დოკუმენტაციის დახმარებით ფასდება მასში შესაძლო დეფექტები.

250 მვა და მეტი სიმძლავრის ტრანსფორმატორებისა და ავტოტრანსფორმატორებისათვის რეკომენდირებულია ექსპლუატაციაში შეყვანის დროს გადავიროთ ავის ტურიველი ისურათი.

გრაფილების დეფექტები. მოდელირებას დასაყრდენად მაქსიმალურად აქვია, რომ ინფრარედაქონის დროს ტრანსფორმატორის ავსში შეიძლება გამოვლინდეს ლოკალური გახურებები, რომლებიც გამოწვეულია:

- gragnil ebis cal keul i koWebis adgil obrivi gaxurebebiT;
- gragnil ebis ganStoebebis kontakturni SeerTebebis gadaxurebebiT;

- zeTis damdgari zonebis gamokvl eviT, romel ic gamowveul ia xvიაTa qaRal dis izol aciis gaj irjvebiT, Si amis warmoqmnIT an konstruqciul angariSSi SecdomiT.

magnitogamtaris Camiwebis sistemebis defeqtebi. transformatoris fazebis Termografiul ma gamokvl evam transformatoris fazebis avzze gamoavl ina temperaturul i anomal iebi, kerZod avzis zarxufis qveda gasarTis dasamagrebel i didi raodenobis WanWikebis gaxureba. transformatoris avzis gaxsnam gamoavl ina Semdegi defeqtebi:

- magnitogamtaris qveda konsol isa da Svel eris SeerTebis adgil ze firfitebis gadaxurebisagan gamuqeba;

- transformatoris saregul irebel i Reros raionSi avzis Zros mimmarTvel i kotas dabal i Zabvis konsol Tan Camiweba;

- sayel urebis, firfitebisa da WanWikebis gamuqeba da nawil obrivi gadnoba gaxurebisagan.

magnitogamtaris Camiwebis sqemis megaometriT Semowmebam aCvena:

- magnitogamtar-avzis ubanze izol aciis winaRoba nul is tolia;

- magnitogamtaris paketebis Soris izol aciis winaRoba Seadgens 6 omidan 5 kil oomamde.

infrawiTel i diagnostikis meTodi zeTSevsebul i SemyvanebisaTvis. Tbovizorebis daxmarebiT Semyvanebis mdgomareobis SefasebisaTvis saWiroa gaTval iswinebul i iqnes is faqtorebi, roml ebic gavl enas axdenen infrawiTel kontrol ze:

- mzis radiacia;

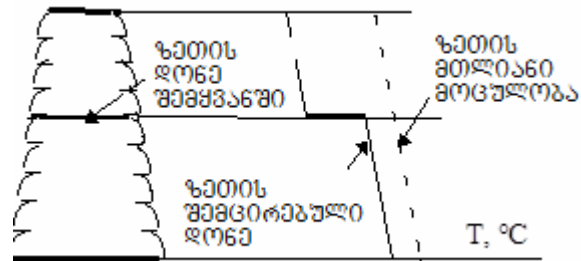
- faifuris safaris zedapiris l okal uri gaWuWyinebebi;

- haeris Tburi nakadi, roml ebic moedineba transformatoris saxuravidan da Semyvanebidan.

გარეშე გამტარების სემივანების მომწოდებელი მიერთების ადგილების გაჯირკვნი. დასაწყისი ტემპერატურა $t_{დას} = 90^{\circ}\text{C}$, როცა ხერის ტემპერატურა $t_{ხერ} = 40^{\circ}\text{C}$. ე.ი., დასაწყისი ტემპერატურა $\Delta t = 50^{\circ}\text{C}$.

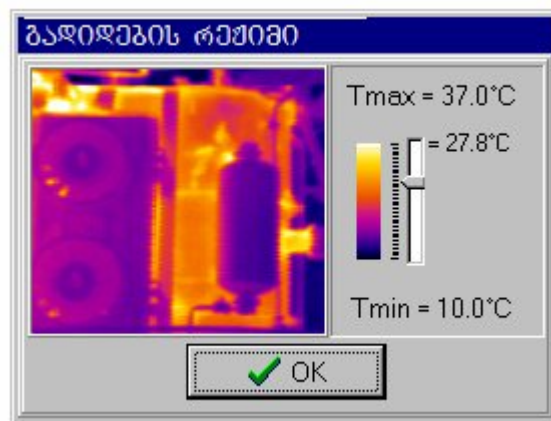
სემივანების ზედიხის დაცემა. სემივანის ზედიხის რეალური არსებობის დროს ადგილი აქვს ტემპერატურის გრადიენტის მდობრე დაცემას ტრანსფორმირის ავტიდან სემივანის სარტობელის სენი. ვინაიდან სემივანის სემივანის ტემპერატურის გრადიენტის ნახტომი.

ნახ.4.3-ზე მოცემულია დეფექტური სემივანის ტემპერატურის პროფილი.

ნახ.4.3. სემივანის ტემპერატურის პროფილი დაუფიქსირებელი ზედიხის დონეზე.

ტემპერატურის მონიტორინგის სარტობის გადამდებელი რეჟიმის მოცემულია ნახ.4.4-ზე.

ნახ.4.4. ტრანსფორმირის ტემპერატურის მონიტორინგის დასაწყისი რეჟიმი.

დასაწყისი რეჟიმის საწყისი ეტაპი იქნება განსაზღვრული ტემპერატურა ტრანსფორმირის ზედიხის ნებისმიერი სემივანის ამისათვის საჭიროა მოხდეს დავაგეგმვის მონიტორინგის მარცხენა კლავის სანტერესო ტემპერატურის მონიტორინგის რეჟიმის დასაწყისი.

saSual ebas iZl eva aseve vaCvenoT mocemul i temperaturis yvel a wertil i. amisaTvis sakmarisia davawkapunoT mausis marcxena kl aviSi fanj ridan marj vena ferad zol ze. am dros mocemul i temperaturis yvel a wertil i gamoiyofa mwvane feriT, xol o temperaturis maCvenebel i gviCvenebs am wertil ebis namdvil temperaturas.

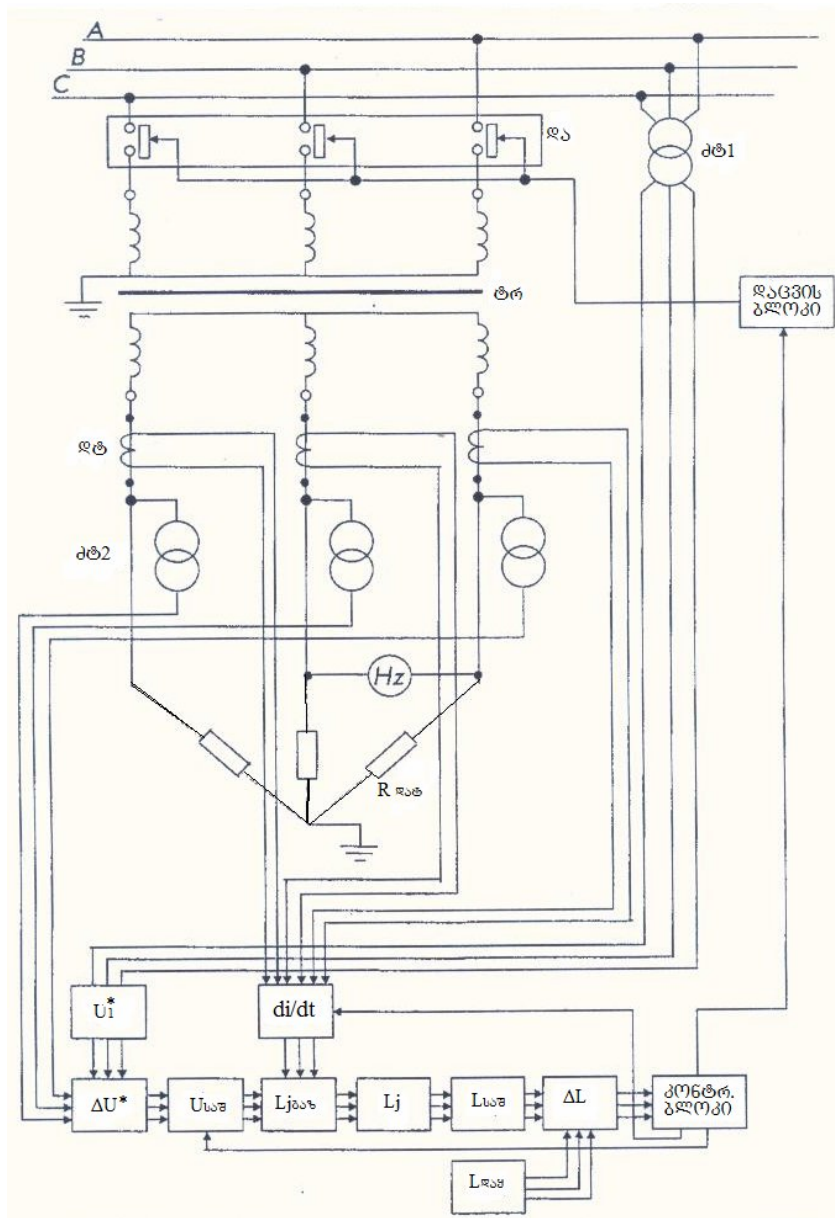
K4.3. transformatoris gragnil ebis dazianebis gansazRvra induqciuri winaRobis kontrol iT

infrawitel i diagnostikis saSual ebebis daxmarebiT Tbovizorul i kontrol is meTods Zal uri transformatorebis gare el ementebis (maRal vol tiani Semyvanebis, ganmuxtvel ebis, gadamrTvel ebis, gacivebis sistemebisa da sxvaTa) mdgomareobis Sesaxeb SeuZl ia moitanos mraval i sasargebl o informacia, magram igi iTvl eba irib meTodaT, romel ic ar iZl eva transformatoris avzis kedl ebisa da didi mocul obis satransformatorozeTis qveSMdafarul i aqtiuri nawil s mdgomareobis Sesaxeb srul informacias. Ggarda amisa zemoTCamoTvl ili meTodebi yovel Tvis ar aris efeqturi mokl ed SerTvis dros Zal ovani transformatorebis gragnil ebSi narCeni deformaciis aRZvris SeTxvevaSi, roml ebic xdeba myisierad da ar toveben dros diagnostikuri gazomvebis Sedegebis anal izisaTvis da transformatoris dazianebis Tavidan acil ebis an momaval i remontis masStabebis Sencirebis mizniT ver uzrunvel yofen rac SeiZl eba swrafad moxdes misi gamorTva.

Zal uri transformatoris gragnil ebSi xviaTaSorisi mokl ed SerTvis Sedegad gamowveul i gragnil ebis deformaciis mimarT yvel aze ufro mgrZnobiarea induqciurobis parametri. aseTi transformatorebis gragnil ebSi sawyisi deformaciebis aRZvrisas da xviaTaSorisi mokl ed SerTvis SemTxvevaSi periodidan periodamde xdeba induqciurobis ganviTarebadi gazrda an Sencireba, romel sac Tan axl avs sakontrol o transformatoris gragnil ebis Seuqcevadi rRveva. Mam Mmetodis

bazaze Seqmnil ia Zal uri transformorebis parametrebis kontrol is sainformacio - sazomi sistema, romel ic SeiZl eba gamoyenebul i iqnes mokl ed SerTvis cdebisa da eqspl uataciis dros qsel idan gamourTvel ad Zal uri transformorebis gragnil ebis mdgomareobis operatiul i kontrol isaTvis.

induqciurobis Secvl is SemTxvevaSi Aam dros kontrol is bl okidan marTvis bl okze miwodeba signal i, romel ic formirdeba **da** damcvel i amorTvis signal ad (nax.4.5).

Nax.4.5. eqspl uataciis procesSi qsel idan gamourTvel ad Zal uri transformatoris gragnil is kontrol is sainformacio - sazomi sistemis sqema.

sainformacio-sazomi sistema saWiroa gamoyenebul i iqnes im reJimebisagan swrafmoqmed dacvasTan kavSirSi, romel nic aRiZvrebian Zal ovan transformatorebis gragnil ebSi mokl ed SerTvis gamo maTSi el eqtrodinamiuri Zal vebisagan dazianebebisa da narCeni deformaciis Sedegad parametrebis cvl il ebiT.

sainformacio - sazomi sistema muSaobs Semdegnairad: Zal uri transformatorebis gragnil ebis mdgomareobis uwyveti kontrol i uzrunvel yofil ia induqciurobis bazisuri mniSvnel obidan gadaxris mudmivi kontrol iT. Binduqciurobis bazisuri mniSvnel oba aiReba dayenebis bl okidan. sakontrol o samfaza t_r Zal uri transformatoris muSaobis dros samfaza R_{dat} aqtiur datvirTvaze sazomi gardamqmnelis - maRal vol tiani Zabvis transformatoris Z_{t1} daxmarebiT izomeba pirvel adi U_1 Zabvis mniSvnel oba. Ggardamqmnel idan signal i miwodeba pirvel adi Zabvis meoreul Zabvaze danyvan U'_1 bl oks, sadac gamoiTvl eba meoreul Zabvaze dayvanil i pirvel adi Zabva:

$$U'_1 = U_1/K_t \quad (4.1)$$

sadac K_t - Zal uri transformatoris koeficientis mocemul i cnobil i mniSvnel obaa.

systemis Sesaval ze meoreul i Zabvis gardamqmnel ebidan - Z_{t2} Zabvis transformatorebidan da U'_1 bl okis gamosavl el idan miwodeba signal e-bi. Zabvebis sxvaobis gamoiTvl is bl okSi meoreul Zabvaze dayvanil i Zabvebis sxvaoba gamoiTvl eba formul iT:

$$\Delta U'_1 = U'_1 - U_2 \quad (4.2),$$

sadac U_2 aris Z_{t2} gardamqmnelis meoreul i Zabvis mniSvnel oba.

Zabvis saSual o mniSvnel obis gamoiTvl is bl okSi U'_{saS} angariSi swarmoebs drois mocemul interval Si:

$$U'_{saS} = [U'_n(t_2) + U'_n(t_1)]/2 \quad (4.3),$$

sadac U'_n aris transformatorze Zabvebis dayvanil mniSvnel obaTa sxvaoba; t_1 da t_2 -danawil ebis interval ebis droebiTi sazRvrebi.

Ddenis warmoebul is gamoTvl is bl okSi ganisazRvreba dens nazrdi drois mocemul interval Si:

$$di/dt = [i_j(t_2) + i_j(t_1)] / (t_2 - t_1) \quad (4.4),$$

sadac i_n aris sakontrol o transformatoris meoreul gragnil Si denis mniSvnel oba, romel ic izomeba denis gardamqnel ebi T – dt denis transformatorebi T.

induqciurobis gaangariSebis bl okSi L_{jgaz} gamoiTvl eba drois mocemul interval Si induqciurobis myisa mniSvnel oba:

$$L_{jgaz} = U_{saS}^2 / di/dt \quad (4.5).$$

Aamis Semdeg induqciurobis gazomil i myisa mniSvnel oba mi ewodeba induqciurobis nominal ur sixSireze dayvanis bl oks da gaiangariSeba induqciurobis nominal ur sixSireze dayvanil i mniSvnel oba:

$$L_j = L_{jgaz} \cdot f_{gaz} / f_{nom} \quad (4.6),$$

sadac f_{gaz} aris gazomil i sixSireze; f_{nom} Nnominal uri sixSire (50hc). Semdeg bl okSi gaiangariSeba induqciurobis saSual o mniSvnel oba TiToeul i periodis ganmavl obaSi:

$$L_{saS} = \sum_{n=1}^N \frac{L_n}{N} \quad (4.7),$$

sadac N aris interval ebis danawil ebis ricxvi.

amis Semdeg gadaxris gamoTvl is bl okSi periodis ganavl obaSi miRebul i L_{saS} mniSvnel oba Seedar eba dayenebis L_0 mniSvnel obas da ganisazRvreba maTi gansxvaveba:

$$\Delta L = (L_{saS} - L_0) \times 100 \% / L_0 \quad (4.8),$$

sadac L_0 – transformatoris induqciurobis dayenebul i mniSvnel oba, romel ic ganisazRvreba angariSiTa da winaswari eqsperimentis Sedegebi T.

3. დასკვნა

Catarebul i gamokvl evebis safuZvel ze miRebul ia Semdegi

Sedegebi:

1. dadgenil ia, rom dReisaTvis saqarTvel os el momaragebis sistemaSi Zal uri transformatorebis mniSvnel ovanma nawil ma amowura Tavisi muSaobis resursi. Qqveynis ekonomiuri situacia, agreTve transformatorebis saerTo raodenobis didi ricxvi ar izl eva uaxl oes xanSi maTi Sevl is saSual ebas. Amitom transformatorebis droul i diagnostika metad aqtual uri Temaa.
2. saqarTvel os saxel mwifo el eqtrosistemaSi 110-500 kv Zabvis qvesadgurebis, Ria da daxurul i gamanawil ebel i mowyobil obebis saxeobebis mixedviT warmodgenil i mtyunebebis, uwesivrobisa da defeqtebis gamovl enis jamuri ganawil ebis anal izidan gamomdinare dadgenil ia, rom mowyobil obis izol aciis kl asis zrdaTan erTad arsebobs mtyunebaTa zrdis tendencia. gamovl enil i uwesivrobebisa da defeqtebis didi nawil i pirvel rigSi miekuTvneba eqspl uataciaSi Seyvanil axal i tipis mowyobil obebs, rac gamowveul ia maTi damzadebis xarixiT
3. dadgenil ia, rom principul probl emas warmoadgens koncefcii Teoriul i uzrunvel yofis arsebiTi CamorCena diagnostikis Tanamedrove saSual ebebisa da informaciul i teqნol ogiebis miRwevebis real uri SesaZl ebl obebisagan.
4. dadgenil ia, rom teqნikurad dasabuTebul i diagnozis dasma SesaZl ebel ia mxol od srul yofil i informaciis pirobemis statistikuri monacemebis Sekrebis, gare daTval ierebisa da special uri xel sawyoebis saSual ebiT Catarebul i eqspe-
rimentul i gamokvl evebis Sedegad;
5. dadgenil ia, rom diagnostikis Tanamedrove meTodebi da teqნikuri saSual ebebi energosistemebSi saSual ebas ar izl evian ZviradRirebul i el eqტromomowyobil obis qsel i-

dan gamorTvisa da gaxsnis gareSe gamovl enil i iqnas cal keul i el ementebis MmuSaobis reJimebi. amasTan dakavSi-rebiT iwel eba el etromowyobil obis remontSi gadayvanis dro, ixarj eba operatiul oba da izrdeba avariul i reJimebis gazrdis al baToba.

6. dadgenil ia, rom udaod aqtual uri xdeba kontrol is iseTi axal i meTodebis damuSaveba, roml ebiTac transformatoris gaxsnis gareSe moxdeba misTvis damaxasiaTebel i sxvadasxva parametrisa da monacemis gazomva, defeqtebis aRmoCena da aRmofxvra.
7. Ddadgenil ia, rom el eqtromowyobil obaTa diagnostikis sferoSi mimdinare samecniero-kvl eviT samuSaoebSi kompiuteris farTod gamoyenebam aucil ebel i gaxada maTematikur model irebasTan erTad el eqtrul i wredebis Teoriis sferoSi axal i Teoriul i midgomebis damuSaveba da miRebul i Sedegebis WeSmaritebis Sefaseba.
8. damtkicebul ia Tanamedrove pirobebSi energoefturi RonisZiebis gatarebisatvis samfaza transformatoris maTematikuri model is saWiroeba.
9. datvirTvis reJimSi samfaza transformatoris Sesabamisi gantol ebaTa sistemis amosaxsnel ad Sedgenil i iqna bl ok-sqema, roml is safuZvel zec SesaZl ebel ia Sedges kompiuterul i programa optimal uri el eqtrul i da magnituri parametrebis SesarCevad.
10. Zal uri transformatorSi ganviTarebadi defeqtis dadgenis mizniT SemuSavebul i iqna special uri al goriTmi, romel ic saSual ebas iZl eva sakmao sizustiT ganvsazRvroT ganviTarebadi defeqtis saxe, misi gamomwvevi mizezi da mosal odnel i Sedegi.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Михеев Г.М. Цифровая диагностика высоковольтного электрооборудования. – М.: 2008. - 304 с.
2. Belanger M. Transformer diagnosis: Part 1. A statistical justification for preventative maintenance /M.Belanger//Electricity today.-1999.- # 6. - P.15-17.
3. T. museliani, m. qobalia. el eqtromowyobil obaTa teqnikiuri diagnostika. sagamomceml o saxli i `teqnikiuri universiteti". Tbilisi.- 2009 w. - 333 gv.
4. Приборы и средства диагностики электрооборудования и измерений в системах электроснабжения. Справочное пособие под ред. В.И. григорьева. – М.: Колос. -2006. -272 с.
5. РД 34.45-51.300-97. Объем и нормы испытаний электрооборудования. - М. – 2002. – 224 с.
6. Голенко О.В., Живодерников С.В., Овсянников А.Г. Опыт регистрации частичных разрядов с помощью цифрового осциллографа. Энергетик. – 2001.-№ 6.с.35-37.
7. Аксенов Ю.П., Голубев А.В., Завидей В.И., Юрин А.В., Ярощенко И.В. Результаты периодической диагностики силовых трансформаторов.Электро. -2006. - № 1.- С.28-35.
8. Алексеев Б.А. Системы непрерывного контроля состояния крупных силовых трансформаторов. Электрические станции.-2000.-№ 8.С.62-70.
9. Хренников Ю.А. Основные причины внутренних повреждений обмоток силовых трансформаторов напряжением 110-500 кВ в процессе эксплуатации. Промышленная энергетика.-2006.- № 12.-С.12-14.
10. Сотников В.В., Рыбаков Л.М., Солдаткин А.А. Внешнее магнитное поле трансформатора как диагностический признак витковых замыканий. Электрические станции.-1995.-№ 8.- С.32-37.

11. Русов В.А. Контроль прессовки обмоток и магнитопровода крупных трансформаторов по вибропараметрам. Электрические станции.-1998.- № 6.- С.52-57.
12. Порудоминский В.В. Устройства переключения напряжения под нагрузкой. –М. Энергия.-1974.- 288 с.
13. Алексеев Б.А. Контроль влажности изоляции силовых трансформаторов. Использование поляризационных явлений. Электрические станции.-2004.- № 2.- С.57-62.
14. Михеев Г.М., Никитин С.Ф. О необходимости хроматографического контроля силовых трансформаторов мощностью менее 60 МВ.А после замены высоковольтных вводов. Энергетик. – 2001.-№ 12.С.30.
15. Гост 5885-79. Метод определения кислотности и кислотного числа.- М. изд-во стандартов. – 1985. – 8 с.
16. Гост 6307-75. Нефтепродукты. Метод определения наличия водорастворимых кислот и щелочей .-М. изд-во стандартов. – 1981. – 4 с.
17. РРД 34.43.107-95. Методические указания по определению содержания воды и воздуха в трансформаторном масле. – М.РАО `ЕЭС России`. -1996.- 29 с.
18. Гост 6356-75. Методы определения температуры вспышки в закрытом тигле.-М. изд-во стандартов. – 1988. – 24 с.
19. Гост 6370-83. Нефть, нефтепродукты и присадки: Метод определения механических примесей.-М. изд-во стандартов. – 1983. – 6 с.
20. Сачалели М.В. Опыт определения механических примесей в масле трансформаторов высших классов напряжения во время монтажа и эксплуатации. Электрические станции.-1993.- № 3.- С.53-55.
21. РРД 34.43.105-89. Методические указания по эксплуатации трансформаторных масел.- М. – 1995.- 86 с.

22. Иващенко В.Е., Савкун Л.З., Воронова Е.С., Рубцов А.В. Прибор для определения общего влагосодержания в трансформатором масле. Электрические станции.-2002.- № 4.- С.41-42.
23. Львов Ю.Н., Писарева Н.А., Ланкау Я.В. Об оценке состояния изоляции маслonaполненного оборудования по наличию фурановых веществ в масле. Электрические станции.-1999.- № 11.- С.54-55.
24. Львов М.Ю., Комаров В.Б., Львов Ю.Н. Старение Целлюлозной изоляции обмоток силовых трансформаторов в процессе эксплуатации. Электрические станции.-2004.- № 10.- С.26-29
25. Ванин Б.В., Львов М.Ю., Комаров В.Б., Львов Ю.Н. О нормировании концентрации растворенных газов и мутности масла для выявления дефектов высоковольтных вводов. Электрические станции.-2000.- № 2.- С.52-55.
26. Львов М.Ю. Применение оптической мутности масла для оценки состояния высоковольтных герметических вводов трансформаторов. . Электрические станции.-1999.- № 6.- С.60-63.
27. Cixl aZe r. izol aciis el eqtrul i gamocda da diagnostika. sagamonceml o saxli i `teqniki universiteti". Tbil isi. - 2010 w.-298 gv.
28. Туркот В.А. Оценка состояния трансформаторных масел по проводимости. Электротехника. -1994.- №5.- С.45-48.
29. Братыгин А.Л., Матвеев Ю.В. Обработка и анализ результатов тепло-визионного обследования объектов энергетики. Энергетик. -2006.-№6.- С.46- 48.
30. Belen G., Carlos B.J., Matias A.A. Transfomer tank vibration modeling as a method of detecting winding deformations - Part II: Experimental verification. IEEE transactions on power delivery.-2006.vol.21.- # 1. – P. 164-169.

31. Шеремет А.А., Головненков В.Т., Логунова Г.В., Серебрякова Л.В., Аракелян Г.С. Сигнализатор горючих газов ССГ-1 для диагностики маслонеполненных трансформаторов. *Электротехника*. -1996.- №9.- С.47-49.
32. Bengtsson T., Leijon M., Ming L., Jonsson B. Directivity of Acoustic Signals from Partial Discharges in Oil. *IEEE Proc.-Sci.Meas.Technol.*- vol.142.-# 1, Jan 1995.-P.85-88.
33. Гурин В.В., Соколов В.В. Диагностика автотрансформатора в эксплуатации методом измерения и локализации частичных разрядов. *Электрические станции*.-1993.- № 10.- С.60-62.
34. Null W.C. On-line Filtracion Systems for Load Tap Cangers. *Proceedings of the 1998 Annual International Conference of Doble Clients*, 1995, Sec 8-17.
35. Teunissen J., Helmig C/C., Merte R.R. and Peier D. Fiber optical online monitoring for high-voltage transformers. *Proc.SPIE*.-2001.-Vol.4204.- P.198-205.
36. Константинов А.Г., Осотов В.Н., Комаров В.И. О контроле состояния высоковольтных маслонеполненных вводов под рабочим напряжением. *Электрические станции*.-1998.- № 1.- С.64-66
37. Долин А.П., Ленков А.Ю. Диагностика развивающихся дефектов силовых трансформаторов. *Электрические станции*.-2005.- № 5.- С.49-52
38. Лавров В.Ю., Овсянников А.Г. Контроль характеристик электромагнитного излучения СВЧ - диапазона маслонеполненного оборудования анализатором электромагнитного поля КС 1201. *Материалы семинара качество производства и надежность эксплуатации маслонеполненного оборудования* . СПб. - 2002, - 392 с.
39. Гост 20911-89. Техническая диагностика. Термины и определения.- 1989. -34 с.
40. Гост 27.002-89. Надежность в технике. Основные понятие. Термины и определения.-1989. -32 с.
41. Гост 15467-79. Управление качеством продукции. Основные понятие. Термины и определения.-1979. -22 с.

42. g. Wyonia. maRal i Zabvis mowyobil obis diagnostikis sistemis meTodol ogia. studentTa Ria 79-e samecni ero konferenci is Tezisebis krebul i.Tbil isi 2011 w.
43. Самарский А.А., Михайлов А.П. Математическое моделирование идей. Методы.Примеры.-М. Физматлит, 2005.
44. Четвергов В.А. Овчаренко С.М. Физические основы надежности. – Омск. -2002.
45. Самарский А.А. Вабищев П. Н. Математическое моделирование и вычислительный эксперимент. <http://www.imamod.ru/publikations> ukanasknel ad Semowmda 15.03.2012.
46. Атабеков Г.И. Теоретические основы электротехники.Часть 1.- М.Высшая школа.1975.
47. Муселиани Т.Г. Последовательное соединение индуктивно-связанных катушек. Georgian Engineering news, № 1,- 2004. с.126-130.
48. Robert J. Distinti. Classic Flux Anomaly.<http://distinti.com>. <http://www.imamod.ru/publikations> ukanasknel ad Semowmda 15.03.2012.
49. T.musel iani, a.potapovi, g.Wyonia. j . distintis Teoria da erTfaza transformatori. Jur. `intel eqti~, #10, - 2009 w. gv. 240-245.
50. Энергосбережение в европе. Применение энергоэффективных распределительных трансформаторов. <http://www.avok.ru/for/spec/articles/11/2384/table.html>. ukanasknel ad Semowmda 15.03.2012.
51. Абурджания А.Н., Буденный Г.Г.,Муселиани Т.Г., Никурадзе Г.А. К вопросу моделирования трехфазных трансформаторов. Сообщения АН ГССР. Т.125,№ 3, 1987.-С.30-34.
52. Т. Муселиани. Последовательное соединение индуктивно связанных катушек. Georgian Engineering News,#1,2004 .стр.126-130.
53. T.musel iani, g.Wyonia, i.Mmegrel aZe. datvirTul i samfaza transformatoris maTematikuri model i.GEN, # 4, 2011 w.
54. РД 34.45-51.300-97. Объем и нормы испытаний электрооборудования. ВНИИЭ.- 1998.- 88 с.

55. Сви М.П. Методы и средства диагностики оборудования высокого напряжения. –М. Энергоатомиздат. -1992. -240 С.
56. РД 34.46. 302-89. Методические указания по диагностике развивающихся дефектов по результатам хроматического анализа газов, растворенных в масле силовых трансформаторов. ВНИИЭ.- 1989.- 28 с.
57. T. museliani, g. Wyonia, i. megrelaze. Zaluri transformatorebis ganviTarebadi defeqtebis gansazRvris algoritmi.
58. Филиппишин В.Я.,Туткевич А.С. Монтаж силовых трансформаторов, -М. Энергоиздат, -1981.- 311 с.
59. Алексенко Г.В., Ашрятов А.К.,Веремей Е.В.,Фрид Е.С. Испытание мощных трансформаторов и реакторов.Часть 2. – М. энергия, 1978.
60. Нормы испытания электрооборудования.М.,Атомиздат. – 1978.